

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA RIJEČ

BROJ 872

3. SIJEČNJA 2020. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

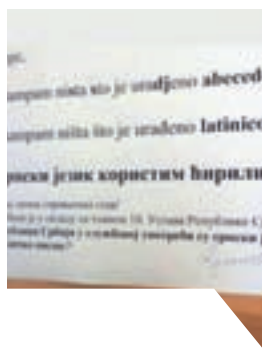

6

I posljednji izbori u Hrvatskoj potvrdili slabu zainteresiranost Hrvata u Srbiji za glasanjem u matičnoj domovini

Pragmatičnost jača od nacionalne svijesti

8

Hrvatski jezik 10 godina statutarno u uporabi u svim tijelima AP Vojvodine (1.)

Službeni jeste, no ravnopravan nije

12

Tomislav Žigmanov, predsjednik DSHV-a

Rane su počele zacjeljivati

20

Problemi u objektu vrtića *Petar Pan* u Tavankutu

Brigo moja, prijeđi na drugoga

26

Povodom 80. rođendana i imendana Stipana Prčića Baće

Od svih tamburaša - veliko hvala

34

Subotička Danica za 2020. godinu obiluje sadržajem

Kalendar koji se čita tijekom cijele godine

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stanić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Zvonko Sarić

(koordinirator dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sič

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Doo Magyar Szó Kft Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Dvije strane

Pitao me nedavno jedan moj poznanik, koji je iz meni naobjašnjivih razloga dio lokalne somborske vlasti, zašto uvijek moram skretati pozornost na ružne stvari, na ono što je problem, što je obećano, a nije urađeno, što nikada nije ni bilo obećano, a trebalo je davno biti urađeno i na još mnogo toga, što bi trebalo, a nije. Na sve to moj odgovor je jednostavan: pa upravo to i jest zadaća novinara. Ukazivati na probleme, prozivati one kojima je u opisu posla rad na rješavanju tih problema. Ali čini mi se da smo mi novinari u posljednje vrijeme na to zaboravili i, što je još gore, da smo naviknuli one druge da pitanja ne postavljamo, odgovore ne tražimo. Da smo naviknuli one druge da je normalno da i na ona rijetka postavljena pitanja ostanu nijemi, ili u prijevodu: bez odgovora. Da to funkcionira tako uvjerila se i novinarka naše redakcije, koja je uporno, ali bezuspješno, pokušavala doznati od aktera lokalne vlasti kada će na dnevnom redu gradske skupštine biti prijedlog odluke o mreži vrtića i osnovnih škola (što je, podsjetimo, jedan od preduvjeta otvorenja Hrvatskog obrazovno-odgojnog centra u Subotici). Usprkos obećanju, za što imamo i pisani trag, odgovor nismo dobili. I ako ćemo iskreno, tome smo se i nadali. Poučeni vlastitim iskustvom. Ali, usprkos tome, pokušavat ćemo i dalje. Pitati. Ne samo ovoga puta već uvijek kada procijenimo da naši čitatelji i javnost imaju pravo znati. I još ću samo rečenicu-dvije o ovome. Bez odgovora je naša novinarka ostala na drugim vratima na koje je pokucala, a to je Savez vojvođanskih Mađara. Iako bi se nekako prirodno očekivalo da jedna manjinska stranka da potporu naporima druge nacionalne zajednice glede ostvarivanja zagwarantiranih prava ili danih obećanja, to izgleda tako ne funkcionira.

I da ne bude samo o onim ružnim stvarima, pa još na početku godine, dat ću ovdje prostora i onim drugačijim temama i pričama. Jedna lijepa priča svakako jest pokretanje Topoteke – *Baština Hrvata u Srbiji*. Značajan je to (is)korak. Ne samo zbog čuvanja i prezentiranja svega onoga što čini identitetsku sastavnicu hrvatskog naroda na ovim prostorima. Ne samo zbog toga što će sve prikupljeno biti i dostupno (na jedan klik) već i zbog toga što suradnik Topoteke može biti svako tko ima želje zaroniti u povijest svoje obitelji, svoga sela ili grada. I to bih istaknula kao bitnu značajku ove topoteke – pokretanje ljudi koji će dati svoj osobni prinos jednoj velikoj, značajnoj priči. I što će i sami biti dio toga.

Z. V.

Lider DSHV-a ukazao na sporni twitt Izostanak osude Vacićeve božićne »čestitke«

Predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov** ukazao je prošloga tjedna na izostanak osude istupa lidera *Srpske desnice* **Miše Vacića** koji je na svojem twitteru katoličke vjernike nazvao »pripadnicima latinske hereze« te im sugerirao da Božić slave kada i pravoslavci.

»Svim pripadnicima latinske hereze želim sretan Božić. Da ste živi i zdravi i da se dogodine vratite u vjeru svojih predaka pa da ubuduće zajedno slavimo Božić kada mu je vrijeme. Živi bili i sve najbolje«, napisao je Vacić.

Žigmanov je to na svojem twitteru prokomentirao sljedećim riječima: »I ovako se u Srbiji znade čestitati Božić! I? Nitko nije reagirao? I? Treba li onda zaključiti da se u Srbiji danas toleriraju prijeteći tonovi koji se iznose spram, recimo, katolika?«

Od srbijanskih medija jedini se portal *espreso.rs* osvrnuo na Vacićevu provokativnu poruku, koju je nazvao kontroverznom, i objavio reakcije nekih čitatelja.

Hrvatska predsjedava Vijećem EU

Hrvatska je u siječnju preuzela predsjedanje Vijećem Europske unije. Države članice na toj se poziciji izmjenjuju svakih šest mjeseci, a Hrvatskoj je ovo prvo predsjedanje od kad je ušla u Europsku uniju 2013. godine.

Dok predsjedaju Vijećem, države članice blisko surađuju u tročlanim skupinama poznatima pod nazivom *trio*. Taj je sustav uveden Ugovorom iz Lisabona iz 2009. *Trio* određuje dugoročne ciljeve i priprema zajednički program utvrđujući teme i glavna pitanja koja će Vijeće rješavati u razdoblju od 18 mjeseci. Na temelju tog programa sve tri zemlje pripremaju svoje detaljne šestomjesečne programe.

Sadašnji *trio* čine predsjedništva Rumunjske, Finske i Hrvatske. Ona su zajednički program i smjernice dogovorila u siječ-

nju 2018., a prioritet im je proračun Europske unije za razdoblje od 2021. do 2027., takozvani višegodišnji financijski okvir.

Predsjedništvo ima dvije glavne zadaće – planiranje i predsjedanje sastancima u Vijeću i sastancima njegovih pripremnih tijela te predstavlja Vijeće u odnosima s drugim institucijama EU.

Premijer **Andrej Plenković** najavljuje »eksploziju« međunarodnih aktivnosti, kako prenose hrvatski mediji. Već 7. siječnja u Zagreb dolazi predsjednik Europskog vijeća **Charles Michel**, 8. siječnja Plenković putuje u Pariz na razgovor s francuskim predsjednikom **Emmanuelom Macronom**, a 9. i 10. siječnja u Zagreb dolazi predsjednica Europske komisije **Ursula von der Leyen**.

Tjedan nakon toga, 14. siječnja, Plenković će u Strasbourgu u Europskom parlamentu predstaviti program hrvatskog predsjedanja, a 15. siječnja u Bruxellesu će svečano biti obilježeno preuzimanje predsjedništva. Odmah nakon toga Plenković putuje u Berlin na razgovor s njemačkom kancelarkom **Angelom Merkel**.

»Prava eksplozija međunarodnih aktivnosti, što je normalno kada država preuzima predsjedanje«, rekao je Plenković novinarima nakon završetka sastanaka na vrhu Europske unije.

Prvi dosje na kojem će hrvatsko predsjedništvo raditi vezan je uz Brexit i pripremu početka pregovora o budućim odnosima s Velikom Britanijom.

Z. S.

Izborna utrka za Pantovčak

Iz hrvatskog Ministarstva uprave izvijestili su da je zaključen popis birača i da je na njemu 3.860.095 osoba s pravom glasa koje će imati mogućnost glasati u drugom krugu izbora za predsjednika Hrvatske u nedjelju, 5. siječnja 2020., prenosi *Hina*.

U popis birača, zaključno s 27. prosincem, upisano je 3.860.095 birača, i to 3.681.175 s prebivalištem u Hrvatskoj po općinama i gradovima, te 178.920 bez prebivališta u Hrvatskoj, koji su aktivno registrirani, potvrdili su iz Ministarstva uprave.

Dakle, pravo glasanja na ovim izborima imaju i hrvatski državljani s prebivalištem izvan Hrvatske, pa tako i oni koji žive u Srbiji. Glasanje će se u Srbiji provoditi na biračkim mjestima u Konzularnom uredu Veleposlanstva Hrvatske u Beogradu (Kneza Miloša 82) i Generalnom konzulatu Hrvatske u Subotici (Maksima Gorkog 6).

U prvom krugu predsjedničkih izbora pobijedio je **Zoran Milanović**, kandidat stranaka okupljenih oko Socijaldemokratske partije s 29,5 posto osvojenih glasova, a s njim će u drugi krug aktualna predsjednica **Kolinda Grabar-Kitarović**, koju je podržala Hrvatska demokratska zajednica, s osvojenih 26,6 posto glasova.

Z. S.

DSHV optužio SNS i SVM za diskriminaciju hrvatske manjine

Bez reakcije i odgovora

Nakon što su vijećnici Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV) napustili sjednicu Skupštine grada Subotice, jer gotovo godinu dana na dnevni red ovoga tijela nije uvrštena odluka koja koči osnivanje Hrvatskog obrazovno-odgojnog centra u Subotici, reakcija kao i odgovor nadležnih na naš upit su izostali.

U izjavi za medije predsjednik DSHV-a i vijećnik u Skupštini grada Subotice, te zastupnik u Skupštini Srbije **Tomislav Žigmanov** optužio je Grad, odnosno Srpsku naprednu stranku (SNS), ali i Savez vojvođanskih Mađara (SVM) za diskriminaciju

hrvatske manjine. Tim povodom kontaktirali smo predsjednika grupe vijećnika SVM-a **Jánosa Nágela** i tajnicu Tajništva za društvene djelatnosti Grada Subotice **Jasminu Stevanović**, međutim za odgovore i reakciju smo ostali uskraćeni.

Također, uskraćena je ostala i javnost za informaciju o bojkotu vijećnika DSHV-a i sam razlog s obzirom na to da je vijest prenio samo jedan subotički portal, iako su izjavu Žigmanova snimili nekoliko lokalnih, ali i pokrajinski i državni novinari.

J. D. B.

Y krak pušten u promet

Nakon gotovo 30 godina izgradnje obilaznice oko Subotice, poznate kao *Y krak* Koridora 10, ista je puštena u promet prošloga tjedna. Dionica je ovo duga 24 kilometra koja povezuje granični prijelaz Kelebija s autocestom Horgoš – Novi Sad i zahvaljujući kojoj je teški teretni promet izmješten iz centra grada.

Y krak je svečano otvorio predsjednik Srbije **Aleksandar Vučić**, koji je izrazio zadovoljstvo što je ovaj projekt završen i što će se njime Srbija i Mađarska još više približiti.

već će narodi biti još bliži. Ako je to moguće, jer u novijoj povijesti nikada nismo imali bolje odnose, moći ćemo se kao narodi dodatno približiti i štititi zajedničke vrijednosti središnje Europe i baštiniti zajednički budućnost», rekao je Vučić.

Predsjednik je ovom prigodom pohvalio nacionalnu kompaniju *Vojput* zbog dobro obavljenog posla, ali i najavio nove investicijske projekte – brzu prometnicu Sombor – Kula – Srbobran – Kikinda i završetak dijela ceste Bezdan – Bereg. Poručio je Vučić i da će *Y krak* pridonijeti gospodarskom potencijalu Subotice.

Predsjednik Skupštine AP Vojvodine, Subotičanin **István Pásztor** podsjetio je kako je išao sam tijekom radova. »Prije 30 godina se rodila ideja o izgradnji zaobilaznice oko Subotice. Da smo radili 30 godina permanentno, odavno bismo otvorili granični prijelaz, ali u prvih 26 godina poduzimale su se pripremne radnje i više se govorilo nego što se radilo, čak i ono što je izgrađeno, prvih jedanaest kilometara, trebalo je obnoviti«, podsjetio je Pásztor i dodao da onaj tko uđe u Srbiju na ovom graničnom prijelazu, auto-cestom može napustiti Srbiju, odnosno onaj tko prijeđe kanal La Manche dođe do Istanbula auto-cestom, s tim da se mali dio puta u Bugarskoj završi.

Na svečanosti otvorenja *Y kraka* među zvaničnicima bio je i državni tajnik u Ministarstvu građevinarstva i infrastrukture **Imre Kern**.

U izgradnju obilaznice Vlada Srbije uložila je ukupno 2,8 milijardi dinara, dok je posljednja faza koja je povezala granični prijelaz Kelebija i Somborski put, vrijedna 1,7 milijardi i izgrađena 2019. godine.

Priredila J. D. B.

»Na ovaj način povezali smo se još bliže sa sjevernim susjedom Mađarskom, s našim velikim i iskrenim prijateljima. Poslije izgradnje pruge Segedin – Subotica i Beograd – Subotica – Budimpešta, bit ćemo još bolje povezani i to ne samo prometno,

I posljednji izbori u Hrvatskoj potvrdili slabu zainteresiranost Hrvata u Srbiji za glasanjem u matičnoj domovini

Pragmatičnost jača od nacionalne svijesti

Čak i ako od blizu 30.000 registriranih hrvatskih državljana Hrvati čine tek trećinu, 719 izašlih na posljednje izbore je samo 7% u odnosu na ukupan broj upisanih birača * Dok predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov i pojedini sugovornici tvrde da su za ovako slabu izlaznost krivi faktori poput samo dva biračka mjesta, neorganiziranost, pa čak i strah, dotle dr. sc. Zlatko Šram i pojedini sugovornici tvrde suprotno: hrvatska nacionalna svijest kod građana Srbije s hrvatskim državljanstvom nije takve strukture i intenziteta da bi se iole snažnije identificirala s bilo kakvim političkim procesima u Hrvatskoj

I ako već razmjerno dugo vremena mogu i formalno ostvariti pravo glasanja u Hrvatskoj, hrvatski državljani u Srbiji ga kontinuirano i u najvećem broju ne koriste. Tvrdnju iz prethodne rečenice možda najbolje potkrepljuju riječi predsjednika Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV) **Tomislava Žigmanova**, koji je u emisiji *Pravi ugao* Radio-televizije Vojvodine 23. prosinca 2019. izjavio da je na prvi krug predsjedničkih izbora u Hrvatskoj dan ranije u Srbiji izašlo tri i pol puta više građana koji imaju hrvatsko državljanstvo u odnosu na prvi krug predsjedničkih izbora (28. prosinca) 2014. A izašlo ih je, prema podacima Državnog izbornog povjerenstva (DIP), 719 od ukupno registriranih 29.592, odnosno tek 2,4%! Međutim, zanimljivo je tu spomeniti i riječi Žigmanova koji je, pozivajući se također na podatke DIP-a, rekao kako Hrvati čine tek trećinu osoba s hrvatskim državljanstvom u Srbiji (ostale dvije trećine su, valjda, Srbi), što onda postotak izlaznosti na posljednje izbore podiže na i dalje skromnih 7,2%. Ocjenjujući uspjehom čak i ovako malu izlaznost (»uspjeli smo motivirati veći broj ljudi«), on se ipak složio kako je riječ o malom postotku i za to naveo nekoliko razloga: samo dva izborna mjesta, ona u diplomatskim predstavništvima u Beogradu i Subotici (za razliku od Bosne i Hercegovine gdje ih je, kako je naveo, bilo 47); još uvijek prisutan strah građana hrvatske nacionalnosti u Srbiji, te nepostojanje navike na izlazak na parlamentarne ili predsjedničke izbore u Hrvatskoj. Pri tome ne treba zanemariti niti činjenicu da veliki broj Srba iz Hrvatske, a koji žive u Srbiji, ima hrvatsko državljanstvo, ali koji, kako je naveo, na izbore u Hrvatskoj uglavnom ne izlaze ako na njima ne nastupaju kandidati Samostalne srpske demokratske stranke (SDSS).

Nacionalno-identifikacijska »shizofrenija«

Bivši ravnatelj Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu dr. sc. **Zlatko Šram** vidi u korijenu mnogo dublje razloge za poslovično slabu izlaznost hrvatskih državljana u Srbiji na izbore u Hrvatskoj:

»Uzrok uobičajene slabe izlaznosti građana s hrvatskim državljanstvom u Srbiji na izbore u Hrvatskoj, neovisno o tome radi li se o predsjedničkim ili parlamentarnim izborima, primarno treba tražiti u različitim motivacijskim sklopovima traženja hrvatskog državljanstva. Naime, traženje i dobivanje hrvatskog državljanstva je malo, ako i ikako povezano s osjećajem hrvatskog nacionalnog identiteta. Radi se o tome da hrvatsko državljanstvo imaju oni kod kojih je prisutan visoki stupanj bunjevačkog etničkog samoodređenja, odnosno da hrvatsko državljanstvo imaju oni kod kojih je prisutan nizak stupanj hrvatske nacionalne samosvijesti.«

Kao dugogodišnji stanovnik Subotice dr. sc. Zlatko Šram objavio je desetak radova koji se kreću od komparacija hrvatske manjine u Srbiji i srpske u Hrvatskoj, preko religioznosti i ličnosti, odnosno antizapadne orijentacije kao komponente šire ideologijske matrice, pa do religioznosti i društvene svijesti. Među navedenim, nalaze se i istraživanja koja se tiču nacionalne svijesti i ideološkog sindroma »protektivnog socijalizma«, socijalne alijenacije, te kulturnog i političkog konzervativizma bunjevačkih Hrvata u Vojvodini.

»U jednom sam istraživanju, provedenom na punoljetnom uzorku bunjevačkih Hrvata u Vojvodini, utvrdio da je kod ispitanika koji imaju hrvatsko državljanstvo u 25,3% slučajeva prisutan visoki stupanj bunjevačkog etničkog samoodređenja. Isto se tako moglo vidjeti da je kod ispitanika koji žele imati hrvatsko državljanstvo u 27,7% slučajeva prisutan visoki stupanj bunjevačkog etničkog samoodređenja. Očito je da imanje hrvatskog državljanstva i želja da se ono dobije ne korespondira s prisutnošću hrvatske nacionalne samosvijesti, odnosno identiteta ili pak s odsutnošću 'bunjevačkog sindroma' u onoj mjeri kako bi se to zdravorazumski moglo očekivati. U motivacijskoj pozadini za dobivanje hrvatskog državljanstva ne nalazi se toliko subjektivan osjećaj hrvatskog nacionalnog identiteta koliko različiti drugi, 'pragmatični' razlozi«, kaže Šram.

S tim u vezi, on navodi da se, na temelju istraživanja, čak jedna četvrtina punoljetnih bunjevačkih Hrvata nalazi u jednoj izra-

zitoj nacionalno-identifikacijski »shizofrenoj situaciji«, koja se očituje u formalno-pravnom iskazivanju hrvatskog nacionalnog identiteta, s jedne strane, ali i njegovom istodobnom subjektivnom negiranju, s druge. Osim navedenog, on ističe i da su, zajedno s dr. sc. **Jasminkom Dulić**, u nedavnom istraživanju utvrdili da je tek kod oko 50% ispitanika koji se nacionalno izjašnjavaju kao Hrvati prisutan unutarnje koherentan nacionalni identitet, odnosno da postoji slaba povezanost između deklarativne nacionalne identifikacije i internalizirane hrvatske nacionalne svijesti. Sve to, kako navodi, rezultira sljedećim zaključkom ovog dijela teksta:

»Naravno da ovakav nacionalno-identifikacijski obrazac ne predstavlja onaj političko-mobilizacijski energetski potencijal koji će dovesti do nekog iole većeg izlaska srpskih građana s hrvatskim državljanstvom na bilo kakve izbore ili referendume u Hrvatskoj. Drugim riječima, hrvatska nacionalna svijest kod građana Srbije s hrvatskim državljanstvom nije takve strukture i intenziteta da bi se iole snažnije identificirala s bilo kakvim političkim procesima u Hrvatskoj.«

Šram kaže i kako na slabu izlaznost hrvatske manjine u Srbiji, poglavito kada je riječ o bunjevačkim Hrvatima, utječe i »socijalna i politička otuđenost«, a čiji sadržaj određuje »anomija«, odnosno nepovjerenje u društvene institucije, te isto tako i u politiku općenito, pa se onda »u sklopu jedne takve otuđene političke kulture« ne može niti očekivati značajnija politička participacija. Za razliku od Žigmanova, Šram faktorima poput straha, malog broja biračkih mjesta, pa čak i političke promidžbe ne pridaje nekakav veći značaj:

»Ne bih pridavao faktoru straha nikakav značaj u pogledu izlaska građana s hrvatskim državljanstvom na izbore u Hrvatskoj, kako se to ponekad želi interpretirati. Ovi građani jednostavno nisu zainteresirani za izbore u Hrvatskoj, jer u nacionalnoj svijesti građana s hrvatskim državljanstvom ne postoje oni političko-vrijednosni obrasci koji bi izražavali kako njihovu nacionalno-afektivnu vezanost tako isto i određeni politički interes. Isto tako, činjenica da je izlazak na izbore omogućen samo u Subotici i Beogradu zasigurno nema značajnog utjecaja na samu izlaznost građana s hrvatskim državljanstvom. A niti bi ikakva 'specijalna' politička promidžba pridonijela većem izlasku na izbore u Hrvatskoj.«

Kada je, pak, riječ o izlasku Srba iz Hrvatske koji žive u Srbiji na izbore u Hrvatskoj, Šram kaže da to nije za usporedbu s ovdašnjim Hrvatima, jer je riječ o »različitom političkom kontekstu, povijesnom naslijeđu i političko-psihološkom nacionalnom karakteru«.

Hoću-neću, i zašto

Prijeđemo li, međutim, na polje svakodnevnog govora zamijetiti ćemo kroz iskaze naša tri sugovornika poklapanja i sa stavovima i Žigmanova i Šrama. Tako, recimo, **Zvonimir Lukač** iz Sombora kaže da je ranije redovito izlazio na izbore u Hrvatskoj, ali ne i 22. prosinca, jer su mu za božićne blagdane iz Njemačke došli članovi obitelji, a nitko ni od njegovih prijatelja nije išao na glasanje, pa za to, jednostavno, »nije bilo vremena«. Ipak, kako veli, »vremena« bi se možda čak i u tim okolnostima našlo da su ispunjeni neki drugi uvjeti:

»Smatram da nije u redu da se glasa samo u Beogradu i Subotici. Sjećam se da smo ranije i u Somboru mogli glasati, ali toga već odavno nema. Mnogi ljudi koji bi željeli glasati za to su uskraćeni samo zbog udaljenosti, posebno oni stariji ili bolesni. Stoga smatram da bi, ako već ne možemo glasati u Somboru, trebalo organizirati prijevoz do Subotice, jer čovjek toga dana izgubi veliki dio vremena.«

Kao ni njegov prethodnik, ni **Goran Žeravica** iz Šida ovoga puta nije izašao na izbore u Hrvatskoj. U stvari, kako kaže, do sada nikada nije ni izlazio. Evo i zašto:

»Da bismo glasali, trebamo ići u Beograd, a kako to kod nas nitko ne organizira, nisam se ni zanimao za odlazak na biračko mjesto. Da budem jasan: išao bih da ima organiziranog prijevoza ili da je bar biračko mjesto bliže. Ovako, sve se svelo na to da smo u krugu prijatelja komentirali rezultate predsjedničkih izbora, ali na njih nismo izašli. Inače, i sam pojam prava dijasporre da glasa podvodim pod individualno pravo, odnosno pravo svakoga čovjeka hoće li ga iskoristiti ili ne.«

Iako mu je zajedničko da također nije izašao na predsjedničke izbore u Hrvatskoj, **Ivan Vidaković** iz Žednika bitno se po stavu razlikuje od svoja dva prethodnika:

»U Hrvatsku i tako ne odlazim više od tri-četiri puta godišnje i zašto bih ja onda utjecao na to tko će voditi državu? Imamo mi tu sasvim dovoljno naših problema i bolje bi bilo da ih tu rješavamo, a ne tamo gdje ne živimo. Hrvatska ima svoje građane i neka oni odlučuju o tome. Inače, vjerujem da udaljenost od biračkih mjesta utječe na izlaznost, jer sam siguran da ima onih koji bi glasali samo da im je bliže. Ali, isto tako znam i da Subotičani s hrvatskim državljanstvom slabo izlaze na izbore u Hrvatskoj, čak i pored slanja sms-ova i telefonskih poziva dužnosnika DSHV-a da se na izbore izađe. Očito je to, ipak, uzalud.«

Ono što se i bez pozornije analize na temelju navedenih izjava lako da uočiti je da je mnogo istine u riječima Zlatka Šrama, a što najzornije potvrđuje i Ivan Vidaković, da je odnos vođovodanskih Hrvata spram izbora u Hrvatskoj, najblaže kazano, indiferentan i da tu ne bi mnogo pomogao niti veći broj izbornih mjesta, niti organizirani prijevoz, niti veća politička promidžba. Jednostavno, svijest o tome da izbori u Hrvatskoj »nisu njihova stvar« (nego stvar građana koji žive u Hrvatskoj) je u ogromnoj većini dominantna. Bar u tolikoj mjeri u kolikoj je prevladavala svijest o apstinenciji skoro polovine punoljetnih građana Hrvatske koji na posljednje izbore nisu izašli, odnosno upravo suprotno svijesti bosanskohercegovačkih Hrvata ili vođovodanskih Mađara koji na izbore u matičnim im domovinama izlaze poput vojske: disciplinirano, i bez mnogo razmišljanja.

Zlatko Romić

Službeni jeste, no ravnopravan nije

Hrvatski jezik u dobrom broju slučajeva na pločama nedostaje, a informacijske ploče i ostale obavijesti za stranke u sjedištu državnih tijela gotovo u potpunosti su samo na srpskom jeziku

Izostanak hrvatskoga jezika s ploče Pokrajinskog tajništva za zdravstvo

Iako, odredbom poslovnika, u službenoj uporabi u Skupštini Vojvodine od 2002., u tijelima i organizacijama Autonomne Pokrajine Vojvodine hrvatski jezik je uveden na razini statutarne odredbe prije deset godina. To se dogodilo objavljivanjem Statuta Vojvodine u Službenom listu APV 14. prosinca 2009. Članak 26. tadašnjega statuta glasio je: »U tijelima i organizacijama AP Vojvodine u službenoj uporabi su srpski jezik i ćirilčno pismo, mađarski, slovački, hrvatski, rumunjski i rusinski jezik i njihova pisma, sukladno zakonu i pokrajinskoj skupštinskoj odluci«. Skupština Vojvodine, u kojoj su većinu činile koalicije okupljene oko DS-a, LSV-a i SVM-a, usvojila je prijedlog statuta 30. listopada 2009. i uputila ga na potvrđivanje Skupštini Srbije. Zastupnici državnog parlamenta potvrdili su statut 30. studenoga 2009., usvojivši istoga dana i Zakon o potvrđivanju nadležnosti Vojvodine, u politički više no napetoj atmosferi i uz veliko protivljenje oporbe, prosvjede pa čak i lažnu dojavu o postavljenju bombi u skupštinskome zdanju. Parlamentarnu većinu na državnoj razini tada su činili koalicija *Za europsku Srbiju* (DS, G17+, SPO), koalicija SPS-PUPS-JS i stranke nacionalnih manjina, a podršku Statutu dale su i LSV i LDP. Statut Vojvodine svečano je proglašen na sjednici pokrajinskoga parlamenta 14. prosinca 2009., kada je usvojena i odluka o njegovu provođenju.

»Ravnopravna službena uporaba?«

Statut Vojvodine iz 2009., međutim, nije doživio slavnu sudbinu. Dana 5. prosinca 2013. Ustavni sud donio je odluku da je veliki broj njegovih odredaba neustavan. Ipak, budući da bi danom objavljivanja te odluke prestao važiti i cijeli statut, objava je odgođena i Skupštini Vojvodine dan je najdulji mogući rok od šest mjeseci da upodobi statut odluci Ustavnoga suda, te da se Skupština Srbije suglasi s takvim statutom. To je i učinjeno, pa je 20. svibnja 2014. Skupština Srbije dala prethodnu suglasnost na ispravljeni tekst statuta, a Skupština Vojvodine ga usvojila dva dana kasnije. Odredba o tome koji se jezici koriste u pokra-

jinskoj administraciji, međutim, nije bila osporena od Ustavno-ga suda i ona se nalazi i u trenutno važećem Statutu, neznatno izmijenjena, u članku 24. On kaže da su »osim srpskoga jezika i ćirilice pisma, u tijelima AP Vojvodine u ravnopravnoj službenoj uporabi i mađarski, slovački, hrvatski, rumunjski i rusinski jezik i njihova pisma, sukladno zakonu«. Nositelji skrbi o službenoj uporabi tih jezika su sama tijela AP Vojvodine, koja, kaže se u istom članku, »u okviru svojih nadležnosti poduzimaju mjere u cilju dosljednog ostvarivanja zakonom uređene službene uporabe jezika i pisma nacionalnih manjina – nacionalnih zajednica«. Da ne bude dvojbe, zakonski propisi na koje se statut poziva su zakoni o službenoj uporabi jezika i pisma i Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina koji afirmiraju pravo na službenu uporabu manjinskih jezika i pisama.

Ipak, koliko se uistinu hrvatski jezik primjenjuje u svakodnevnom odlukama koje su svojstvene ustroju, funkcioniranju i radu pokrajinskih tijela i je li njegova službena uporaba ravnopravna s ostalim navedenim jezicima? Na to pitanje odgovor smo potražili u analizi objavljenoj 2016. godine od strane Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, upravu, propise i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, uz napomenu iz samoga Tajništva da je nova analiza u pripremi. Analiza, koja je vidljiva na internetskoj stranici Tajništva, obuhvatila je 23 pokrajinska tijela, među kojima su tri uprave, četiri službe, Pravobraniteljstvo AP Vojvodine, Tajništvo Pokrajinske vlade, 13 pokrajinskih tajništava, Pučkog pravobranitelja i Direkciju za robne zalihe AP Vojvodine.

Ploče i natpisi

Iako je informacija koja predstavlja analizu službene uporabe jezika usvojena na sjednici Skupštine Vojvodine, ne može se vidjeti da se u posljednje dvije godine nešto praktički promijenilo. Pokrajinsko tajništvo za visoko obrazovanje i znanstveno-istraživačku djelatnost, iako teritorijalno nadležno u cijeloj Vojvodini, nije navelo hrvatski kao službeni za teritorij za koji je nadležno. Ogromna većina ispitanih tijela na upit: »jesu li ploča s natpisom tijela, informacijska ploča i ostale obavijesti za stranke ispisane i na jezicima nacionalnih manjina koji su u službenoj uporabi u sjedištu tijela?« dala su potvrdan odgovor. Na terenu to nije tako. Čini se da bi i odgovor iz analize bio drugačiji kada bi bio postavljen uz ovako promijenjenu formulaciju: »jesu li... ispisane i na jezicima svih nacionalnih manjina...?«. Ovako, hrvatski jezik u dobrom broju slučajeva na pločama nedostaje, a informacijske ploče i ostale obavijesti za stranke u sjedištu tijela gotovo u potpunosti su samo na srpskom jeziku. Ovdje je bitno primijetiti i da ni jedno pokrajinsko tajništvo nema svoju zgradu, nego su većina smještena u zgradi Banovine, gdje su tajništva raspoređena po uredima, bez ploča koje ih službeno označavaju (tu se ne ubrajaju putokazi u hodnicima Banovine niti informacije o personalnom rasporedu i imenima dužnosnika na vratima ureda). Pokrajinska vlada, u čijem se sastavu tajništva nalaze, označena je pločom na šest službenih jezika.

Ipak, prema navedenim podacima iz 2016., deset pokrajinskih tijela ploče i obavijesti ima samo na srpskom jeziku. Velika se neujednačenost i neusklađenost s pokrajinskim propisima katkad vidi i na istoj zgradi gdje je smješteno više tijela. Pokrajinski pučki pravobranitelj – ombudsman, se, primjerice, nalazi u

istoj zgradi sa Sanitarnom inspekcijom Pokrajinskoga tajništva za zdravstvo, a ploče s natpisom na ulazu u tu zgradu (Bulevar Mihajla Pupina 25) se među sobom razlikuju: ombudsman ima natpise na svim službenim jezicima, dok na ploči drugog pomenutog tijela nema natpisa na hrvatskom jeziku. Uzrok tome ostaje nepoznat, a niti omjer takvih kršenja propisa nije utvrđen. Gotovo sve informativne ploče i ostale obavijesti za stranke u sjedištu svih pregledanih tijela ispisane su samo na srpskom jeziku. Šarolikosti ovoga vida službene uporabe jezika doprinosi i pokrajinska tijela, od kojih neka na svojim pločama imaju natpise na svih šest statutom imenovanih službenih jezika, te državna (republička) tijela smještena u Novom Sadu od kojih su poneka donijela istu odluku.

Internetske stranice

U svojem izvješću iz 2018. godine, Pokrajinski pučki pravobranitelj iznio je rezultate pregleda stupnja višejezičnosti službenih internetskih prezentacija pokrajinskih tijela, pri čemu se ograničio na Pokrajinsku skupštinu, Pokrajinsku vladu i trinaest tajništava. Analiza je pokazala da jedino pokrajinski parlament i Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, upravu, propise i nacionalne manjine – nacionalne zajednice javnosti na internetu predstavljaju »sve sadržaje« na svih šest jezika koji su u službenoj uporabi u pokrajinskim tijelima. Dva tajništva samo svoje informatore nude na tim jezicima, dok ostala tijela i Pokrajinska vlada svoje internetske stranice imaju samo na srpskom jeziku. Na upit našega tjednika zašto postoje razlike među pokrajinskim tijelima uprave u pogledu službene uporabe jezika, resorni pokrajinski tajnik **Mihály Nyilas** odgovorio je da su kao razlog toga prepoznati »tehnički uvjeti i ljudski resursi«. Na naše pitanje postoji li za pokrajinska tijela rok za poboljšanje stupnja praktične službene uporabe jezika, Nyilas je odgovorio da se na »njegovanju i unaprjeđenju prava na službenu uporabu jezika i pisma radi kontinuirano«. Ukoliko se, međutim, usporedi izvješće o istoj materiji iz 2016. i 2018, ono pokazuje da u tom vremenu od dvije godine niti jedno pokrajinsko tijelo nije učinilo svoju internetsku prezentaciju ravnopravno višejezičnom. Treba reći da se Pokrajinski pučki pravobranitelj nije bavio u svojoj analizi službenom uporabom jezika na vlastitim internetskim stranicama, te na stranicama Pokrajinskoga pravobraniteljstva i pokrajinskih posebnih upravnih tijela (koji također spadaju u pokrajinska tijela), a u kojima se, od propisanih jezika u službenoj uporabi, primjenjuje isključivo srpski.

Pokrajinsko tajništvo, ono za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice za puno je koraka ispred svih ostalih pokrajinskih tijela, budući da ono osigurava prijevod sa srpskog na sve ostale jezike u službenoj uporabi za sva ostala pokrajinska tijela i organizacije putem prevoditeljske službe. Isto tajništvo zaduženo je i za pripravljanje *Službenog lista Vojvodine*, s prijevodima (pojedinih) objavljenih materijala (i) na hrvatski. No, to je organizacijski aspekt rada koji nije primijenjen na druga područja službene uporabe jezika. Konačno, samo ovo tajništvo, uz Skupštinu Vojvodine, ima na svojim internetskim stranicama većinu sadržaja dostupnih na svih šest jezika koji su u službenoj uporabi u pokrajinskim tijelima.

Marko Tucakov

Korak k većem očuvanju i dostupnosti baštine

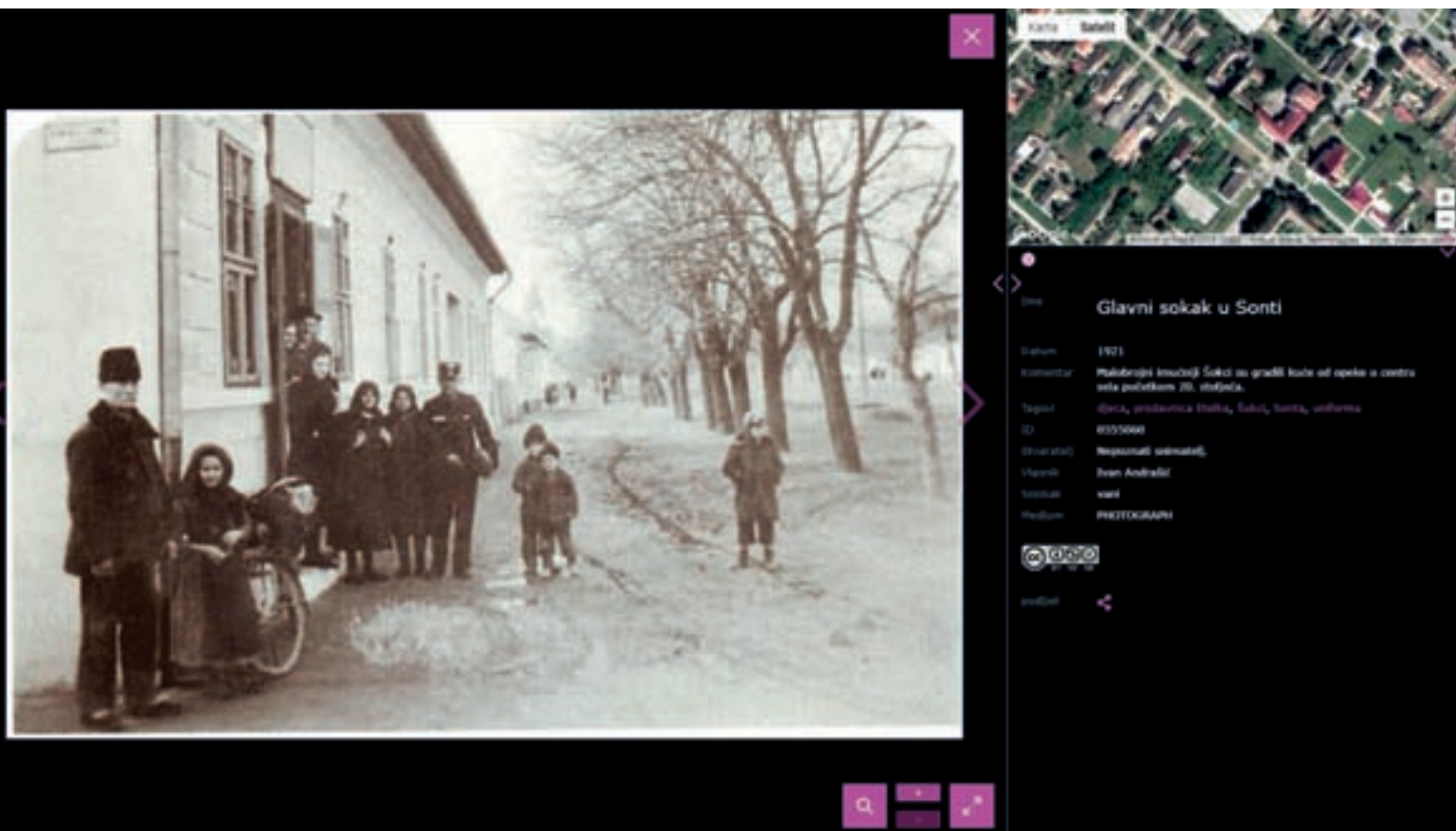
Imamo velike manjkavosti što se tiče institucija koje se bave očuvanjem baštine – nemamo muzej, nemamo arhiv, nemamo nikakav prostor gdje bi sva ta građa mogla biti pohranjena i zbog toga nam je ova topoteka iznimno važna«, kaže administrator topoteke **Josip Bako**

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata (ZKVH), u suradnji s ICARUS-om (Međunarodnim centrom za arhivska istraživanja), otvorio je virtualnu arhivsku zbirku *Baština Hrvata u Srbiji* na međunarodnoj suradničkoj digitalnoj platformi *Topoteka* (<https://hrvatisrbija.topoteka.net/>). Prva je to otvorena topoteka na području Srbije, a 20. na hrvatskom kulturnom području i u njoj je za sada pohranjeno 107 arhivskih jedinica među kojima najviše ima fotografija.

Đuvegija i snaša sa svatovima, Glavni sokak u Sonti, Ubacivanje kuruza, Bunjevački salaš – napajanje josaga, Euharsitijski kongres u Subotici, Polivači, Gadne tute, Bunjevke na korzou samo su neki od naziva fotografija koje su pohranjene u ovoj arhivskoj zbirci.

Osim naziva fotografije, topoteka pruža informacije, ukoliko su poznate, o datumu njezinog nastanka, mjestu (tako što je objekt već lociran na Google mapsu), vlasniku i autoru fotografije, a ostavljena je mogućnost i za detaljniji opis dokumenta te tagiranje.

»Želimo sačuvati informacije o tim fotografijama, ne samo fotografije. Ljudi koji nešto znaju ispričati o fotografijama s početka 20. stoljeća, kada se život itekako razlikovao od ovoga kako ga mi sada živimo je sve manje i ovo su nam posljednje šanse da nešto trajno zabilježimo. Ako ne sačuvamo informacije o fotografijama, one postaju bezvrijedni papiri na kojima su nepoznati ljudi, mjesta i događaji«, kaže poslovno-administrativni tajnik ZKVH-a i administrator topoteke **Josip Bako**.

Trajno sačuvano

Kao što i ime kaže, topoteka objedinjuje povijesnu građu Hrvata u Srbiji. Bako objašnjava da su se opredijelili za ovako široki sadržajni koncept kako bi na jednom mjestu bio objedinjen cjelokupan trag, odnosno baština koju su Hrvati stvarali boraveći na ovom prostoru.

»Za razliku od drugih topoteka, poput topoteke Vukovar ili Lika, kojima je ona samo nadogradnja na postojeće muzeje ili arhive o tom području, Hrvatima u Srbiji je ona jedino mjesto na kojemu će sva građa biti pohranjena na jednome mjestu. Imamo velike manjkavosti što se tiče institucija koje se bave očuvanjem baštine – nemamo muzej, nemamo arhiv, nemamo nikakav prostor gdje bi sva ta građa mogla biti pohranjena i zbog toga nam je ova topoteka iznimno važna«, kaže Bako.

Kako administrator ističe, koncept čuvanja baštine na ovaj način posebno je interesantan za hrvatsku zajednicu u Srbiji, jer je teritorijalno vrlo disperzirana:

»Čak i kad bismo imali muzej ili arhiv, to bi bilo na jednom mjestu i pitanje je kad bi neki Hrvat iz Zrenjanina, Srijemske Mitrovice ili Šida došao u Suboticu ili Novi Sad vidjeti postavku. Bilo bi to jednom ili nekoliko puta, a na stranicu topoteke svatko može otići s nekoliko pokreta mišom.«

Osim toga što je Topoteka javno dostupna, u njezinom kreiranju i nadopunjavanju svatko može sudjelovati. Tim povodom u ZKVH-u najavljuju promoviranje projekta, kako bi se što više njih uključilo. Kako kažu, u planu im je izaći na teren radi prikupljanja arhivske građe, a otvorena je i nova e-mail adresa za ovu namjenu.

»Jedna od osnovnih ideja Topoteke je da svatko može dati svoj doprinos. Zavod, kao jedina profesionalna institucija Hrvata u Srbiji koja se bavi kulturom, će koordinirati projektom, ali on neće uspjeti ako se ne uključe i drugi ljudi. Trag koji smo ostavili na ovom prostoru se čuva po privatnim arhivima ili ga prikupljaju određeni entuzijasti koji to vole, ali i koji u najvećem broju slučajeva ne znaju na koji način bi te kolekcije mogli pokazati drugima. Upravo je to poanta Topoteke – da otvorimo svoje ladice i albume, postavimo dokumente na mrežu i učinimo ih dostupnima i drugima. Ove godine planiramo obilaziti mjesta gdje ima Hrvata i u suradnji s lokalnim udrugama i predstavnicima Crkve upoznavati ljude s potencijalom koji ima Topoteka – sve što je pohranjeno na ovoj platformi trajno je sačuvano, jer je Topoteka umrežena s arhivskom europskom zajednicom i kompletan materijal je pohranjen na njihovim serverima što znači da na taj način čuvamo svoju baštinu, a s druge strane je činimo dostupnom«, kaže Bako.

Dodaje i da se kod Topoteke jako pazi na autorska prava, što znači da je na svakoj fotografiji istaknut vlasnik, dokumenti se ne mogu preuzimati bez odobrenja, a potpisuje se i izjava o autorskim pravima, tj. vlasnici ustupaju svoje fotografije drugima kako bi ih mogli vidjeti.

Osim po Vojvodini, u Zavodu kažu da će se građa prikupljati i iz drugih dijelova svijeta gdje žive Hrvati rodom s područja Vojvodine. Do sada je Topoteka predstavljena samo u Zagrebu, nakon čega se javila velika zainteresiranost Hrvata rodom iz Srbije za sudjelovanje u projektu, a iz Zavoda kažu da će radi prikupljanja što više i bolje arhivske građe koju oni posjeduju angažirati jednog svog suradnika u ovome gradu.

Za prikupljanje već digitalizirane arhivske građe (fotografija) za topoteku *Baština Hrvata u Srbiji*

otvorena je nova mail adresa topoteka@zkvh.org.rs.

Podrobnije informacije o uvjetima slanja i potrebnoj prapratnoj dokumentaciji možete pročitati na internet stranici ZKVH.

Kaže Bako da je do sada Topoteka o Hrvatima u Srbiji izazvala pozitivan odjek, da se mnogi žele uključiti i doprinijeti što raznovrsnijoj građi, a nada se i pozitivnom natjecanju među obiteljima i mjestima.

»Ako se na jednoj fotografiji nalazi netko iz obitelji **Skenderović**, u tagovima će pisati Skenderović i klikom na prezime, otvorit će se sve fotografije na kojima je također netko iz ove obitelji. Isto tako je i s toponimima – bilo koja fotografija iz Monoštoru u tagovima će imati, među ostalim, i riječ Monoštor te će se preko tog taga moći vidjeti sve fotografije iz ovoga mjesta. Nadamo se pozitivnom nadmetanju i uravnoteženoj zastupljenosti svih Hrvata u ovom arhivu«, ističe administrator.

Izlazak iz znanstvene anonimnosti

Topoteka *Baština Hrvata u Srbiji* otvorena je u okviru projekta *Digitalizacija hrvatske kulturne baštine u Vojvodini – Povijesna građa vojvođanskih Hrvata na Internetu*, a stručna suradnica za kulturne projekte i programe ZKVH-a **Katarina Čeliković** kaže da je to projekt koji pruža šansu hrvatskoj zajednici za izlazak iz znanstvene anonimnosti.

»Kroz ovu topoteku želimo prikazati različite skupine Hrvata, učiniti dostupnim sve ono što čini dio njihova hrvatskog identiteta. Držimo da će objavljena građa biti zanimljiva kako korisnicima topoteke u Hrvatskoj, tako i samoj zajednici čiju građu obrađuje, drugim Hrvatima u Srbiji, kao i Hrvatima koji su se raselili s područja koja obrađuju topoteke. Ova će građa objavljena u topoteci biti koristan i zanimljiv materijal znanstvenicima, kako u Hrvatskoj tako i u Srbiji kojima će objavljeni materijal pomoći u njihovim istraživanjima ili će možda biti i povod da se pažnja posveti nekom dijelu povijesti Hrvata s ovih prostora koja do sada nije bila obrađena upravo zbog nedostatka arhivske građe«, kaže Čeliković.

Osim Topoteke, u okviru projekta *Digitalizacije* protekle godine je u suradnji s ICARUS-om i njegovom predsjednicom **Vlatkom Lemić** na nacionalni portal *Znameniti.hr* uključeno i gradivo znamenitih osoba značajnih za povijest i kulturu vojvođanskih Hrvata.

Čeliković ističe da Zavod od početka svojega rada, odnosno 2009. godine, prikuplja zavičajnu građu koja je arhivirana najprije u knjižnici *Biblioteca Croatica*, a potom, zahvaljujući projektu *Digitalizacije*, i na internetskoj stranici ZKVH-a.

J. D. B.

Hrvati u Vojvodini su jedina nacionalna zajednica čiji su članovi bili 1990-ih ubijani i pod etnički motiviranim nasiljem protjerivani, a što se sve do danas snažno niječe * Od početka smo imali rezervu spram one, istina posve heterogene, političke grupacije koja je godinu dana prije održavanja izbora najavila njegov bojkot * Demokracija podrazumijeva da čak i oni koji imaju brojne zajedničke ideološke imenitelje u pojedinim stajalištima se mogu razilaziti ili debatirati, što nikako ne znači nemogućnost suradnje po pitanjima koja su krucijalna

Rane su počele zacjeljivati

Intervju vodila: Jasminka Dulić

»Hrvati moraju napokon postati politička zajednica čiji članovi će se, unatoč svim mogućim razlikama, okupiti oko temeljnih ciljeva – potpuna integracija u srbijansko društvo, ostvarenje pune ravnopravnosti i cjelovito konzumiranje manjinskih prava radi očuvanja i razvoja vlastitog nacionalnog identiteta«, tvrdi predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov**. U godini pred izbore na više razina u Srbiji DSHV je ušao u suradnju s Ligom socijaldemokrata Vojvodine i još osam regionalnih i nacionalno-manjinskih stranaka. O tome što ova suradnja znači za budućnost stranke, kako vidi aktualnu poziciju Hrvata u Srbiji i kako se nosi s brojnim dužnostima koje obnaša razgovarali smo sa Žigmanovim.

Ove godine Demokratski savez Hrvata u Vojvodini obilježava 30 godina od svog osnutka. Kako Vi, kao treći predsjednik, ocjenjujete kakva je danas pozicija stranke na političkoj sceni u Srbiji; je li ona kao organizacija danas jača ili slabija, i kakve su joj perspektive za budućnost?

Teško je iznijeti objektivnu ocjenu, no sigurno je da se na srbijanskoj političkoj sceni DSHV prepoznaje kao autentični, dosljedni i pravima i statusu hrvatske zajednice posvećeni politički subjekt, koji, kada je u pitanju poboljšanje društvenog položaja Hrvata u Srbiji, nije spreman na kompromise koji bi se činili na štetu hrvatskog naroda u Srbiji. Što se tiče naše snage, zacijelo smo slabiji u odnosu na početno vrijeme, kada je DSHV vjerojatno bio najjači, no ubrzo se, zbog izvezenog rata u Hrvatskoj, to promijenilo. Zamaš bilježimo i nakon 2000., kada DSHV biva, i to zaslužno, dio vladajućih struktura, što je onda pridonijelo da i stranka ojača. No, nakon 2012., zbog promjene vlasti na republičkoj razini, počinjemo opet bilježiti stagnaciju, koja je zaustavljena na izborima 2016. Budućnost DSHV-a, pak, neće ovisiti samo o našem pozicioniranju na političkoj sceni, što će biti posljedica izbora na svim razinama u prvoj polovici ove godine, nego i o spremnosti članstva i vodstva, pa rekao bih i Hrvata u Srbiji, da se angažiraju za dobro naše zajednice, a ne da se prepoznavamo, kao što je do sada gdjekad znao biti slučaj, kao stranka sinekuralno zainteresiranih članova, koji onda, ukoliko isto ne ostvare ili njihova pozicija bude dovedena u pitanje, »igraju kako drugi hoće«. Drugim riječima, moramo poradi i na osnaživanju vlastite autentičnosti i dosljednosti!

Neki smatraju kako u demokratskim društvima nema potrebe za nacionalno-manjinskim strankama. Kakve su perspektive manjinskih stranaka u Srbiji u postojećem zakonskom okviru?

O ovome pitanju daju za pravo sebi govoriti brojni takmaci koji manjinsku tematiku poznaju površno u domenama veoma suženog teorijskoga sagledavanja i bez ozbiljnijih uvida u praktične aspekte manjinskoga života i procesa unutar samih zajednica. No, o tome postoje i ozbiljne velike teorijske rasprave, a odgovori na Vaše pitanje ovise izravno o naravi nastanka nacije – politički model nacije bi tako što, recimo, isključivao, a etnički model izgradnje nacije bi priželjkivao. Ovo posljednje napose vrijedi za države s ne-konsolidiranom demokracijom, kao što su zemlje Srednje i Istočne Europe. I, ukoliko njih promatramo, vidjet ćemo da su nacionalno-manjinske stranke ne iznimka već pravilo te da se nastoji formalno-pravnim rješenjima i njih uključiti u politički život. Stoga mislim da one još uvijek imaju perspektivu i u Srbiji, no moraju se spriječiti određene zlouporabe kada je riječ o njihovom postojanju i djelovanju. Recimo, zar Vam se ne čini čudnim da nešto manje od 15% stanovnika u Srbiji, koliko je broj pripadnika nacionalnih manjina, ima registrirano gotovo dvije trećine političkih stranaka? Očito, netko je dopustio da se u ovom prostoru događaju zlouporabe, koje imaju štetne posljedice po pripadnike nacionalnih manjina. U društvu nekonsolidirane demokracije i skučenih institucionalnih kapaciteta nacionalnim manjinama ne ostaje drugi model kako bi mogle sudjelovati u procesima donošenja odluka.

U Hrvatskoj, Mađarskoj i Rumunjskoj riješeno je pitanje političkog predstavljanja manjina. Koji su razlozi, po Vašim saznanjima, da se u Srbiji nikako ne žele prihvatiti garantirani mandati za predstavnike nacionalnih manjina, iako je ta obveza preuzeta i potpisivanjem bilateralnog sporazuma Hrvatske i Srbije o zaštiti manjina?

To je pitanje za one koji to već petnaest godina uspješno odbijaju provesti, a o razlozima neprimjene se uporno ne žele očitovati! Po meni, odgovor se može situirati u činjenicu da tako što ne dopušta snažni i kontinuirani etnocentrizam u Srbiji, napose u dijelu desno konzervativnih političkih i akademskih krugova, koji su i vladajući.

Ove godine bit će održani izbori na više razina u Srbiji. Potpisali ste s LSV-om i Vojvođanskom partijom Memorandum o budućnosti Vojvodine i formirali Vojvođanski front a zatim u Beogradu potpisali Memorandum s još osam organizacija. Predsjednik LSV-a je tom prilikom rekao kako je vrijeme da se, osim desne, napravi i neka druga opcija u Srbiji, to jest lijeva, kako sebe i pozicionira Liga. Kako DSHV sebe pozicionira u političkom spektru: na lijevoj, centru, desnici?

Gospodin Čanak je govorio i o potrebi da se napravi jedan snažan europski blok onih političkih stranaka koje neće put Srbije u Europsku uniju simulativno odrađivati već će biti maksimalno posvećeni primjeni europskih vrijednosti u srbijanski društveni i politički sustav! U tom smislu, budući da je i DSHV bio i ostao stranka snažne europske orijentacije, naravno da nam suradnički odnos s takvim političkim partnerima daleko više odgovora od nekih drugih. Kada je, pak, riječ o vlastitom razumijevanju DSHV-a, onda se može reći da je to politička stranka centra, demokršćanske provenijencije, koja je osjetljiva na socijalne aspekte pravednosti, a poseban fokus u svojem djelovanju ima na pitanja društvenog položaja Hrvata u Vojvodini, to jest Srbiji.

Rekli ste kako je DSHV-u stalo »da budemo građani države koja će biti postavljena na moderan način, to znači decentralizirana, gdje će i autonomija Vojvodine biti u punom kapacitetu, koja će raditi na europskim integracijama«. Budući da koncept autonomije ne shvaćaju svi podjednako i on još uvijek u Srbiji izaziva sporenja, pojasnite nam što za Vas znači »autonomija u punom kapacitetu«?

Kada sam rekao »pun kapacitet autonomije«, mislio sam na sljedeći dio iz *Memoranduma o budućnosti Vojvodine*: »Prioritet našeg djelovanja jest organiziranje Republike Srbije kao regionalizirane i decentralizirane sekularne države i borba za autonomna prava i status Vojvodine sve dok se ne realizira ideja o zakonodavnoj, izvršnoj i sudskoj vlasti za Autonomnu Pokrajinu Vojvodinu, uz vraćanje imovine i prava na izvorne prihode«. Dakle, autonomija za sve tri grane vlasti, te za raspolaganje prava na imovinu i izvorne prihode! Posve jasno – autonomija nije određena kao nekakav simulakrum niti se ona razumijeva kao simulativni resurs centralizirane države.

Rekli ste kako ste se prepoznali u svih deset točaka *Memoranduma o budućnosti Vojvodine* – borba za punu autonomiju Vojvodine, jednakopravnost svih građana i naroda, privrženost europskim integracijama i vrijednosti anti-fašizma, demokraciji i vladavini prava, prava na posebnosti i slobode medija, sprječavanje otuđenja glavnih prirodnih resursa Vojvodine: zemlje i vode, inzistiranje na politikama suočavanja s prošlošću uključujući lustraciju i stvaranje pretpostavki za zaustavljanje iseljavanja iz Vojvodine. Sve je to dio i političke agende DSHV-a, rekli ste. Razumiju li jednako ove točke svi potpisnici *Memoranduma*? Drugim riječima, slažete li se s tumačenjem rata u bivšoj SFRJ i suočavanja s prošlošću kako to tumači predsjednik Lige Čanak?

Da, to su političke vrijednosti kojima je DSHV od osnutka privržen! No, ono na što Vi pitanjem smjerate jest raščlamba istih u brojne detalje od strane pojedinih potpisnika koje su oni očitovali u svojim nebrojenim javnim nastupima ili u djelovanju u posljednjih 30 godina, te moja stajališta o istima. To, međutim, smatram posve suvišnim, jer na tako čemu ne počivaju politički savezi! Sitnozorničko traganje za nečijim eventualno pogrešnim stavovima u politici nije gotovo nikada i ni za što korisno. A što se tiče pozicija Nenada Čanka dovoljno je reći sljedeće: 1990-ih je najjasnije govorio ono što je bilo na djelu u Srbiji i tomu se, uz veliku hrabrost, najdosljednije suprotstavljao posebice kada su u pitanju naši sunarodnjaci u Srijemu, a svjedoka itekako ima. Demokracija i podrazumijeva da čak i oni koji imaju brojne zajedničke ideološke imenitelje u pojedinim stajalištima mogu se razilaziti ili debatirati, što nikako ne znači nemogućnost suradnje po pitanjima koja su krucijalna.

Drugim riječima, jesu li ideološke pozicije vaše stranke (narodnjačke) kompatibilne s recimo ideološkim pozicijama Lige?

Naravno da mogu biti, napose kada je riječ o temeljnim aktualnim pitanjima koja se u danom trenutku na društvenoj sceni nametnu. Vi hoćete reći da suradnja stranaka različitih »ideoloških pozicija« nije moguća? Kako onda tumačiti »veliku koaliciju« demokršćanskih stranaka i Socijaldemokratske partije u Njemačkoj od 2013. pod vodstvom kancelarke **Angele Merkel**, koja se pokazala i više nego uspješnom kada su u pitanju rezultati koje su postigli?

DSHV je uvijek do sada bio posvećen eurointegracijama, što i Vi ističete. Rekli ste kako želite punu integraciju Hrvata u društvo u Srbiji temeljeno na europskim vrijednostima. Ako Srbija odustane od tog puta, ili se taj proces oduži, što do tada s položajem manjina, manjinskim pravima?

S jedne strane, moramo se najprije stalno zalagati, skupa s drugim političkim strankama, civilnim društvom i javnošću, da europske integracije budu dominantne ne samo kao vanjskopolitički nego i unutarnjopolitički cilj. Ukoliko se isto ne uspije, onda se i nadalje mora inzistirati na primjeru europskih vrijednosti kada je riječ o manjinskim pravima. Ne treba smetnuti s uma da je Srbija ratificirala oba ključna dokumenta o manjinskim pravima – i Okvirne konvencije i Europske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima, tako da će prostora za političko djelovanje i u takvoj, istina daleko nepovoljnijoj, situaciji biti. U svakom slučaju, ciljevi naše političke borbe jasno su i nedvosmisleno istaknuti, a bili bismo sretniji ukoliko bi se isto ostvarivalo na način da Srbija ne odustane od politike koja ima strateški cilj priključenje Europskoj uniji.

Jedno od glavnih političkih pitanja je i eventualni bojkot izbora koji zagovaraju neke oporbene stranke. Rekli ste kako Hrvati ne bi trebali, s obzirom na svoj položaj, iskazivati deficit u lojalnosti već bi trebali sudjelovati u političkim procesima i nesudjelovati u bojkotu koji su neke oporbene stranke najavile. S druge strane, DSHV je parlamentarna stranka zahvaljujući koaliciji s Demokratskom strankom. Kakvi su odnosi DSHV-a i Demokratske stranke danas?

Nova pozicioniranja na političkoj sceni u Srbiji traju od proljeća ove godine. Taj proces, kao što znate, ima različitu dinamiku i djeluje gdjekad i kaotično, a mi ga stalno analitički pratimo. Od početka smo imali rezervu spram one, istina posve heterogene, političke grupacije koja je godinu dana prije održavanja izbora najavila njegov bojkot. Naime, naše je uvjerenje bilo i ostalo, ponovit ću opet, da Hrvati u Srbiji, ne samo s obzirom na svoj specifični društveni položaj, ne bi trebali očitovati tu vrstu deficita u lojalnosti već da moraju, bez obzira na sve izazove i prijeopore s kojima se suočavaju u Srbiji i s kojima se Srbija suočava, izabrati sudjelovanje u političkim procesima, naravno s partnerima s kojima dijelimo sličnu ideološku matricu te imamo dosadašnje kompatibilne političke prakse. S druge strane, DSHV je odgovoran i principijelni politički subjekt koji samostalno djeluje, što za posljedicu ima i različita stajališta o određenim političkim pitanjima! Jer, biti u koaliciji s nekim, pa i Demokratskom strankom, ne znači da spram istoga izazova morate jednako djelovati, napose u situacijama koje su po složenosti veće a po posljedicama teže, a još više ako ste predstavnik hrvatske zajednice, zajednice koja je ranjena i koja ima cijeli niz specifičnosti vlastitog društvenog položaja, koji onda sa sobom nosi i drugačiju vrstu odgovornosti. Recimo, kada je riječ o pitanju

bojkota rada Skupštine ili o bojkotu predstojećih izbora legitimno je bilo zauzeti i drugačije stajalište, no to ne znači da su odnosi prekinuti ili narušeni.

Često govorite da je hrvatska zajednica ranjena, možete li nam pojasniti što pod tim mislite. I kada će se hrvatska zajednica izliječiti od rana?

Da! S tom metaforom najjednostavnije kazujem sljedeće: Hrvati u Vojvodini su jedina nacionalna zajednica, čiji su članovi bili 1990-ih ubijani i pod etnički motiviranim nasiljem protjerivani, a što se sve do danas snažno niječe; zajednica je to građana koji imaju status najomraženijeg naroda u Srbiji, što za posljedicu ima raširen strah i nesigurnost – zato, na primjer, manje od 10% djece pohađa nastavu na hrvatskom; zajednica smo koja se tek nedavno počela unutar sebe konsolidirati, jer smo bili objekti izvana nametnutih nastojanja da se iznutra određeni procesi zaustave – uzmite slučaj deložacije tzv. hrvatskih udruga iz rodne kuće bana **Josipa Jelačića**; zajednica je to čiji su predstavnici brutalno isključeni iz procesa donošenja odluka – više od 200 imenovanih i izabranih osoba u Gradu Subotici, a tek ih je trojica predstavnika hrvatske zajednice; postoje raširene politike prešućivanja i zaprečavanja ostvarivanja naših legalnih i legitimnih interesa – uzmite samo sramotni slučaj administrativnog onemogućavanja osnutka hrvatskog školskog centra u Subotici; stalne su napetosti u odnosima Srbije i Hrvatske, pri čemu su dominantni veoma negativni, a netočni narativi od strane predstavnika najviših razina srbijanskih vlasti; od 2013. do 2017. politički predstavnici hrvatske zajednice nisu imali bilateralni susret s predsjednikom Hrvatske i predsjednikom Vlade, što znači da je postojala sve do skora visoka nezainteresiranost vlasti u Hrvatskoj za naš položaj. A kada ćemo se izliječiti od takvih rana? Kada budemo isto počeli mijenjati našim hrabrim i zauzetim držanjem! To činimo u posljednje vrijeme u sinergijskom djelovanju s novim vodstvom Hrvatskog nacionalnog vijeća, na čelu s predsjednikom **Jasnom Vojnić** i drugim subjektima unutar hrvatske zajednice i rezultati su i više nego vidljivi. Metaforično, rane su počele zacjeljivati, napose u područjima koja ovise o nama samima i u odnosima spram svih razina vlasti u Hrvatskoj – tamo su u nekim segmentima pomaci takvi da su trajno ozdravljajući.

Što želite poručiti aktualnom parolom »Zbijmo redove, vrijeme je«?

Hrvati moraju napokon postati politička zajednica čiji članovi će se, unatoč svim mogućim razlikama, okupiti oko temeljnih ciljeva – potpuna integracija u srbijansko društvo, ostvarenje pune ravnopravnosti i cjelovito konzumiranje manjinskih prava radi očuvanja i razvoja vlastitog nacionalnog identiteta! Nakon godina stagniranja, otuđenosti jedni od drugih, nejedinstvenog djelovanja..., počeli smo sinergijskim djelovanjem bolje se poslagivati, pa smo dužni odgovoriti na to još jačim djelovanjem, vlastitim prinosom, većom posvećenošću! A za tako što je krajnje vrijeme, budući da samo tako što može biti snažnija brana asimilaciji i jedini okvir koji može generirati društveni boljitak Hrvata u Vojvodini. Stoga »Zbijmo redove, vrijeme je!«, zar ne?

U nedjelju je drugi krug izbora za predsjednika/predsjednicu Hrvatske. Pozvali ste svoje pristalice, općenito Hrvate u Srbiji, da glasaju za kandidatkinju stranke koja je učinila najviše za Hrvate u Srbiji, a to je HDZ. Zašto je važno da izađu glasači, Hrvati iz Srbije koji su i državljani Hrvatske, na izbore i glasaju za Kolindu Grabar-Kitarović?

Tako svjedočimo svoju političku odgovornost, u smislu da kao svjesni građani ostvarujemo svoje zakonom garantirano pravo! S druge strane, kao politički racionalni prosuditelji onoga što smo postigli, savjest nam je nalagala da u pozivu sugeriramo hrvatskim državljanima koji imaju prebivalište u Srbiji da svoje povjerenje daju onoj osobi koja je svojim djelovanjem i podrškom uvelike pridonijela poboljšanju našeg društvenog položaja. Riječju, ne možemo samo tražiti od Hrvatske, moramo kad smo pozvani i dati, to jest ako hoćemo biti dio strateških planova Hrvatske, moramo to i pokazati, a u tom smislu valja osvijestiti kako naša budućnost ovisi i o Hrvatskoj.

Jeste li zadovoljni odzivom na prvi krug predsjedničkih izbora?

Zadovoljan, jer registriamo značajne pomake: u Subotici je izašlo 529 glasača, što je tri puta više birača nego u prvom krugu predsjedničkih izbora 2014. Isto tako, na ove je izbore izašla velika većina Hrvata koji su na vodećim dužnostima u hrvatskim institucijama i organizacijama, što onda kazuje da postupno uistinu postajemo organizirana zajednica, koja može disciplinirano odgovarati na izazove, pa makar to podrazumijevalo prelazak i više od 100 kilometara da bi se došlo do biračkog mjesta. Na koncu, ali ne i najmanje važno, valja reći da je zadovoljstvu pridonijela i činjenica da je najveći broj glasova dobila Kolinda Grabar-Kitarović, kandidatkinja koju je podržao DSHV. No, vjerujem da može i bolje – očitujemo to i 5. siječnja izlaskom u još većem broju.

Predsjednik ste DSHV-a, zastupnik u Narodnoj skupštini Srbije, vijećnik u Skupštini grada Subotice, ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i imate još niz važnih dužnosti uredničkih i sl., a imate i obitelj. Kako se nosite sa svim tim ulogama, dužnostima i obvezama koje proistječu iz njih?

Dobra organizacija vremena, spremnost na angažman koji je daleko dulji od osmosatnog radnog vremena, oslonjenost na brojne suradnike te podrška i razumijevanje članova obitelji može biti formula za relativno uspješno ostvarivanje svih obveza koje navedene dužnosti podrazumijevaju. No, uskoro će ih biti zacijelo manje, jer sustav kontinuirano raste...

Ima li hrvatska zajednica dovoljno kadrova za različite političke, znanstvene, stručne dužnosti i što se radi u stranci i općenito u zajednici u planiranju i razvoju kadrova?

To je jedno od bolnijih pitanja kojim se do skora gotovo nitko nije redovito bavio! Učinili smo nekoliko koraka na tome planu: nastojimo, naime, u svakom segmentu društvenog djelovanja otvarati prostor za nove osobe i za socijalizaciju mladih – od politike i projektnog planiranja, do književnosti i znanosti. I, naravno, imamo i određenih rezultata u svakom od navedenih segmenata: pogledajte plejadu mladih i kvalitetnih pjesnika koji su se afirmirali oko *Nove riječi*, imamo nekoliko novih imena posebiice u društvenoj znanosti, koji su se prvi puta pojavili u Godišnjaku za znanstvena istraživanja gdje smo se i povezali s najeminentnijim znanstvenim institucijama u Hrvatskoj i potaknuli ih na suradnju uz kontinuiranu mogućnost napredovanja, dobili smo novo vodstvo Mladeži DSHV-a, koji su unijeli novu energiju, u HNV-u su na nekoliko ključnih mjesta došle nove osobe, koje su s većim žarom i posvećenošću pridonijele pomicanju mnogih stvari s mrtve točke... No, na tom planu još uvijek treba više i sustavnije raditi, što se planira i o čemu se vode razgovori.

Vile i vrtovi na pijesku

Istražujući povijest Palića, pisac i magistar farmacije **Aurél Stadler** proučio je i mnoge davne objave o ovoj banji, nastojeći sačuvati opsežnu građu od zaborava (knjiga s prikupljenim podacima objavljena je 1998. godine). Jedna od tih objava, u opisu županije Bács-Bodrog 1878. godine, autora **Fridrika Tamása**, oslikava jezersku vodu Palića kakvu je mi, suvremenici, ne poznajemo:

»Voda jezera sigurno liječi škrofulozu (otečenost vratnih žlijezda). Ova njena osobina je uočena tek oko 1848. godine. U 1860. godini je na Paliću ljevalo 144, a boravilo ukupno 344 gostiju, među kojima je bio iznenađujuće veliki broj škrofulozne djece. Dokazalo se kako je kupanje imalo veoma povoljan efekt. Ovo lijepo kupalište ima divan park na površini od 70 do 80 katastarskih jutara, koji je podignut po uzoru na engleske vrtove. Jezero se nalazi južno od parka, s ravnom površinom i prozirnom vodom (istakla autorica). Sjevernoistočni dio je pod gustom i visokom šumom. Subotičani posjećuju Palić naročito nedjeljom, kada prometuju izletnički vlakovi, pa ih ima na tisuće. Zrak je neobično dobar i svjež, klima neobično blaga... Pored kupališnog naselja, oko jezera se nalazi mnogo vila s raskošnim vrtovima koji služe za primanje gostiju, budući su dvije vile baruna **Móra Rudicsa**, kao i neki drugi ljetnikovci, u neposrednoj blizini jezera i parka. Tamo gdje je još prije nekoliko godina bio samo prazni pijesak, sad su vile, vrtovi i voćnjaci. Među vrtovima je vrijedno spomenuti one koji se nalaze oko vila Aradski, Budai, Kovačić, Poljaković i Milašin, jer prikazuju pravu umjetnost vrtlarstva i predstavljaju lijepe šetnice za goste.«

Autor napominje kako u vodi jezera vjerojatno ima malo riba, zbog njezinog gorkog i slanog okusa.

Na fotografiji je karta Palića iz 1888. godine, iz zbirke Povijesnog arhiva Subotica.

Sretna vam nova *Petoljetka*!

Ovogodšnji kalendar nije baš bio pogodan za štampare, ali i za one koji »proizvode« novine. Tako da pišući ovo kolumnu, zapravo trebam isplanirati, predvidjeti kako ste svi vi, čitatelji, preživjeli »najluđu noć«. Po mom planu, a ja sam čovjek koji je školovan za planiranje, svi ste upješno preživjeli doček Nove godine i prateća opterećenja najprije za sustav probave. Tako da za početak želim vam sretnu i lijepu, uspješnu novu godinu. Poslije vam želim uspješnu novu državnu *Petoljetku*, koju su koncem godine zajednički najavili predsjednik države i premijerka Vlade. Isto tako, želim vam, ako ste u mirovini kao ja, da doživite 2025. godinu i da imate bar prosječnu mirovinu od 440 eura. Ako ste uposlenik i do te godine ne odete u mirovinu, iz sveg srca želim vam sreće da imate prosječnu plaću od 900 eura, kako su nam najavili najviši državni dužnosnici. Kao što rekoh, ja sam čovjek koji se školovao da bi planirao, bilo to arhitektonsko ili urbanističko planiranje i zato tvrdim: planirati se mora! U zemljama koje imaju more, govori se: ploviti se mora,

blike Srbije od 2010. do 2020.« koji je izrađen kad je naš sugrađanin, Subotičanin, bio ministar životnog okoliša, rudarstva i prostornog planiranja. Nažalost, važnost ovog plana prestaje koncem prve planske godine *Petoljetke*. Koliko je meni poznato, zasad nije ni pokrenuta na Vladi nekakva inicijativa da se izradi ili dopuni postojeći prostorni plan Republike. No, nisam ja sveznalica i najbolje obaviješten. Možda predsjednik Republike već nešto zna, i to je znanje podijelio s nama, i flomasterom crtajući ceste na nekakvoj »slijepoj karti« dao je upute inženjerima što trebaju planirati od budućeg »krvotoka od cesta« naše sve više i više napredne zemlje koju predvodi najbrojnija (neki tvrde europska) partija, koja se (ne) slučajno zove Srpska **napredna** stranka. Ovaj najavljeni plan ja bih nazvao »planom lijepih želja«, prije svega financijskih, koji će za pet godina potrošiti oko 14 milijardi eura, što znači prosječno godišnje 2,8 milijardi. Mene su učili da su maksimalne mogućnosti financiranja iz proračuna jedne države oko 6% sveukupnog bruto društvenog proizvoda (BDP); naš trenutno iznosi oko 50 milijardi eura, tako da je godišnji iznos od oko 5% BDP-a realan. Nerealno je ono što »obećava« premijerka Vlade: vodovi pitke vode i kanalizacija u svim gradovima, čak s pročištačima otpadnih voda (da vas ne opterećujem podacima kakvo je stanje u komunalnoj opremljenosti gradova). Pa zatim razvoj školstva, zdravstvenog sustava itd. Želim konstatirati da za ispunjenje »svih lijepih želja« treba u ovom roku uložiti daleko više novaca, tako da nešto od obećanog sigurno neće biti ostvareno. No, shvaćam ja premijerku: izbori su sve bliže, a ovih četiri mjeseca su period obećanja. Onako usput, gledajući taj plan »omražene bivše vlasti koja ništa nije radila« moram konstatirati da je bar napravila plan po kojem se danas može raditi.

Pogled na cestu s jednog nadvožnjaka

ali bez plana ne možeš ni ploviti! Naime, moraš predvidjeti koliko namirnica, pitke vode trebaš ponijeti sa sobom, zatim kakvi rezervni dijelovi će biti potrebni itd. Da zaključimo: bez planiranja, pogotovo u današnje vrijeme, naprosto ne možeš opstati. To je više nego neophodno. U planiranju razlikujemo kratkoročne, srednjoročne i dugoročne planove. Tipičan muški kratkoročni plan je: isplaniram da na kraju kupovine na tržnici odem u obližnju kavanu popiti jedno dobro zasluženno pivo. Ulazi susjed i sjedne pored mene, pa me časti još jednim pivom. Kako to i priличи: i ja njega i sebe častim jednom turom pića, te dolazi kolega s posla... itd. i ja kući stižem umjesto u dogovorenenih i planiranih deset sati točno u podne. No, manimo šalu i prijedimo na srednjoročno planiranje.

Plan bez plana!

Ovaj najavljeni plan je srednjoročni, i po pravilu treba biti dio jednog dugoročnog plana. Ova država nije bez ovakvog plana, jer još važi jedan dugoročni plan, a to je »Prostorni plan Repu-

»Tutnji demokracija«

Kao automobili na novootvorenim koridorima, tako u našem društvu »tutnji demokracija« na svim nivoima vlasti, počevši od lokalnih skupština do republičke. Koncem prošle godine, tko je imao sreće, ali ponekad i strpljenja, mogao je uživati u radu subotičke gradske skupštine koja je usvajala proračun za ovu godinu. Na dnevnom redu bila je i jedna za mene interesantna točka. Naime, na *Y kraku* treba podignuti dva nadvožnjaka zbog poljoprivrednika kako bi strojevima mogli doći do svojih njiva. Na pitanje oporbe zašto ovo financira grad, kada je Koridor 10 državni projekt dobiven je »demokratski« odgovor: podrugljivi osmijeh gradonačelnika. Bez obzira što je sam predsjednik otvorio dotičnu dionicu puta uz mnogo hvala susjednoj državi, *Y krak* nije završen ni nakon 30 godina, a time ni Koridor 10 nije kompletiran. Netko će se pitati zašto ovaj sad tu cjepidlači, koliko još objekata imamo, a da nikad nisu kompletno završeni a funkcioniraju! Možda su samo planovi bili malo pretjerani! Imao bih vam više pričati o planovima, ali »steže me rok« – predaje teksta. Možda sačekate neki drugi rok, naravno ako ste zainteresirani.

Odlazak subotičkog lera

Drugo lice **SUBOTICE**

Velika je istina da svaki grad ima svoga lera. Imao ga je svaki grad, i to ne samo uz naše more, i prije no što ga je **Đelo Ju-sić** skladao, a *Dubrovački trubaduri* 1968. otpjevali na Festivalu zabavne muzike u Splitu.

Prave subotički lere – samo što se ovdje tako ne zovu, a i nema baš nekog odgovarajućeg naziva za njih – bili su, recimo, **Lazo Čvarak**, a kasnije i bać **Ivan Lešo**. Prvi je između dva rata bio poznat po svom bečarenju, a drugi nakon konfiskacije kao buntovnik i nacionalist; prvi je svoju bitku dobrovoljno izgubio u džepovima sviraca, konobara i..., a drugi je bijes zbog oduzete imovine, uglavnom verbalno, iskaljivao na komunistima i Mađarima. Bliski susreti s predstavnicima vlasti i boravak u zatvoru zbog svog neobičnog »djelovanja« nisu bili strani ni jednom ni drugom. Posebno drugom, za kog i neki iz njegove bliže rodbine kažu da je imao svoju ćeliju u subotičkom zatvoru.

Lazo Dulić i Ivan Skenderović, o kojima je u uvodu bila riječ, svoje su zemaljske račune vjerojatno već odavno riješili na Nebu, a od prije desetak dana pridružila im se i osoba slična im samo po tome što je i za nju znao cijeli grad. Umro je, i to dva dana prije no što dobar dio Subotičana slavi rođenje Isusovo, **Stipan Jaramazović**.

O nadimcima ne bih, jer ih ni za života takve nije zaslužio, a posebno ne u tekstu ovakve vrste. Stipan je, čak i u svoje pozne dane, a umro je u 77. godini 23. prosinca 2019., sačuvao nešto što malo kome za života uspijeva: tjelesni izgled u skladu sa svojim duhom. Dušom, bolje rečeno.

Nema starijeg ili sredovječnog sugrađanina koji ga nije znao i volio ga, baš kao što se i on svakome obraćao kao starom prijatelju ili poznaniku. Najčešća slika u sjećanju naših sugrađana je ona kako »na biciglu« nosi dva vijenca na groblje ili pak žurno pješači, govoreći si nešto u bradu sve dok mu pozornost ne skrene neki prolaznik kom se odmah obrati, preskačući formalnosti poput pozdrava ili pak protokolarnog raspitivanja o zdravstvenom i općem stanju. »Umro je niki komunist, ni križ mu neće metnit«, znao je sedamdesetih i osamdesetih godina naglas reći ono o čemu su ostali govorili samo u užem krugu obitelji ili prijatelja. »I tebi ću tako nositi vince«, sasuo bi u lice bilo kome ono što se i danas i ranije podvodi(lo) pod pojam nepriličnoga govora. Ali, nije Stipan zbog izgovorenih riječi imao problema ni s komunistima niti s onima kojima je predvidio posljednje trenutke boravka na zemlji prije spuštanja u nju. Nije, jer su ga svi voljeli zbog toga što je iz njega progovarala duša djeteta, iskrena

i čista. Znali su Subotičani, a vidjeli su to i po njegovim također nepatvorenim reakcijama, da ih Stipan ne laže kad kaže; da mu mogu vjerovati više čak nego li nekom svom bliskom; smiješili mu se i rado prihvaćali dijalog s njim, uvijek očekujući od njega neki neočekivani odgovor. Malo je starijih trgovaca koji mu nisu udijelili nešto od onoga što prodaju: čokoladicu, kemijsku, ponekad i nešto novca. Radovao se Stipan tome, pokazivao kao dijete svakome što je dobio, izazivajući nepodijeljene simpatije onoga kome se obraća.

Stipan Jaramazović

Valjda zbog tih svojih osobina (plus blagost i dobrota) Stipan je još za mladosti postao dio onoga što se obično naziva urbanom legendom jednog grada. O njemu su se širile istinite, polu-istinite i izmišljene priče, anegdote i legende od kojih je svakako najpoznatija ona da je jednom zaspao u mrtvačnici i, nakon što je grobar usred noći čuo lupanje i pozvao predstavnike narodne vlasti, Stipan smrtno blijedom milicioneru s vrata priopćio: »Tebe sam čeko«.

Uz izraze iskrene sućuti obitelji i neskrivenu žal zbog smrti Stipana lokalni portali ovih su dana puni evociranja uspomena o tome što je kome ili kada rekao ili pak učinio. Ne manjka, naravno, niti prijedloga što nakon Stipanove smrti: imenovati neku ulicu po njemu ili mu pak podići spomenik (uz obaveznu »biciglu i vince«). Bez i malo želje za sarkazmom, o drugom prijedlogu lokalna samouprava bi zaista trebala ozbiljno razmisliti, jer se lero poput Stipana, osim u *Subotičkim senkama* **Boška Krstića**, na gradskim ulicama već odavno ne nazire.

Z. R.

Dom kulture u Tavankutu nije otvoren

Ipak se ne čeka Vučić?

Zahvaljujući Domu kulture u Tavankutu, svjedoci smo jedne vrlo nesvakidašnje situacije za Srbiju. Iako je objekt renoviran u svega nekoliko mjeseci, isto toliko mjeseci je prošlo, a da on nije otvoren. Neuobičajeno, čak pomalo i zbuñujuće za našu državu u kojoj se autocesta svečano otvara na svakih nekoliko kilometara.

Nakon više od deset godina čekanja, početak radova na obnovi Doma započeo je u listopadu 2018. godine. Radovi su završeni 11. svibnja 2019., poslije čega je »objekt u funkcionalnom stanju«, rekao nam je predsjednik Savjeta Mjesne zajednice Tavankut **Dejan Lončarević**. U studenome je Dom obišao i narodni zastupnik u Skupštini Srbije, predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV) **Tomislav Žigmanov**, kada je konstatirano da je Dom obnovljen po svim standardima, uz nekoliko lako rješivih tehničkih nedostataka. Kako doznajemo od mještana Tavankuta, ovih dana su majstori radili u Domu, ali ne znamo što. Ulaz u Dom nam jesenas od lokalne samouprave nije bio dopušten, tako da dozvolu sada nismo ni tražili.

Zašto se toliko čeka na otvorenje Doma kulture, pitanje je koje smo postavljali prošle godine, a kako se čini, postavljat ćemo i ove. S obzirom na to da je Grad nositelj projekta, tijelo je to od kojega očekujemo odgovor. No, pitati nema smisla kada smo jednom prilikom dobili odgovor: »Kada budemo imali detaljne

informacije u vezi s vašim pitanjima koja se odnose na otvaranje Dom kulture u Tavankutu, bit ćete blagovremeno obaviješteni.« Poslije toga nam ostaje samo nagađati kada će se otvorenje dogoditi.

Jednom prilikom je član Savjeta MZ Tavankut, član DSHV-a **Tome Vojnić Mijatov**, na ovu temu za naš tjednik rekao: »Ne znam što se čeka, možda predsjednik države **Aleksandar Vučić** kad bude dolazio na otvorenje *Y kraka*, otvori i naš Dom.« Nagađanje je to koje je i nama djelovalo sasvim opravdano i kao prilika da predsjednik pokaže kako brine o nacionalnim manjinama, s obzirom na to da je do same obnove Doma i došlo nakon razgovora Žigmanova s njim 2018. godine.

Došao je konačno i taj prosinac u kojemu je najavljeno puštanje u promet *Y kraka*. Događaj je to koji su Subotičani iščekivali, a Tavankučani se potajno nadali da će ih predsjednik iznenaditi i presjeći tu vrpcu na vratima »objekta s lijepom fasadom«. Ipak, to se nije dogodilo. Istina, niti je bilo najavljeno, ali kako stara narodna kaže: »Nada umire posljednja«.

Ostaje sada da se čeka. Ne zna se što, a više ni tko, ali se čeka. Možda godišnjica završetka radova? Možda ponovni dolazak predsjednika u Suboticu? A možda uopće nema razloga da jedan seoski Dom kulture otvara predsjednik države!

J. D. B.

Problemi u objektu vrtića *Petar Pan* u Tavankutu

Brigo moja, prijeđi na drugoga

Djeca su sada izmještena u drugu, preuređenu prostoriju i to će trajati do re-konstrukcije objekta * Sredstva su osigurana za tri objekta, među kojima je i *Petar Pan* u Tavankutu * Početak radova ovisi o vremenskim uvjetima

U redakciju *Hrvatske riječi* stiglo je pismo zamolbe roditelja čija djeca pohađaju PU *Naša radost* u Subotici, točnije objekt *Petar Pan* u Tavankutu. Problem zbog kojega su zatražili pomoć jest što su djeca hrvatske skupine *Leptirići* bila smještena u prostoriju u kojoj se pojavila buđ i vlaga u količinama koje su već opasne i loše za zdravlje djece.

Roditelji po našim saznanjima nisu bili zadovoljni odgovorom koji su dobili u spomenutoj predškolskoj ustanovi, a to je da su sredstva osigurana i da će se s radovima početi čim se stvore pogodni vremenski uvjeti. Roditelji su se za pomoć obratili i Hrvatskom nacionalnom vijeću, koje je pismo poslalo na nekoliko adresa, među kojima se našla i lokalna samouprava u Subotici i Sanitarna inspekcija AP Vojvodine, na čelu s načelnikom odjeljenja dr. **Nebojšom Brcanom**. Jedini odgovor koji je stigao u HNV, po riječima predsjednice odbora za obrazovanje **Margarete Uršal**, jest od Pokrajine, gdje su odgovorili kako će poslati sanitarnu inspekciju u objekt i pogledati o čemu je riječ. Do zavarivanja našega lista, po neslužbenim informacijama inspekcija nije obišla spomenuti objekt.

Sredstva osigurana – čekaju se vremenski uvjeti

Roditelji koji su pokrenuli rješavanje ovoga problema, iako plaćaju uslugu PU *Naša radost*, te imaju pravo i tražiti da njihova djeca borave u zdravstveno sigurnim prostorijama, nisu htjeli govoriti za naš list. U Gradskoj upravi u Subotici smo razgovarali s tajnicom za inspekcijsko-nadzorne poslove **Vesnom Hajnal**, koja je rekla kako lokalna samouprava nije nadležna za radove koji su unutar objekta, te da je to ingerencija isključivo *Naše radosti*.

U razgovoru s tehničkim direktorom PU *Naša radost* **Veljkom Vojnićem** saznali smo kako je *Naša radost* inicijativu za sanaciju ovog objekta pokrenula još 2018. godine, kada se krenulo u prikupljanje potrebne dokumentacije kako bi se apliciralo na natječaje.

»Razumijemo brigu roditelja no, u rješavanje ovoga problema smo krenuli još prije inicijative roditelja. Objekt *Petar Pan* u Tavankutu je pod okriljem OŠ *Matija Gubec* u Tavankutu i republička je imovina. Djeca koja tamo borave su upisana u PU *Naša radost* i mi tamo pružamo uslugu obrazovanja i odgoja. Praktično, održavanje bi trebalo biti u ingerenciji škole. Pravno, objekt nije u našoj nadležnosti, no mi smo prihvatili srediti ga«, kaže Vojnić i pojašnjava da je sam prostor u stanju višedesetljetnog zapuštanja.

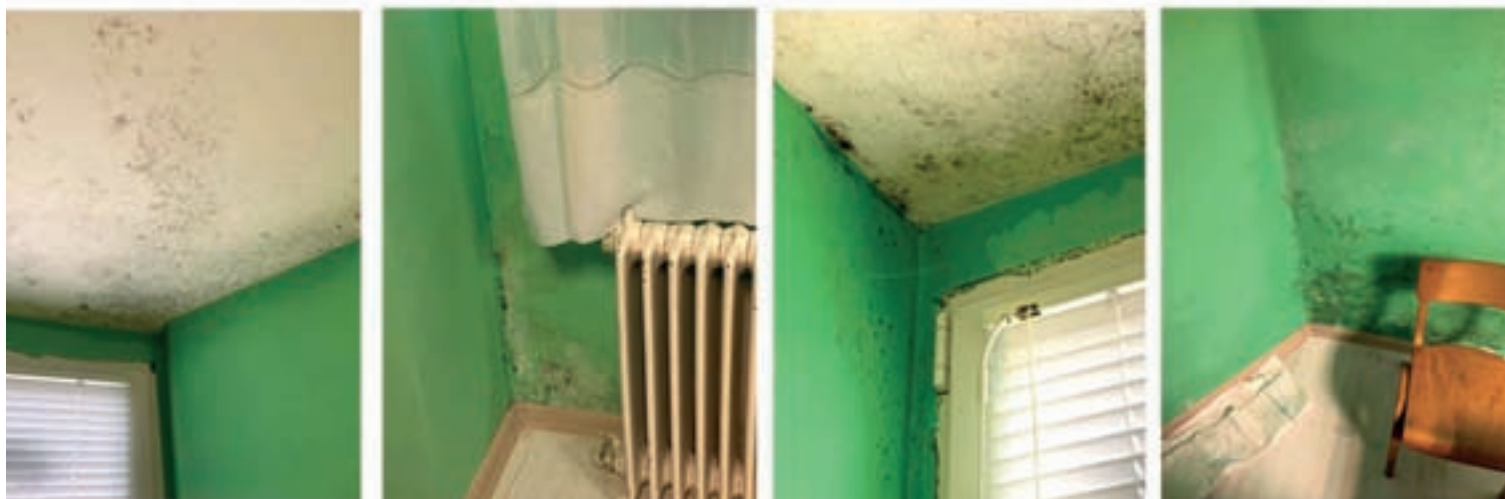
 Veljko Vojnić

»Iako sâm objekt nije u našem vlasništvu i nije naša odgovornost, djeca koja borave u njemu jesu. Iz tih razloga smo napravili projekte i konkurirali na pokrajinske fondove, zapravo Grad Subotica je za nas aplicirao, točnije Tajništvo za komunalne poslove, energetiku i promet. Sredstva su osigurana za tri objekta: *Palčica* u Tolstojevoj ulici u Subotici, *Hajdi* u Malom Bajmoku, također u Subotici i za objekt *Petar Pan* u Tavankutu. Ugovor je već i potpisan s tvrtkom *Jumol* iz Subotice i sada jedino čekamo povoljne vremenske uvjete. To što u objektu *Petar Pan* vlaži jedan zid je najmanji problem. Problem je kompletna izolacija, stanje cijeloga krova, kao i olučna instalacija. To se ne može riješiti preko noći i s malom svotom novca«, kaže Vojnić.

Roditelji su tražili da se problem buđi što prije sanira, no po riječima sugovornika to nije rješenje, jer bi se buđ nakon mjesec dana ponovno pojavila, te bi to bio bačen novac.

»Problem je nastao, ili zapravo narastao jer je sam objekt u lošem stanju. U kolovozu je ta prostorija potpuno omalana i srede-

na, ali je vlažna i zabadava je sve rađeno. Dozvolili smo da djeca borave u toj prostoriji dok je vrijeme još bilo lijepo, jer smo znali što nas čeka čim dođe zimski period. Djeca su sada izmještena u drugu, preuređenu prostoriju i to će trajati do rekonstrukcije objekta. Ono što je najvažnije, djeca više nisu zdravstveno ugrožena. Prostorija u kojoj se sada nalaze jest manja, ali je to jedino moguće rješenje«, kaže Vojnić.

Tijekom razgovora on je spomenuo i kako je prije godinu dana u ovome objektu otvorena jaslena skupina: »Tu smo izašli u susret roditeljima, na taj način što smo preuredili jedan dio objekta za predškolce, a to je prostorija gdje se pojavila bud. To je nekada bio dio hodnika i jedan dio od ostave i već kod preuređenja objekta smo vidjeli da će biti problema«, objašnjava Vojnić.

Imovinsko-pravni problemi

Osim spomenutih radova, Vojnić je naglasio kako će se tom prilikom zamijeniti i već dotrajala tabla za električnu energiju, kao i kompletna energetika u objektu.

»Predškolskoj ustanovi *Naša radost* je cilj da se s djecom kvalitetno radi i da prije svega imaju siguran prostor u kome borave.

Sve ovo su problemi koje smo naslijedili. U suradnji s OŠ *Matija Gubec* rješavamo i imovinsko-pravni problem. Tražili smo od škole da završi postupak legalizacije objekta i onda ćemo skupa tražiti od Republičke direkcije za imovinu da se taj objekt preimenuje za boravak djece predškolske ustanove i da ga mi onda možemo održavati kontinuirano. Jasno vam je da se danas sve mora raditi putem javnih nabavki, a problem je kako da PU *Naša radost* ulaže u nešto što nije njezino. To nije u skladu sa zakonom, ali interes djece je nešto što je najvažnije. Nadam se kako ćemo svu potrebnu dokumentaciju imati, te i ovaj problem riješiti«, kaže Vojnić.

Za ovaj projekt Pokrajina je dodijelila 1,5 milijuna dinara, a ostale troškove će financirati predškolska ustanova iz vlastitih fondova. *Naša radost* u sklopu ustanove ima 55 objekata te je ove školske godine u vrtiće upisano 4.300 djece, u kojima radi preko 520 uposlenih.

Ravnateljica OŠ *Matija Gubec* **Stanislava Stantić-Prčić** smatra kako u ovaj problem ne treba uvlačiti školu.

Sporan objekt nije ni u čijem vlasništvu, odnosno to je državna imovina za koju nitko nije nadležan, ili se bar tako kaže. Po riječima Tavankučana desetljećima ga koristi PU *Naša radost* i podrazumijeva se da bi o njemu trebali i voditi računa. Ako

gledamo s druge strane, kako danas ulagati u nešto što nije tvoje? Zakonski ne možeš aplicirati na nešto što zapravo nemaš. Iako je sve komplicirano i zamršeno, ono što je jedino bitno jest da su se djeca u međuvremenu »preselila« u ured koji je privremeno preuređen u sobu s didaktičkim materijalima i da njihovo zdravlje nije ugroženo.

Nadamo se kako ćemo sljedeći puta, kada je riječ o objektu *Petar Pan* (u čijem god vlasništvu bio) koji je jedan od četiri vrtića u kojima postoji skupina na hrvatskom jeziku, izvještavati o završenim radovima i da na to nećemo čekati dugo.

Ž. Vukov

U Sonti se i dalje izrađuju nošnje

Danas u Sonti možemo nabrojati na prste jedne ruke žene vične izradi starinske šokačke narodne nošnje i pratećih detalja. Za ovu vrstu posla potrebno je oštro oko, mirna ruka, a povrh svega vrijeme i znanje. Žene mlađe dobi najčešće nisu imale vremena ili htijenja učiti te vještine od svojih majki i baka. Tako danas, ukoliko želite izraditi novu narodnu nošnju sonćanskih Šokaca, u velikom ste problemu, jer ju maltene nemate kod koga poručiti. Starije žene, s bogatim iskustvom u ovom poslu, izgubile su oštrinu oka i mirnoću ruku, a mlađe, koje bi to mogle, nisu stekle potrebno znanje. Na sreću, izuzetak ipak postoji.

Ručni radovi su joj u krvi

Šezdesetogodišnja **Emerka Zvonar**, članica etnosekcije KPZH Šokadija, izradila je do sada više replika starinske ženske na-

rodne nošnje, poručene čak iz Kanade, Njemačke, Austrije. Ova okretna, oniska žena zaljubljenica je u sve vrste ručnih radova od mladih dana. Šije, štrika, hekla, veze, radi goblene od rane mladosti, a u posljednjih nekoliko godina izrađuje, kako dijelove šokačke narodne nošnje, tako i cjelovite nošnje. »Ručni radovi zanimali su me od malih nogu. Dok su se ostale curice iz susjedstva igrale lutkicama i krpicama, ja sam oblijetala oko majke, a i oko starijih žena iz mogega okruženja, koje su u to vrijeme puno

toga radile po prelima. Kasnije, kad sam već poodrasla, i sama sam znala otići kod tetke, pokojne **Marice Zec – Kozine**. Kod nje sam provodila puno vremena. Tetka Marica je bila na glasu po izradi raznih ručnih radova, tkala je, šila i što sve ne. Sve joj je išlo za rukom. Upijala sam svaki njezin pokret, a i ona je bila duša od žene, pa mi je sve potrebno podrobno pojašnjavala i mogu reći da sam najviše naučila u druženjima s njom. I ne samo naučila, nego i bezgranično zavoljela«, priča Emerka.

Godine su prolazile, ljubav prema ručnim radovima nije jenjavala. Rodila se i ljubav prema uvijek nasmijanom, crnpurastom, dobrodušnom momku **Jakobu Zvonaru**. »Uvijek se s radošću

sjećam svojega djevojaštva. Eto, zbog Jakoba mi je i ostajalo manje vremena za moje omiljene rukotvorine, a opet, morala sam kako srce hoće. Uzeli smo se, izrodili dvojicu sinova, **Maria** i **Damira**, obojica su u potrazi za egzistencijom završili u Njemačkoj. Uz sve obiteljske obveze, za ručne radove mi je odjedanput ostajalo više vremena nego u vrijeme djevojaštva, ni danas ne znam kako. Devedesetih godina, u vrijeme najveće inflacije, najviše sam i radila. Suprug Jakob i ja danju smo radili u poljoprivredi, a do duboko u noć radila sam ručne radove po porudžbini. To nam je bila osjetna popuna kućnoga proračuna«, prisjeća se Emerka teških dana.

U Šokadiji

U međuvremenu Emerka i Jakob su se učlanili u *Šokadiju*. Emerka je sebe našla u etno sekciji. Uvijek gladna novih znanja u izradi ručnih radova, zainteresirala se za izradu starinskih narodnih nošnji sončanskih Šokaca. U sekciji je radilo nekoliko starijih žena, za koje nije bilo tajni u toj vrsti posla. »Sad odjedanput i Jakob i ja imamo dovoljno vremena za sve. I danas po potrebi radim sve vrste ručnih radova, ali bez pritiska. Od učlanjenja u *Šokadiju* sve više se okrećem popravkama i izradi šokačkih narodnih nošnji. Veliko mi je zadovoljstvo raditi i učiti od pravog majstora, **Ane Miličić Bradvarove**. Istina, oslabile su joj i oči i ruke, ali još uvijek svoje veliko znanje prenosi na mlađe. Počela sam sustavno, od popravki i izrade najjednostavnijih dijelova, prema sve kompliciranijim zahvatima, a na taj način baka Ana me je osposobila i za samostalnu cjelovitu izradu najkompliciranije nošnje djevojaka i mladih žena. Osobito volim raditi dijelove nošnje s mustrama. Vezene dijelove, koji se kasnije prišivaju na plećak i skute – *pulanku*, sama sam osmislila, natrukovala i izvezla. Mentorica mi kaže da su savršeni, a bila sam vrlo ponosna

kad mi je rekla da sam njezina nasljednica. To mi je najveće priznanje«, kaže Emerka pokazujući nam izrađene dijelove nošnje.

Prekretnica - porudžbina iz Kanade

Upravo nošnja o kojoj je riječ već je otputovala u Kanadu. Poručena je od Sončanke **Agice Poznanović**, rođene **Mihaljev**, prije tri desetljeća iseljene u Kanadu. Nakon tolikih godina javio se u njoj zov predaka, našla je vremena za rad u jednom od iseljeničkih KUD-ova, ali se nije htjela odijevati u drugu nošnju,

nego u nošnju rodnoga sela. Izdvojila je za običnog čovjeka nemale novce, želja je bila prejaka, pa ju nije htjela ignorirati. Izbor za izradu pao je na Emerku. »U početku sam se pomalo i plašila, nije to mala zadaća. No, kad je posao krenuo, straha je bilo sve manje, a posao je urađen i prije ugovorenoga roka. Najveći problem bio je pribaviti potrebne materijale. U Sonti je više nemoguće naći *srvijana* (ručno tkano platno) na meter, teško je pronaći i odgovarajuće pamučne konce, a osobito *pule*. No, teškom mukom smo uspjeli pronaći sve potrepštine, Agica je potrebnih 10.000 *pula* (šljokica) pronašla u Kanadi, iako su proizvedene u Njemačkoj. Nošnju sam radila puna tri mjeseca, gotovo svakodnevno. Znala sam raditi i do 2 ili 3 sata poslije ponoći. Nije to mali posao, trebalo je ručno ušiti sve te *pule*, trebalo je sve ručno izvesti, isheklati potrebne čipke, opet sve ručno. No, meni je to zadovoljstvo, taj posao jednostavno volim. A da se ne lažemo, svaka dopuna kućnog proračuna uvijek je dobro došla«, završava priču Emerka.

Ivan Andrašić

Veronika Živanović, voditeljica Kreativne sekcije Hrvatske čitaonice *Fischer* iz Surčina

Kreativnost je moj stil življenja

»Svatko od nas, netko više, netko manje, sačuva to nešto dječje u sebi, nosi ga kao amajliju u duši pa djetinjstvo i ono što smo u njemu doživjeli bude izvor svih naših snaga i inspiracija. Potrebno je cijelog života njegovati dijete u sebi ako želite sačuvati iskren osmijeh, meku dušu i čist pogled na svijet. Ako hoćete biti kreativni«, kaže Veronika Živanović

Možete li za sebe danas reći da ste se ostvarili, budući da radite posao koji volite i da se bavite kreativnim radom u kojem ste veoma uspješni?

Oduvijek sam znala da će to biti moje životno opredjeljenje. Vjerno sam slijedila svoj unutarnji glas i veoma sam sretna što radim ono što volim. Većina ostalih mojih interesiranja kreće se također u sferi umjetnosti i kreativnosti. Otuda i moje angažiranje kao voditeljice Kreativne sekcije u Hrvatskoj čitaonici *Fischer*. U tom okviru najviše me zanima vez i proučavanje prisustva teme ručnih radova u književnim djelima.

Od kada ste učlanjeni u Hrvatsku čitaonicu *Fischer* i što Vas je potaklo da se priključite radu udruge?

Članica Čitaonice sam od prosinca 2016. godine, a osnovni razlog zbog kojeg sam se priključila radu udruge je želja da onim što znam i umijem pridonesem koliko mogu zajednici kojoj pripadam. Moram priznati, ponijela su me i duboka pozitivna emotivna i duševna iskustva djetinjstva vezana za to okruženje gdje smo se kao djeca okupljali. Osim u crkvi, često smo boravili u župi i prostoru u kojem je danas Čitaonica. A kada nosite u sebi takva iskustva, onda imate neobjašnjivu potrebu da im se vraćate, da ponovo doživite ljepotu takvih druženja. Promatrajući to vrijeme s distance, iz ugla zrelih godina, kao uspomenu, ono nam se čini još ljepše. Svatko od nas, netko više, netko manje, sačuva to nešto dječje u sebi, nosi ga kao amajliju u duši pa djetinjstvo i ono što smo u njemu doživjeli bude izvor svih naših snaga i inspiracija. Potrebno je cijelog života njegovati dijete u sebi ako želite sačuvati iskren osmijeh, meku dušu i čist pogled na svijet. Ako hoćete biti kreativni.

U okviru Hrvatske čitaonice *Fischer* iz Surčina već tri godine uspješno djeluje i radi Kreativna sekcija na čijem čelu je **Veronika Živanović**. Po profesiji je profesorica književnosti i za sebe voli reći da to nije samo njena struka već njena velika ljubav i strast, neodvojivi dio nje. Velika ljubav joj je i kreativni rad. A koliko je uspješna u njemu mogli smo se uvjeriti na do sada održanim izložbama u Surčinu, Zemunu, te na raznim manifestacijama koje je organizirala zajedno sa svojim članicama. Posljednja je bila božićna izložba, koju su, osim Surčinaca, i ove godine mogli pogledati župljani iz Zemuna.

Jeste li se i ranije bavili kreativnim radom?

Kreativnost je moj stil življenja. Uvijek je neka vrsta kreativnog rada bila dio mog života. Od malena se bavim pisanjem, bila sam dugogodišnja članica KUD-a *Diogen* u Surčinu, kroz cijelo školovanje bila sam članica literarne i dramske sekcije, a kasnije, kao nastavnica, vodila sam literarnu, dramsko-recitatorsku i novinarsku sekciju u OŠ *Miloš Crnjanski* u Beogradu.

Kako ste došli na ideju osnovati kreativnu sekciju?

Ideja je već postojala. Iz spontanijih razgovora, kada smo se okupili, a neki prvi put i sreli, da bi se popisale knjige u Čitaonici, prepoznala sam želju župljana za kulturnim dešavanjima i ideju koju sam od ranije imala i koju sam prvobitno htjela realizirati u jednom drugom okruženju, poklonila sam hrvatskoj zajednici u Surčinu. Učinilo mi se da bi veći broj ljudi mogao naći svoje mjesto u takvoj jednoj sekciji i osjećaj me nije prevario. Prvobitna ideja bila je da u okviru Kreativne sekcije bude sve što se tiče umjetničkog i kreativnog stvaranja, zato smo sekciju tako i nazvali. Ali stvari su kasnije krenule nekim drugim tokovima pa su se neke sekcije izdvojile kao posebne.

Kako su izgledali počeci Vašeg rada?

Zajednička ljubav prema lijepom iznjedrila je veoma brzo našu prvu izložbu, skromnu, probnu – božićnu izložbu u prosincu 2016. godine. Sudjelovalo je deset izlagača, a veliki broj ljudi se uključio da pomogne. Reakcija na novo dešavanje u okruženju bila je veoma pozitivna, interesiranje ljudi da sudjeluju u ovakvoj vrsti dešavanja je raslo, a rezultat toga je osnivanje i registracija Kreativne sekcije 5. veljače 2017. Odmah smo postavili ciljeve i definirali aktivnosti sekcije. Ciljevi su: doprinos razvoju, njegovanju i očuvanju kulture, tradicije i običaja hrvatskog naroda u Srijemu; razvijanje interesiranja za kulturu stvaranja i uključivanje ljudi u proces stvaranja; buđenje kreativnih potencijala; poticanje individualnosti u kreativnom izražavanju; oplemenjivanje svakodnevice – svoje i onih oko nas; doprinos dinamičnosti dešavanja u našem okruženju; poticanje na zajedništvo i suradnju u svrhu zajedničkih ciljeva; povezivanje individualnih sposobnosti i vještina u zajedničku sekciju kako bi se na jedan organiziran način predstavile kreativne vještine i kvalitete. Naše aktivnosti su savjetovanje i pomoć kreativnim osobama zainteresiranim za održavanje tradicije rukotvorina i kreativno izražavanje; organiziranje edukativnih radionica kao izuzetne prilike za kreativno druženje; organiziranje izložbi; organizirano sudjelovanje članova sekcije na izložbama i sličnim manifestacijama drugih organizatora; povezivanje i uspostavljanje suradnje s drugim srodnim sekcijama koje se bave istim ili sličnim aktivnostima.

Od koga dobijate podršku u radu?

Najveća podrška i poticaj našem radu su oni koji posjećuju naše izložbe, pridavajući značaj nečemu što je drugačije od prazne, sive, bezlične svakodnevice u kojoj vlada duhovna praznina. To su naši župljani i ljudi iz šireg okruženja, kao i predstavnici Veleposlanstva Hrvatske, HNV-a, Općine Surčin, Kulturnog centra Surčin...

Vremenom su se priključili mnogi članovi i ispostavilo se da se među župljanima kriju kreativne duše, pa ste postali jedinstveni po svom radu na području Srijema. Je li to za Vas bio dodatni poticaj za daljnji rad?

Priključenje svakog novog člana je značajan poticaj, jer shvatite koliko je oko vas srodnih duša, a da to prethodno niste ni znali.

Koja su interesiranja članova sekcije?

Članovi sekcije bave se različitim tehnikama izrade radova. Prije svega vezom, a zatim heklanjem, pletenjem, dekupaž tehnikom, izradom nakita, izradom predmeta od prirodnih materijala, slikanjem...

Koliko se često sastajete i jeste li ostvarili suradnju s još nekom udrugom?

Od samog početka uspostavili smo red i kontinuitet kada su u pitanju sastanci. To je jednom mjesečno. Osim toga, tijekom skoro svakog mjeseca imamo edukativno-kreativne radionice, a komunikacija između članova sekcije je gotovo svakodnevna. Najbolju suradnju ostvarili smo sa Zajednicom Hrvata Zemuna *Ilija Okrugić*, što je prirodno jer su nam oni i najbliži. Svake godine, od samog početka, gostujemo kod njih s uskrsnom i božićnom izložbom. Druge udruge s kojima smo također surađivali su HKUPD *Tomislav* – Golubinci, HKPD *Jelačić* – Petrovaradin, HKDP *Matija Gubec* i Galerija prve kolonije naive u tehnici slame – Tavankut, HLU *CroArt* – Subotica. Veoma dobru suradnju imamo i s udrugama sličnih interesiranja s teritorija Općine Surčin i Grada Beograda, a uspostavili smo i mnoge kontakte i u dogovorima je suradnja s još nekim udrugama od kojih bih izdvojila Udruženje žena Kovačice, klub *Kreatornica* i galeriju *Babka* iz Kovačice.

Izradom i prodajom radova pomažete i rad udruge, budući da svoje radove prodajete na izložbama. Koliko se ta ideja do sada pokazala svrsishodnom?

Novac od prodaje radova koristi se za daljnji rad sekcije i u humanitarne svrhe, a određeni postotak odvaja se i za potrebe cijele udruge. Članovi sekcije i simpatizeri iz okruženja također često doniraju materijal potreban za rad, tako da nam sve to zajedno veoma pomaže.

Koliko ste izložbi organizirali do sada i kakvi su bili dojmovi posjetitelja?

Protekle godine u našem radu možemo okarakterizirati kao veoma aktivne. U ovom trenutku iza nas su 32 izložbe i do 1. siječnja očekuju nas još dvije. Svake godine broj izložbi se povećava. Posjetitelji se uglavnom pohvalno izražavaju, nekad su ushićeni, nekad iznenađeni, vole posjećivati naše izložbe, jer ih tu uvijek čeka nešto novo.

Osim uradaka članova sekcije, izlagali ste i stare ručne radove koji su sačuvani dugi niz godina. Jedna od njih je i izložba *Iz ormara naših baka*, koja je bila veoma uspješna i posjećena. Smatrate li da se ti stari ručni radovi danas dovoljno cijene i jesu li izložbe takvog tipa dobar način da se javnost podsjeti na njihovu možda zaboravljenu vrijednost?

Smatram da ne postoji dovoljno izražena svijest da se čuvanjem kulturne baštine čuva ono što jesmo – identitet, kontinuitet i posebnost, da su briga i odgovornost za kulturnu baštinu civilizacijski čin jer kulturna baština jednog naroda ne pripada samo tom narodu, već je zajedničko bogatstvo čovječanstva. Trudimo se da ne dozvolimo da zaborav nadvlada sjećanje i drago nam je što na ovakvim izložbama gdje iznosimo stare radove na svjetlost dana srećemo ljude sličnih razmišljanja, koji kao i mi baštine životnost sjećanja, jer dok je i minimum takve svijesti, postoji nada da će ovo bogatstvo biti sačuvano.

S. D.

Povodom 80. rođendana i imendana Stipana Prčića Baće

Od svih tamburaša – veliko hvala

»Kada kažem da je Stipan Prčić Baća genijalac, to zaista i mislim. Složit ćete se sa mnom da jedan zemljoradnik koji nema previše škole, koji od muzičkog obrazovanja ima nekoliko sati kod Pere Tumbas Haje, a zna napisati aranžman za cijeli orkestar, ima nesvakidašnji talent«, ističe Stipan Jaramazović

Vatrogasni dom u Tavankutu na blagdan sv. Stjepana mučenika, 26. prosinca, bio je mjesto okupljanja tamburaša. Povod ovoga nesvakidašnjeg susreta bio je 80. rođendan i imendan najstarijeg tamburaša i osnivača Subotičkog tamburaškog orkestra **Stipana Prčića Baće**.

Svi oni koji bar malo poznaju Baću znaju da on nije ljubitelj ovakvih okupljanja, rođendana i isticanja samoga sebe. No, povod je bio ozbiljan, a kako bi Baća ipak došao, sva priprema je bila u tajnosti. Tko drugi, nego **Stipan Jaramazović** uvjerio je slavljenika da dođe, ali ne na rođendan, nego isprobati jednu kontru. Iako ne oduševljen, Baća je došao ispoštovati dugogodišnjeg prijatelja, već pomalo sumnjajući da tu nije kontra bitna nego da se nešto priprema.

Iako nerado, ipak je na kraju bio oduševljen i sretan jer se okupio dio tamburaša s kojima je godinama svirao, a svi do jednoga Baću pamte po sijedoj kosi i velikom srcu. Dobrota, smirenost i nesvakidašnje znanje vezano za glazbu samo je dio onoga što ga opisuje.

Baća nas je zadužio

U organizaciju ovoga skupa, osim Jaramazovića, uključio se i **Marinko Piuković**, koji je istaknuo kako je Baća čovjek koji je jedan od najzaslužnijih subotičkih tamburaša.

»Baća nas je sve zadužio. Učio nas je svirati, ali i kako sačuvati izvorni tamburaški izričaj, kojega mi nastojimo čuvati i danas«, kaže Piuković.

Na ovome rođendanskom iznenađenju okupili su se članovi koji su nekada svirali u Subotičkom tamburaškom orkestru, koji sada sviraju, a i oni mlađi koji su željeli upoznati čovjeka o kojemu su samo slušali.

»Naš Baća je, slobodno mogu reći, genijalac. Upoznao sam ga 1972. godine i što sam ga bolje poznavao sve sam više vidio njegovu svestranu ličnost«, kaže Stipan Jaramazović.

Baća ne samo da je bio osnivač Subotičkog tamburaškog orkestra, nego je u njemu svirao punih 25 godina, sve dok su mu to mogućnosti dozvoljavale. Redovito je dolazio na probe, dva-tri puta tjedno iz Gornjeg Tavankuta u večernjim satima, što, priznat ćete, i nije tako jednostavno. No, nije to ono zbog čega tamburaši s poštovanjem izgovaraju njegovo ime.

»Poseban je zbog toga što je znao (i sad zna) napisati aranžman za cijeli orkestar, i to ne bilo kakav aranžman«, kaže Jaramazović i pojašnjava: »Znao nam je pokazati kako što odsvirati i na koji način. Prenio je na nas stilske karakteristike ovoga kraja, što nije tako jednostavno. Iako Baća već desetak godina ne dolazi na probe i nije aktivan, njegov trag je i danas prisutan u orkestru, a rado kod nje ga dolazim i po savjet. Kada kažem da je Baća genijalac to zaista i mislim, jer, složiti ćete se, da jedan zemljoradnik koji nema previše škole, koji od muzičkog obrazovanja ima nekoliko sati kod **Pere Tumbas Haje**, a zna napisati aranžman za cijeli orkestar, ima nesvakidašnji talent«, ističe Jaramazović i priča kako je Baća u orkestru svirao kontru, i to ne *šablonski*, nego je o svakom hvatu razmišljao.

»Ono što kontraši često zanemaruju, Baća je o tome vodio računa, a to je prstored. On je ustanovio neke obrtaje akorda, tako da se ne svira svaki akord uvijek na isti način, i na taj način olakšao sljedeću vezu akorda. U tom pogledu je on uveliko unaprijedio naše znanje i razmišljanje o kontrii. Baća je 50-ih godina išao na satove kod Haje i početne korake je tamo stekao, sve ostalo je proisteklo iz njegovog iskustva. Puno je svirao po svatovima i to vrijeme je iskoristio za usavršavanje sebe, a to je rezultiralo time da je postao nezamjenjivi kontraš. Gdje god da smo se maknuli i u koji krug tamburaša ušli, svugdje je izuzetan respekt prema Baći. Izuzetno odgovorna i pouzdana osoba. Uvijek sam se mogao osloniti na njega. Sve nas je zadužio i velika mu hvala na tome«, kaže Jaramazović.

Sa svima lipo

I naš sugovornik se rado prisjetio zajedničkih početaka:

»Sidili smo ispred *Mladosti* u Perinom *fići*. Padala je kiša i tamo smo dogovarali da se osnuje orkestar. Bio sam pristalica tog, jel virovali jel ne, zdravo volim ozbiljnu muziku. Bilo je pitanje pod kojim kulturno-umetničkim društvom osnovat orkestar. Bio sam protiv tog, jel sam godinama sviro primu u HKPD-u *Matija Gubec* u Tavankutu i znao sam da KUD-ove interesuje samo folklor, da mi tamo ne bi dobro prošli. Prvo smo mislili da se orkestar zove Tumbas Pere Hajo, al dobro smo uradili, pametnije je bilo što se izabralo Subotički tamburaški orkestar«, prisjeća se Stipan Prčić Baća osnivanja orkestra.

Po njegovim riječima, prvo je tamburu učio svirati kod **Laze Malagurskog**, a zatim kod Haje. »Meni je puno pomogo Hajo, kazo mi je kako triba pisat aranžmane, kako početi i tog sam se uvijek pridržavao. Za dosta sam pisama imo kompletan aranžman u glavi. Puno tog sam radio iz glave, to nije ko sad, metnu sve u kompjutor i onda čuješ jel vidiš di nije dobro. Kod mene je sve bilo, što bi kazali pišće,

često nisam imo ni notni papir, već prvo izvučem linije, pa tek onda pišem note«, prisjeća se Baća i dodaje: »Moj otac je takođe svirao. Zapravo, svi u očevoj familiji su svirali. Kad bi išo u goste, nigdi nisam moro nositi tamburu, svi su imali tambure, čak je i jedna moja teta svirala kontru. A i moj otac je bio kontraš i od njega sam već kojišta naučio, a danas već nemam s kime svirati. Šta ću uzet kontru pa lupat?«, kaže Prčić.

Baća se prisjetio kako je sa svima s kojima je svirao ostao u dobrim odnosima:

»Nikad se ni s kim nisam zakačio. Ako se meni jel Stipanu nije sviđo aranžan koji sam napravio jel koji je on napravio, nikad nisam kazo prid svima, nego lipo kad bi završila proba, ja bi sam s njim prodivanio i kazali bi jedan drugom šta je tribalo«, kaže Baća i dodaje: »Uvijek sam rado pokazo i pomogo. Bilo je slučajeva da me drugi pitaju kad štogod sviraju: 'Je l to, Baća, dobro ovako?'. A ja bi onda uvijek kazo da jeste. Ko me bolje znao dodo je: 'A kad bi Vi to svirali?'. E, onda sam kazo, ako je tribalo da bi ja ipak malo drugačije to odradio, pa sam i pokazo kako.«

Stil i tehnika

O tome kako je Stipan Prčić Baća uvijek vodio računa da se svaka kompozicija stilski svira, govori i podatak koji nam je sam kazao:

»Jedno vrime sam vodio orkestar u *Bunjevačkom kolu*. Učili su rusinske igre i mi smo dobili note. Čedo armonikaš nije znao čitat note, al onda bi mu ja odsvirao i on je tako naučio. Kako bi tačno stilski svirali zvali smo njevog (rusinskog) armonikaša da nam pokaže kako to treba zvučiti. Dobar violonista iz Mađarske će odsvirati bunjevačko kolo i ima ko će kazat, to je to'. Notno da, al ne i stilski«, pojašnjava Baća.

Upravo taj način razmišljanja i stilsko muziciranje Baća je donio i u orkestar.

Ima Baća za sobom i nekoliko autorskih pjesama, a neke od njih su izvedene i na *Festivalu bunjevački pisama*.

»Ima jedna moja pisma *Bunjevka sam, to mi je i dika* koju kad čujem oma me štogot zaboli. Kogod je u toj pismi čačko aranžman, i to u prima volti, svirci će znat šta je to. Štogod su pripravljali i napravili katastrofu«, objašnjava Baća.

Ono o čemu je Baća uvijek vodio računa jest prstored i kako olakšati prijelaz na sljedeći akord. S tim je dobio na brzini i tehnici, ali, kako je rekao:

»Pravilan prstored moraš postaviti da bi dobio čist ton, a uvijek sam kazo: nek tempo bude i laganiji, al ritmički tačno i zvučno čisto mora biti.«

Pitali smo Baću i što poručuje mladim tamburašima, a on je vrlo jednostavno rekao:

»Nemojte se sami dizati u nebesa, nego treba biti skroman. Nikom nemojte kazati da kogod ne svira dobro, jel ako to kažeš, onda moraš i znat šta nije dobro i pokazati kako treba. A svojim radom i muzikom se dokažite, ne ričima!«

Majstor za harmonije i prijelaze

Tijekom ovoga susreta s Baćom svi okupljeni tamburaši prisjećali su se anegdota, zanimljivosti s turneja, nastupa...

»Još kada sam počela svirati u orkestru, 1977. godine upoznala sam Baću. Svirala sam e-basprim i sjedila odmah do Baće u orkestru. Kad god mi je nešto zatrebalo, Baća je bio tu. Uvijek je bio staložen i miran, ali kada je zbijao šale, onda je bio originalan. Puno sam naučila od njega i svi smo ga uvijek gledali s poštovanjem«, kaže **Mira Temunović**.

S Baćom je sedamdesetih godina svirao i **Antun Letić Nune**.

»Vrlo rano sam počeo svirati, još 1969. godine i dolazio sam u Tavankut svirati za potrebe folklor, a Baća je u to vrijeme svirao i s pokojnim **Timom** iz Bajmaka. Poslije sam i sam svirao svatove i tezgario s Baćom. Uvijek je bio spreman pokazati svoje znanje i prenijeti ga na druge. Kada se osnovao STO, onda smo skupa svirali u orkestru, sve do 1984., kad sam ja prestao svirati u orkestru. Baća je bio majstor za harmonije i prijelaze. Čovjek je rođen za to i cijelog vijeka je o tome vodio računa. Mislim i sad kad bi uzeo tamburu (kontru) u ruke, da bi se mladi mogli sakriti. Baća je ritam držao kao sat, i to ne bilo kakav!«, kaže Letić.

Tamburaši su ovom prilikom Stipanu Prčiću Baći darovali sliku od slame, došli mu zahvaliti za sve što je uradio za tamburaše i poželjeli mu zdravlja, radosti i puno glazbe, ako je moguće u izvođenju tamburaša.

Ž. Vukov

Veliko prelo u Subotici

SUBOTICA – HKC *Bunjevačko kolo* organizira *Veliko prelo 2020.* koje će biti održano u subotu, 25. siječnja 2020., u dvorani Tehničke škole *Ivan Sarić* u Subotici, s početkom u 19 sati. U programu sudjeluje *Veliki preljski tamburaški orkestar* kojeg sačinjavaju: ansambl *Hajo*, ansambl *Ravnica*, ansambl *Biseri* i ansambl *Ruže* i članovi folklornog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo*.

Tijekom večeri će biti pročitana najljepša *preljska pisma*, a birat će se i najljepša *prelja* s pratiljama.

Cijena ulaznice je 2.400 dinara. U cijenu je uključena večera i piće tijekom večeri. Svaka ulaznica sudjeluje u izvlačenju bogate tombole. Sve informacije u vezi s rezervacijom karata mogu se dobiti u Uredu HKC-a ili na telefone: 024/555-589 i 064/6590-635.

Natječaj za najbolju »preljsku pismu«

U povodu *Velikog prela 2020.*, Organizacijski odbor te manifestacije raspisao je natječaj za najbolju »preljsku pismu« ovogodišnjeg prela. Napisane pjesme je potrebno dostaviti u ured HKC *Bunjevačko kolo*, adresa Preradovićeve br. 4, Subotica: osobno, putem pošte ili na e-mail adresu: hkcbunjevackokolosubotica@yahoo.com, s naznakom: za Veliko prelo 2020. – natječaj za »Preljsku pismu«. Uz prijavu je potrebno napisati tko je autor pjesme i kontakt telefon. Pjesma treba biti napisana na hrvatskom jeziku ili na bunjevačkoj ikavici s temom koja je prigodna uz prelo, zimu, blag dane, bunjevačke običaje i tomu slično. Informaciju o tome tko su autori pjesama članovi Povjerenstva za odabir dobivaju tek nakon izbora pobjednika. Natječaj je otvoren do 19. siječnja.

Natječaj za izbor najljepše prelje

U povodu *Velikog prela 2020.*, Organizacijski odbor te manifestacije raspisao je i natječaj za izbor najljepše prelje ovogodišnjeg prela. Prijavu za natječaj je moguće predati osobno u uredu HKC-a, putem e-mail adrese hkcbunjevackokolosubotica@yahoo.com, s naznakom za Veliko prelo 2020. – natječaj za Prelju ili putem facebook stranice HKC-a *Bunjevačko kolo* (u inbox). Uz prijavu je potrebno dostaviti: ime i prezime, mjesto stanovanja, godinu rođenja i kontakt telefon. Prelja za izbor na *Velikom prelu* mora biti odjevena u bunjevačku narodnu nošnju; za sve zainteresirane organizatori navode kako mogu pomoći oko izbora nošnje. Natječaj je otvoren do 22. siječnja.

Ovacije za JDP u Zagrebu

ZAGREB – Jugoslovensko dramsko pozorište (JDP) iz Beograda gostovalo je nedavno u Zagrebačkom kazalištu mladih (ZKM) s predstavom *Lorenzaccio* u režiji **Borisa Liješevića**. JDP je nastupio pred prepunom dvoranom ZKM-a, za čije gostovanje je zagrebačka publika tražila ulaznicu više. Publika je beogradske glumce ispratila ovacijama i dugotrajnim pljeskom, objavila je Hina.

Drama *Lorenzaccio* francuskog dramatičara, pjesnika i romanopisca **Alfreda de Musseta** iz 1834. govori o nemoralu koji dolazi s najviših društvenih instanci, o sustavu koji taj nemoral proizvodi, te pojedincu koji se s time nastoji nositi u društvu kojim vladaju korupcija, nepotizam i tiranija. Napisan nedugo nakon revolucije 1830., tekst je pun ciničnih komentara društva i vlasti,

zbog kojih je kritika JDP-ov komad ocijenila izuzetno aktualnom predstavom koja stvara dojam »da se šetamo našim ulicama, trgovima i parkovima i slušamo kako se i što govori o aktualnim temama iz društvenog života«.

U predstavi igraju **Marko Janketić, Branislav Lečić, Milan Marić, Sloboda Mićalović, Milena Vasić, Miodrag Dragičević, Petar Benčina i Joakim Tasić**.

Gostovanje JDP-a u Zagrebu dio je ZKM-ova ciklusa *Europsko kazalište u ZKM-u*, a na proljeće 2020. beogradska će publika imati priliku vidjeti ZKM-ovu predstavu *Pansion Eden* u režiji **Arpada Schillinga**.

Kulturnu razmjenu između ZKM-a i JDP-a podržavaju i Grad Beograd i Grad Zagreb.

Nova knjiga: Milovan Miković, *Među mnoštvom lica – o pjesništvu vojvođanskih Hrvata u XX. stoljeću*

Novo čitanje pjesničkoga naslijeđa

U nakladi Matice hrvatske Subotica nedavno je objavljena knjiga *Među mnoštvom lica – o pjesništvu vojvođanskih Hrvata u XX. stoljeću* čiji je autor subotički književnik i urednik **Milovan Miković**. Ovo obimno djelo od oko 630 stranica, po riječima njegova autora, jest pokušaj da se sačini nešto između antologije (zbirke izabranih ostvarenja) i repetitorija (sažetog pregleda) ovdašnjeg hrvatskog pjesništva u prošleme stoljeću. Tijekom izrade knjige, kako dodaje, računao je s razlikama »u stanovitj mjeri povezujući generacijsku (ne)pripadnost i prostornu razvedenost, poetičku raznovrsnost i nesvodive pjesničke strategije« zastupljenih pjesnika i njihovih djela i opusa.

»Brojni su razlozi radi kojih smo danas suočeni s izazovom ponovnog čitanja cjelokupnog pjesničkog naslijeđa hrvatskih pjesnika u Bačkoj i Srijemu. U potrazi za osnovnim osobinama njihovog pjesničkog jezika želimo tražiti one naznake koje su, može biti, ostale nedovoljno prepoznate, a koje bi nam mogle pomoći u odmjerenijem vlastitom određivanju prema vremenu u kojem jesmo i prema budućnosti«, navodi Miković u uvodnom tekstu. Knjiga u uvodnom dijelu čitatelja nastoji upoznati i s »predšasnicima« hrvatskog pjesništva u Vojvodini, od **Janusa Pannoniusa**, preko **Emerika Pavića** i **Grgura Peštalića** do **Ante Evetovića Miroljuba**. Također, Miković se u svojem djelu referira na ranije antologijske izbore ili preglede s ovom tematikom koje su priredili **Geza Kikić**, **Ante Sekulić** i **Matija Evetović**, kao i na djela drugih autora koji su proučavali književnost Hrvata u Vojvodini.

Dokaz kontinuiteta

Recenzentice knjige su profesorice književnosti **Klara Dulić-Ševčić** i **Nevena Mlinko**. Klara Dulić-Ševčić navodi kako Mikovićeva knjiga daje uvid u najznačajnija mjesta mnogih pjesničkih opusa, osobito naglašavajući one pjesničke postupke ili teme koje su napravile korak dalje od ostalih.

»Priznajući zasluge svojih prethodnika, Miković uzima njihove uvide kao dragocjene dokaze kontinuiteta i kvalitete pisane riječi vojvođanskih Hrvata«, bilježi ona.

Kako nadalje navodi, ovaj antologijski izbor daje čitatelju uvid u društveno-politička kretanja i promjene koje je doživio svijet u XX. stoljeću, a s njim i poezija.

»O pjesničkim imenima, o mnoštvu lica ovdje predstavljenih može se kazati da su pokušali i uspjeli hrvatskim standardnim jezikom, a često i bunjevačkom ikavicom iskazati istinu o sebi i o svijetu, čime su svakako zaslužili dobiti ozbiljnu studiju nastalu kao rezultat cjeloživotnoga proučavanja i svoje mjesto u hrvatskoj književnosti XX. stoljeća«, zaključuje Klara Dulić-Ševčić.

Revalorizacijska svježina

Uz ocjenu kako ovo djelo predstavlja krunu Mikovićeva esejističkog i studijskog rada, recenzentica Nevena Mlinko navodi kako su u odnosu na ranije slične izbore, ovim dopisana i osvjetljena nova imena, »što prati i svježina revalorizacijskog viđenja s kraja starog tj. početka novog, XXI. stoljeća«.

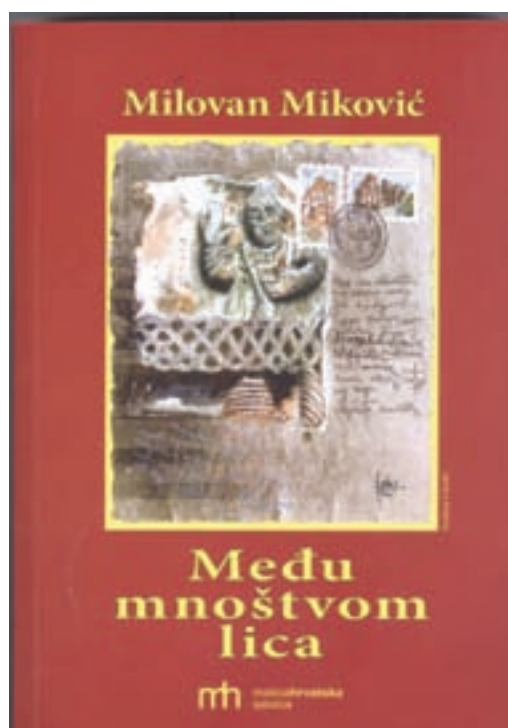
»Neizostavno drugačije s vremen-
skim počinkom, umjetnički i kritizirski su trezvenije sagledani i okarakterizirani poetski dohvati čime se nudi novo i suptilnije razumijevanje te odaje počast razuđenom poetskom bitisanju i dosezima hrvatskih pjesnika u Vojvodini«, piše Mlinko dodajući kako Miković pjesničkim ostvarenjima ne prilazi šturo niti isključivo faktografski poput kroničara.

Navodi i kako je priređivač ujedno i odličan poznavatelj povijesnih prilika »koje sada ne zastiru već postaju neizostavni dio u kaleidoskopskom pristupu pjesnicima, a prožimaju ih književne paralele s različitim svjetskim književnostima u svjetlu uzora čitane literature ili motivsko-temat-

ske okosnice, a osobito književnostima s kojima je hrvatska književnost u Vojvodini u doticaju«.

Knjiga *Među mnoštvom lica – o pjesništvu vojvođanskih Hrvata u XX. stoljeću* može se kupiti u subotičkoj knjižari **Danilo Kiš**, po cijeni od 750 dinara.

D. B. P.

Dvije knjige o Fruškoj gori

Vrijeme nedostatka monografskih publikacija kojima bi se učinkovito, točno i oku laika prijemčivo predstavila prirodna baština i ljudi vezanih za nju u Vojvodini završilo se prije petnaestak godina i od tada je tiskan niz sjajnih publikacija koje tematiziraju ovdašnju prirodnu baštinu. Fruška je gora zaslužila čak dvije. Prvo je, 2007., Zavod za udžbenike iz Beograda objavio monografiju *Fruška gora*, urednice **Jelice Nedić**, u kojoj su kontribuirala 24 autora, uglavnom sveučilišni profesori i stručnjaci iz područja koje je monografija predstavila: položaj, prirodne značajke, povijest, »Svetu srpsku Goru«, naslijeđa i društvo. Godine 2016., pak, JP *Službeni glasnik* je u svojoj ediciji

žavne nakladničke ustanove obrade u svojoj produkciji tako značajan dio prirodne baštine našega podneblja. Njegov značaj, koji je opredijelio državne vlasti da šumski dio Fruške gore proglase nacionalnim parkom još 1960. godine, višestruk je. U tom je razdoblju odluka bila vođena činjenicom da je Fruška gora bila značajno uporište partizanske borbe u II. svjetskom ratu, no uvažena je i činjenica da je na ovom području smještano 17 srednjovjekovnih pravoslavnih manastira koje je podizala despotska obitelj **Branković**. Sve brojne prirodne vrijednosti ovog najvećeg šumskog otoka u južnom dijelu Panonske nizine bile su, čini se, sekundarne, i na značaju su dobivale tek kasnije,

Leksikoni nacionalnih parkova Srbije predstavio i NP *Fruška gora* šireći teme i izvan granica Nacionalnog parka i obuhvaćajući zaštitnu zonu oko ovog zaštićenog područja, čime se geografski poklopio s prethodnom publikacijom. Nakladnici ove druge su još i Javno poduzeće Nacionalni park *Fruška gora* i Geografski institut *Jovan Cvijić* SANU, a urednik toma o Fruškoj gori je **Marko B. Milošević**. U njoj je kontribuiralo 45 stručnjaka, sa značajnim udjelom stručnjaka iz područja zaštite prirode.

Monografija i leksikon su, naravno, dva različita tipa publikacije, koja na različiti način mogu predstaviti čak istu temu, što je u slučaju Fruške gore uspješno izvedeno. Iako ove dvije publikacije nisu nakladnički povezane, rijetke su teme koje obrađuju jednu temu na ova dva, u publicistici popularna načina. Time je Fruška gora, opravdano, dobila na popularnosti, barem među ljubiteljima pozamašnih knjiga, a, istini za volju, i očekivano je da ove dvije tradicionalnoj čitateljskoj publici naklonjene dr-

zamahom istraživanja i objavljivanja znanstvenih rezultata. Nacionalni park *Fruška gora* obuhvaća danas 26.672 ha na teritoriju Grada Novog Sada i općina Srijemski Karlovci, Beočin, Bačka Palanka, Šid, Srijemska Mitrovica, Irig i Inđija.

U oba slučaja, među predstavljene značajke Fruške gore spada i nacionalni sastav stanovništva. Iako su uzeta dva različita popisa (iz 2002. i 2011.), u oba su Hrvati bili drugi po brojnosti narod na području koje ova knjiga obuhvaća, odmah poslije Srba. Primjerice, na području katastarskih općina koje ulaze u Nacionalni park, živjelo je 3.232 Hrvata, što je bilo gotovo 5% stanovništva Fruške gore, a čime ove publikacije dobijaju na značaju i za srijemski dio naše zajednice. Nije pogrešno reći da su ovo rijetke knjige koje do detalja opisuju prirodno podneblje u kojem žive (i) ovdašnji Hrvati, iznoseći pri tome značajne podatke (i) o načinu njihovoga suživota s prirodom, te (i) o njihovoj kulturnoj baštini.

Ipak, pri analizi načina na koji je to učinjeno primjećuju se znatne razlike. *Leksikon* u svojim natuknicama predstavlja značajnu sakralnu baštinu područja, prije svega župnih crkava sv. Josipa u Čereviću, sv. Katarine u Sotu, sv. Mihovila u Erdeviku i sv. Barbare u Beočinu. »Kapela mira« u Srijemskim Karlovcima nije predstavljena tekстом, ali jesu dvije velike fotografije. S druge strane, tu su i odrednice koje su »skriveno« hrvatske, kao što je karlovačka Vinarija *Kiš*, koja djeluje od 1830. godine, kao i vrlo značajne sakralne odrednice Fruškogorskog srednjovjekovlja, kao što je »Cisterciti u Petrovaradinu«, od kojih naziv ovog grada i potječe. Ipak, iako su njezine ruševine još uvijek impozantne, nema u *Leksikonu* informacija o benediktinskoj opatiji Dombo kod Rakovca.

S druge strane, Monografija je u svojem pristupu temi iznimno etnocentrična u pravcu većinskog naroda na Fruškoj gori i vrlo je bogata prikazom povijesne, etnološke i duhovne baštine pravoslavnih Srba. Hrvati se spominju kao vrlo rani doseljenici »još od 18. veka« (iako Hrvati ravni Srijem naseljuju još od dolaska slavenskih plemena u Panonsku nizinu). Ima i mimikrije nazivljem: »Kako je prostor Fruške gore bio pokriven najboljim šumama, a na njemu živeli Srbi i Šokci, jasno je zašto se ova dva naroda pojavljuju kao njegovi najbolji graditelji«, već (u ovdašnjoj publicistici) ustaljenih opisa razdoblja II. svjetskog rata u Srijemu, kao i odsječnih poluinformacija tipa: »Tokom poslednjih ratnih zbivanja, zbog masovnih iseljavanja, njihov broj (Hrvata,

op. M. T.) je smanjen«. Ako se uzme u obzir da su među autorima povjesničar **Dejan Mikavica**, te da je ravnatelj i glavni urednik nakladnika ove knjige u vrijeme njezinog izdavanja bio **Radoš Ljušić**, to i nije za čuđenje.

Čitatelj će primijetiti da obje publikacije povezuje predstavljanje, a u nekim odrednicama, odnosno poglavljima, i promidžba, srijemskog načina života. Taj, tako posebni pogled na hranu (i vino), životne dužnosti i slobode, žene i muškarce, prirodne blagodati, društvo, sport – na sve što nas okružuje, fenomen je za proučavati i vidljiv je i u podgorju Fruške gore. Drugi se dio primjedbi odnosi na objekte proučavanja autora obiju knjiga: još uvijek nemamo iz vlastite zajednice potekle mjestopise koji bi obradili povijest, baštinu i život s prirodom Hrvata u većini naselja na obodu Fruške gore.

Ima razloga za upoznati Frušku goru. Veliki broj posjetitelja ove planine to potvrđuje svakodnevno, a iznimno jaka osjetljivost njezinih ljubitelja na ugroze njezinih šuma čini je i dobrim primjerom kasno probuđene ekološke svijesti Vojvođana. Vrijedi imati pri ruci ovako opsežne prikaze jedinog nacionalnog parka u Vojvodini (ne samo) kao podsjećanje na bogatu prirodnu baštinu krajeva u kojima živimo. Vrijeme koje je proteklo od njihovog objavljivanja ne čini ih manje vrijednim, a svakako se sada mogu naći po nižoj cijeni spram one koja je važila u vrijeme kada su objavljene.

Marko Tucakov

Božićni koncert u subotičkoj Franjevačkoj crkvi

Raspjevana radost blagdana

Glazbenim događanjima održanim u povodu blagdana Isusova rođenja, pridružio se i ove godine Božićni koncert u franjevačkoj crkvi sv. Mihovila u Subotici. Na koncertu, koji je održan u nedjelju, 29. prosinca, i ovoga puta slušali smo pjevače i tamburaše, odnosno zbor *Sveta Cecilija* koji djeluje pri spomenutoj crkvi i kojega vodi s. **Mirjam Pandžić** i Subotički tamburaški orkestar pod ravnanjem **Marijane Marki**. Na programu se našao mahom standardni repertoar ovoga zbora za ovu prigodu: uz tradicionalne božićne pjesme iz Bačke (*Spavaj mali Božiću, Radujte se anđeli, Oj pastiri čujte novi glas, Srična noć*) i Hrvatske (*Oj Djetešce moje drago, Danas se čuje, Radujte se narodi, Čestit svijetu, Narodi nam se kralj nebeski*), publika, koja se u lijepom broju odazvala ovom događaju, imala je prilike čuti i skladbe *Transeamus usque Betlehem, Gloria in excelsis Deo, Dicsőség mennyben az Istennek* te glasovitu *Tihu noć*. Specijalni gost koncerta bio je zbor Doma kulture i Katedralni zbor *Sveti Nikola* iz Ruskog Krstura pod ravnanjem **Lidije Pašo**.

U pozdravnom govoru prije početka koncerta, pater **Zdenko Gruber** istaknuo je značaj poruka koje Božić nosi te poželio da nas Božja svjetlost prosvijetli i isijava u našim životima – mislima, riječima, postupcima i odnosima.

Iako zbor *Sveta Cecilija* djeluje od 2012. godine, za dio njihovih članova i voditeljicu ovo je bio 29. božićni koncert kojega su priredili skupa s članovima Subotičkog tamburaškog orkestra.

Osim što pjeva pod nedjeljnom misom u Franjevačkoj crkvi, kao i u drugim svečanim prigodama, ovaj zbor priređuje i uskrсни božićni koncert.

Održavanje koncerta pomoglo je Hrvatsko nacionalno vijeće.

D. B. P.

U povodu 50. obljetnice: povijest osnutka HKUD-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice (I.)

Duga povijest kulturnih nastojanja

Više od stotinu godina prije osnutka HKUD-a Bunjevačko kolo mogu se pratiti nastojanja ovdašnjih Hrvata na organiziranju kulturnog života. Ova bogata kulturna povijest pokazuje da hrvatski identitet ovdašnjih Bunjevaca nije puka posljedica dekreta Glavnog narodnooslobodilačkog odbora od 14. svibnja 1945. već se ona temelji na imanentnim procesima nacionalne integracije ovdašnjih subetničkih hrvatskih skupina

Osnivačka skupština društva *Neven*, 1920. (iz zbirke Marinka Piukovića)

Početak okupljanja bunjevačkih Hrvata iz Subotice i okoliće oko kulturno-prosvjetnih ciljeva seže duboko u prošlost, još u vrijeme Austro-Ugarske. Prva hrvatska kulturna udruga u Subotici je bila *Pučka kasina*. Osnovana je 1878., a 1904. je pribavila zgradu u Petra Drapšina 5 i postavila na njoj hrvatski natpis. Jedan od zadataka *Pučke kasine* je bilo materijalno pomaganje siromašnih bunjevačkih učenika. Međutim, usprkos naporima njenih članova, *Pučka kasina* nije mogla šire kulturno djelovati. Naime, mađarske su vlasti gušile u zametku svaku hrvatsku kulturnu djelatnost kao npr. osnutak *Kola mladeži*. Tek s rušenjem mađarskih vlasti i osnivanjem Kraljevine SHS stvorene su mogućnosti za uključivanje širih slojeva bunjevačkih Hrvata u kulturne tokove. Od značajnijih aktivnosti *Pučke kasine* na polju kulture i prosvjećivanja vrijedi izdvojiti pokretanje prvog povremenog književnog časopisa bunjevačko-šokačkih Hrvata *Klasje naših ravni* (1935. – 1940.).

Osnutak *Nevena*

Krajem kolovoza 1920. u gradskoj vijećnici u Subotici sakupilo se 70 hrvatskih intelektualaca, koji su osnovali prosvjetno društvo pod imenom *Neven*. Njegov djelokrug je široko određen: »izdavati domoljubnih i poučnih knjiga i listova za narod, osnivati kola književnika, priredjivati pridavanja i ispomagati siromašne djakove« (*Subotičke novine* od 4. rujna 1920.). Njegove prve priredbe su bile: javni nastup održan u Gradskom kazalištu prigodom osnutka Bunjevačko-šokačke stranke 10. listopada 1920., 40. godišnjica misnikovanja kanonika **Ilije Kujundžića** i *Strossmayerovo veče* održano u veljači 1921. u Velikoj dvorani Katoličkog kruga, 13. sijelo s predavanjem o elektricitetu profesora fizike **Ivana Vojnića Tunića** i solo pjevanjem uz pratnju klavira **Zore Kubatović** održano 2. travnja 1922. u Katoličkom krugu, predavanje profesora **Matije Evetovića** i pjevanje **Mate-**

Posveta Hrvatskog prosvjetnog doma, 1930. (iz zbirke Marinka Piukovića)

ja **Jankača** i **Miroslava Mažgona** u okviru svečane akademije održane na spomen dan smrti **Zrinjskog** i **Frankopana** 30. travnja u Narodnom kazalištu itd.

Krajem 1920. započelo je svoj rad u okviru Prosvjetnog društva *Neven* istoimeno pjevačko društvo, koje će pod vodstvom dirigenta **Mihovila Kataneca** steći širok glas u Hrvatskoj. Nekoliko godina kasnije, na konstituirajućoj skupštini održanoj 1. svibnja 1925. izdvojilo se u samostalno društvo pod imenom Hrvatsko pjevačko društvo. Tom prilikom je izabrana i privremena uprava Društva. Predsjednik je bio **Ivan Vojnić Tunić**, potpredsjednik **Joso Vuković Đido**, tajnik **Tomo Malagurski**, blagajnik **Ivan Skenderović**, arhivar **Josip Bosnić** a izabrano je i pet odbornih članova. Nedugo nakon osnivanja Prosvjetnog društva *Neven*, u gradskoj vijećnici Subotice osnovano je *Bunjevačko momačko kolo* (23. listopada 1920.), koje će također ostaviti vidan pečat u međuratnoj kulturnoj povijesti bunjevačko-šokačkih Hrvata.

Krov nad glavom

Neki od problema s kojima su se međuratna hrvatska kulturno-prosvjetna društva suočavala u ranoj fazi svog rada su potvrda pravila i nedostatak prostorija. Za potvrdu pravila neka društva su morala čekati i više od godinu dana. Isto tako teško je bilo pronaći siguran i stalni krov. U prvo vrijeme društva su se okupljala u crkvenim prostorijama: Katoličkom krugu. Koliko je ovo rješenje bilo loše, najbolje se pokazalo nakon političke podjele subotičkih hrvatskih prvaka na Bunjevačko-šokačku stranku i Vojvođansku pučku stranku. Kao posljedica prijepora između ovih dviju strana, Hrvatsko prosvjetno društvo *Neven* izbačeno je koncem siječnja 1925. iz Katoličkog kruga. Da paradoks bude veći, predsjednik obiju ustanova: Katoličkog kruga i *Nevena* bila je istina osoba – kanonik Ilija Kujundžić.

Radi osiguranja krova nad glavom, 1926. je pokrenuta akcija za podizanje Hrvatskog prosvjetnog doma u Subotici. »Marnim i požrtvornim radom, i ako pritiskivani teškim materialnim i privrednim neprilikama, skupilo se barem toliko novaca, da se

moglo kupiti u centru grada u Harambašićevoj ulici lijepa i ugledna kuća, koja će – preudešena prema društvenim potrebama – moći služiti svojoj svrsi i udovoljavati čednim zahtjevima hrvatskih kulturnih društava u Subotici«, piše katolički dnevnik *Hrvatska straža* od 7. prosinca 1930. godine. I konačno, 8. prosinca 1930., na blagdan Bezgrješnog začeća, održana je posveta i otvaranje Hrvatskog prosvjetnog doma (Harambašićeva 4). U to vrijeme odnosi među hrvatskim prvacima u Subotici su se poboljšali, tako da je obred posvećenja Doma obavio župnik **Blaško Rajić**. Otvaranju Doma prisustvovali su, između ostalih, u ime vojske potpukovnik **Petar Čanić**, u ime policije **Lazar Turanov**, u ime Srpskog pjevačkog društva *Graničar* predsjednik **Dragomir Dimitrijević** i tajnik **Boža Ristić**, u ime državne gimnazije profesor **Milivoje Knežević**, te predstavnici mnogih kulturnih i nacionalnih društava i veliki broj građana.

»Danas imamo svoj 'Dom', imamo maticu svih naših kulturnih i prosvjetnih društava. Svoj smo u svome! Ne ćemo se više potucati od nemila do nedraga. Imamo svoj Dom, svoju kulturnu palaču, imamo krov pod kojim ćemo moći nurno da radimo za ljepšu i bolju budućnost svog roda«, piše *Neven* od 25. prosinca 1930.

Matica – rasadnik kulture

Tri godine kasnije biskup **Ljudevit Budanović** otkupio je zgradu Bunjevačke prosvjetne matice (Braće Radića 9) i osnovao ondje Maticu subotičku, koja je postala još jedan rasadnik hrvatske kulture u Vojvodini. Ondje su organizirane različite priredbe: predavanja, izložbe (*Smotra bunjevačke prošlosti* otvorena 28. rujna 1935.), proslave (250. godišnjica doseljenja jedne skupine Bunjevaca u ove krajeve, održana kolovoza 1936.) promocije knjiga (Dani hrvatske knjige održani siječnja 1939. godine), prijami uglednih ličnosti iz Hrvatske (zagrebačkog nadbiskupa **Alojzija Stepinca** u veljači 1939., ministra pošta i telegrafa **Josipa Torbara** 13. siječnja 1940.) itd. Ondje je premještena redakcija *Subotičkih novina* i pokrenuto nakladništvo.

Vladimir Nimčević

Subotička Danica za 2020. godinu obiluje sadržajem

Kalendar koji se čita tijekom cijele godine

Krajem prosinca protekla godine objavljen je novi broj *Subotičke Danice*, obiteljskog godišnjaka koncipiranog u formi kalendara popularnih u našem narodu i u našim krajevima, čiji je urednik, župnik u Baču i dekan Bačkog dekanata preč. **Josip Štefković**.

Objavljeni članci su podijeljeni u 15 poglavlja. U prvom, u kojem se posvjećuju riječi Svetoga Oca, mons. dr. **Andrija Anišić** obradio je glavne izvatke ovogodišnje Poruke za Svjetski misij-

se rubriku nadovezala srodna o duhovnoj ostavštini o. **Gerarda Tome Stantića**, u kojem je objavljen članak o. M. Miloša *Paziti na Isusa*. U rubrici *Narodno blago* objavljen je originalni prijepis *Adventskih misli* **Ivana Evetovića**, prvi puta objavljen u *Danici* prije 130 godina. U rubrici u kojoj se objavljuje kratka proza, svoje šaljive, ali i lucidne a opet poučne priče priložili su **Josip Dumendžić Meštar**, **Lajčo Perušić** i **Alojzije Firanj**. U rubrici *Kultura* **Davor Bašić Palković** žanrovsko-tematski raščlanio je sve što su Hrvati u Srbiji objavili od listopada 2018. do istog mjeseca 2019. godine.

Zasebni dijelovi godišnjaka su *Mala Danica* koju je, u obliku svojevrstne tematske cjeline za djecu uredila **Katarina Čeliko-vić**, te *Mladi Subotičke biskupije* čija je urednica **Larisa Skenderović**. U rubrici *Obitelj* predstavljena je brojna obitelj **Marine i Ivana Piukovića**. **Vesna Huska** piše i o životu obitelji u ritmu liturgijske godine, a **Vesna Gatar** o osnivanju udruge koja kani artikulirati do sada postojeće pro-life inicijative i aktivnosti u našem podneblju na sustavniji način. Memoriranje uspomene na dva Lemešana, **Gaju Alagu** i **Mirka Vidakovića**, učinjeno je u rubrici *Da ih ne zaboravimo*. Tu je i sjećanje na svećenika podrijetlom iz Berega **Josipa Radičeva** o 70. obljetnici njegove zatorske kazne.

U *Povijesnom kutku* vlč. **Dražen Skenderović** objavio je tekst *Pučka pobožnost kroz štovanje svetaca kod bačkih Bunjevaca*, a mons. **Stjepan Beretić** pisao je o svećeniku **Paji Kujundžiću** u prigodi objavljivanja knjige dr. **Matije Evetovića** o njegovom životu i radu. Rezimirano je i *Sedam stoljeća Berega* povodom nedavno proslavljene visoke obljetnice ovoga uporišta Hrvata Šokaca, a **Josip Dumendžić Meštar** pisao je i o *Novoprikupljenim crticama iz povijesti Bođana*. Rubrika *Obljetnice* donosi članke o obljetnicama utemeljenja Družbe sestara Naše Gospe i Družbe kćeri Milosrđa. Godina 2019. bila je u Subotičkoj biskupiji rekordna po broju zaređenih crkvenih službenika, te *Danica* predstavlja devetoricu novih bačkih svećenika i dvojicu đakona. Tu su, osim svećeničkog i redovničkog jubileja, i sjećanja na trojicu preminulih svećenika i jednu redovnicu. Na koncu, urednik predstavlja kroniku najvažnijih događanja u mjesnoj Crkvi u protekloj godini.

Svako poglavlje je obogaćeno pjesmama ukupno dvadesetoro ovdašnjih pjesnika. Neki od njih skriveni su talenti koje ljubitelji poezije tek trebaju otkriti, dok su drugi etablirani na pjesničkoj sceni vojvođanskih Hrvata. *Subotička Danica* za 2020. godinu može se nabaviti u župnim uredima i pri redovničkim zajednicama Subotičke biskupije, ili kod nakladnika, Katoličkog društva **Ivan Antunović** iz Subotice.

M. Tucakov

ski dan pape Franje. U poglavlju *Duhovnost* o. **Mato Miloš** piše o sv. Elizabeti od Presvetog Trojstva, karmelićanki, dok se vlč. **Daniel Katačić** nadovezuje još jednom karmelskom temom u članku *Definicija molitve kod sv. Terezije Avilske*. Meditativnim tekstovima čitateljima se obratila **Nataša Firanj**, a **Iva Zelić** pisala je o proštenju na Šištaku. Još jedan karmelićanin, o. **Zlatko Žuvela**, objavio je biblijsku meditaciju *Sudac jedincati*. Na ovu

Dani biskupa Antunovića

Katoličko društvo *Ivan Antunović* u okviru manifestacije *Dani biskupa Ivana Antunovića 2020.* organizira XXVIII. *Razgovor*, koji će biti održan 10. siječnja u 19 sati u Pastoralnom

centru *Augustinianum*. Tema ovogodišnjeg susreta je *Put odgoja za zrelu kršćansku duhovnost*, a govorit će iz Hrvatskog katoličkog sveučilišta – Odjela za komunikologiju dr. **Snježana Mališa**.

U sklopu *Dana biskupa Antunovića* u subotičkoj katedrali sv. Terezije Avilske 19. siječnja će biti služena i sv. misa o 132. obljetnici smrti biskupa Antunovića.

U susret blagdanima

6. siječnja – Bogojavljanje, Tri kralja

8. siječnja – Gospa od brze pomoći

12. siječnja – Krštenje Gospodinovo

15. siječnja – Pavao pustinjski

22. siječnja – sv. Vinko

25. siječnja – Obraćanje sv. Pavla apostola

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Ispunjeno obećanje

Svetkovina Bogojavljenja podsjeća nas na jedan vrlo neobičan i pomalo tajanstven događaj vezan uz Isusovo rođenje, te nameće brojna pitanja. Mudraci s Istoka dolaze pokloniti se novorođenom Sinu Božjem, a pronalaze ga slijedeći zvijezdu.

Mudraci s Istoka

Vrlo je neobično da mudraci s Istoka, dakle, negdje daleko od Izraela, prepoznaju objavljeni im znak na nebu koji govori da se rodio Kralj. Naime, njegovo rođenje, kako to i Matej navodi u svome evanđelju, Bog je po proroku Izaiji navijestio Izraelcima, te su ga oni očekivali. Međutim, mudraci nisu bili pripadnici izraelskoga naroda, pa bi u prvi mah mogli pomisliti da Isusovo rođenje nema nikakve veze s njima. Ipak, oni prepoznaju znak na nebu i kreću na dalek put kako bi se poklonili novorođenome Kralju, te mu nose i kraljevske darove: zlato, tamjan i smirnu. O mudracima ne znamo gotovo ništa. Matej čak ni ne navodi koliko ih je bilo. Ne znamo ni iz koje zemlje dolaze, niti kako se zovu. Imena Gašpar, Melkior i Baltazar nastala su u predaji Crkve. Jedino što sigurno znamo je to da su prepoznali zvijezdu, te ju slijedili i tako pronašli Isusa, te mu se poklonili.

Zanimljivo je što ovi tajanstveni ljudi izdaleka bez oklijevanja prihvaćaju činjenicu rođenja Kralja i kreću na daleki put kako bi ga pronašli, a njegov narod već na samom početku odbacuje ga i želi mu nauditi. Herod, čuvši za njegovo rođenje, razmišlja o svome položaju i odlučuje ga ubiti. Iako su mu glavari svećenici i pismoznanci rekli da je rođenje najavljeno od proroka, on nije razmišljao u smjeru rođenja Mesije, koji nije nikakav ovozemaljski kralj i vladar, nego razmišlja površno, te postaje simbol svih onih koji će kasnije površno prihvatiti Isusa kao Mesiju, te razočarani, jer nije ispunio očekivanja, željeti ga smaknuti.

Ipak, kao što smo već rekli, Bog bdije nad svetom Obitelji, pa remeti Herodov plan tako što mudrace u snu upućuje drugim putem u njihovu zemlju, a Josipa šalje da dijete i majku odvede u Egipat. Tako vidimo da sve što se dešava vezano uz Isusovo rođenje, a kasnije uz njegov život, ispunjenje je starozavjetnih proroštava i dio je Božjega spasenjskoga plana. Isusu nitko nije mogao nauditi dok se nije

ispunilo vrijeme, pa tako ni Herod, iako je mislio kako ima savršen plan.

Poklon mudraca višestruko je znakovit događaj. Oni dolaze izdaleka, nisu pripadnici izraelskoga naroda, pogani su. To je znak da je Isus Spasitelj cijeloga svijeta, te da će Božji izabrani narod od sada biti svi koji u Isusa povjeruju i poklone mu se, a ne samo Izraelci. U njihovom dolasku u Betlehem ispunilo se proroštvo proroka Izaije da će pogani doći na Sion kako bi se poklonili Bogu Izraelovu (usp. Iz 2,2-5).

Tražitelji Boga

Mudraci su simbol svih iskrenih tražitelja Boga, tražitelja istine. Bog im je dao znak, zvijezdu, i oni su je slijedili. Nisu ustuknuli pred izazovom nesigurnosti i dalekog putovanja. Vjerovali su dobivenom znaku, bez sumnjivosti. Mnogi takvi tražitelji Boga dolaze i danas u Crkvu, mjesto gdje bi ga trebali pronaći, a mi ih odbacujemo i priječimo ih da tu Boga i susretnu, jer smatramo da smo bolji i da jedino mi koji smo tu »oduvijek« imamo pravo baštiniti Božju prisutnost u Crkvi. No, svetkovinom Bogojavljenja opomenuti smo da Bog nije došao na zemlju samo za nas koji se smatramo privilegiranim iz bilo kojega razloga nego svim ljudima koji osjete poticaj, vide znak, za njim krenu i pristupe Crkvi, bilo kada i bilo gdje.

Mudraci s Istoka nas, također, podsjećaju da treba krenuti na put u potragu za Bogom. Uljuljkani u udobnost svoje površne pobožnosti, selektivnog prihvaćanja kršćanskog nauka, prilagođeni više svijetu nego Bogu, gubimo polako kontakt s onim koji se za nas u štali rodio. Iako službeno nismo pogani, nego kršteni u Katoličkoj Crkvi, ipak trebamo krenuti u potragu za Bogom. Mudraci nam pokazuju da se Bog, kako bi se pronašao, mora tražiti, mora se slijediti onaj znak koji je on dao, kakve god napore to od nas zahtijevalo. Kršćani duboko u sebi osjete da način na koji žive svoju pripadnost Božjem narodu nije dobar i da su se od Boga udaljili. Treba smoći hrabrosti, te krenuti na put koji vodi k Bogu, kao što su učinili mudraci. Bit će to ponekad teško i iscrpljujuće, ali donijet će mir i radost u duši, donijet će Božju blizinu, a to je jedino važno.

Ana Hodak

Kapa dolje – priča o (ne)pokrivanju glave (2. dio)

Osim zaštitne, kako fizičke, tako i duhovne, pokrivala za glavu imala su i statusnu funkciju. Odražavala su poziciju pojedinca u društvu; rodni, vjerski i bračni status, te su govorila o zanimanjima i profesijama. Prije priče o ogavljanju, treba reći nešto o kosi, koja još od najstarijih vremena ima važnu ulogu kada je riječ o ispoljavanju društvenog statusa i identiteta pojedinca.

Kosa i ukrašavanje

Zna se da je u kosi, prema davnašnjem vjerovanju, smještena snaga čovjeka. Oblikovanje kose odašiljalo je poruke o društvenom statusu pojedine osobe u zajednici, a najuočljivija razlika između djevojaka i udanih žena bila je vidljivost djevojačke kose, o čemu, primjerice, govore stihovi *perčin kika djevojačka dika, poculica do smrti tamnica*. Naime, u mnogim sredinama žene nakon udaje nisu više javno prikazivale svoju kosu. Razlike u načinu uplitanja djevojačke kose očituju se kako u regionalnim, tako i u lokalnim specifičnostima različitih podneblja. Najraznovrsnija i vrlo složena oblikovanja djevojačkih frizura bila su rasprostranjena u Slavoniji, Srijemu i Baranji. Tu se velika pozornost polagala češljanju kose koje se stasanjem djevojke mijenjalo prema njezinoj starosnoj dobi. U nedostatku gustoće vlastite kose, koja je bila potrebna za upletanje, do kraja 19. stoljeća upotrebljavala se velika pletenica upletena od tuđe kose koja bi se pričvrstila za kosu djevojke. Na izložbi se mogu vidjeti primjerci takvih pletenica, koji su posebno vrijedni s obzirom na količinu upletenih pramenova.

Djevojačka pokrivala za glavu

Kako je već rečeno, osim nepokrivenosti kose, i neki drugi elementi su simbolizirali status djevojaka spremnih za udaju. U ovu kategoriju spadaju posavske i moslovačke parte (vrpce podložene kartonom koje su stajale kao krune na glavi), cvjetni vjenčići (Brođanci i Bapska), crvene kurdele (vrpce upletene u kosu) u jadranskom području, djevojačka crvenkapa (od Žumberka do Konavala) i dr. U djevojačka ogavlja spada i ogavlje *ljelje* ili *kraljice* koje se nosilo tijekom proljetnih ophoda u Slavoniji, Baranji, Srijemu te kod Bunjevaca u Bačkoj. Zanimljivi su također i ukrasi za djevojačke kose koji su se u nekim zajednicama u središnjoj Hrvatskoj razlikovali u ovisnosti od dobrog razreda djevojaka spremnih za brak. Primjerice, petnaestogodišnjakinje su imale ukrase od sitnih cvjetova, dok su ukrasi starijih djevojaka bili u obliku cvjetne grane s voštanim lišćem, svilenim pupoljcima i ružom od baršuna.

U obredima vjenčanja ženska ogavlja imala su najreprezentativnije i najraskošnije izdanje, čija je važna funkcija bila magij-

Kapice

ska. Svadbeni vijenci često su bili ukrašeni detaljima crvene boje, ogledalima, staklenim zrnjem, trepetljikama, perjem, a svi ti ukrasi trebali su odbiti zle utjecaje kako bi se osigurala i ostvarila želja za potomstvom. Prijelaz djevojke u novi društveni razred – krug udanih žena – simbolizira skidanje vijenca i stavljanje kape udanih žena na glavu.

Među svadbenim ogavljanjima, osim eksponata koje su nosile žene, mogu se vidjeti i muški šeširi, među kojima se ističe svadbeni šešir iz 1756. godine.

Pokrivala za glavu udanih žena

Pokrivala udanih žena, koja u konačnici daju formu kape, svojom konstrukcijom mogla su biti dvovrsna. Jedno su pravokutne marame većih ili manjih dimenzija koje su se na poseban način omatale oko podloška, a druge su krojene kape mekog ili tvrdog ogavlja.

Podlošci za marame i kape dio su ogavlja skriveni od očiju javnosti, međutim oni su važan i vrlo intiman dio istog. Oni su bili dio identiteta žene, o čemu govore kazivanja kako su one u njemu

Oglavlja udatih žena

čuvale i novce za svoj sprovod. Naime, u mnogim krajevima žene su nakon svadbenog obreda i skidanja vijenca, podizale i uplitale pletenice na podloške koje su prekrivale kapama i maramama, nakon čega je ogavlje dobivalo konačnu formu. Podlošci su se izrađivali od različitih materijala – slame, žice, šibe, kartona, drveta i bili su omotani platnom kako bi ublažili žuljanje na glavi. Rogata ogavlja formirana u obliku kape poznata su u mnogim narodima u davnoj prošlosti. Žensko ogavlje u obliku roga mnogi autori dovode u vezu s plodnošću. Naime, rogata životinje su u mnogim kulturama svijeta imale životno značenje, stoga je rog postao simbolom plodne snage, moći i zaštite. Izloženi muzejski primjerci govore o raznolikosti oblika podložaka, te njihovoj rasprostranjenosti diljem Hrvatske.

Na izložbi je moguće vidjeti veliki broj primjeraka ženskih ogavlja koja su se razlikovala u ovisnosti od podneblja, vjere, zajednica kojima su žene pripadale, te bračnog statusa žene (u braku ili udovica). Također, kroz prezentaciju ženskih ogavlja može se vidjeti odnos sela i grada, te se zaključuje kako selo nikada nije bilo potpuno izolirano u odnosu na urbane gradske sredine. Naime, napretkom tehnologije i trgovine za izradu ogavlja koristili su se novi materijali i tehnike ukrašavanja. Primjerice, u narodu omiljeni motiv cvjetne kitice, kada se gledaju najstariji primjerci, je krajnje stiliziran i rađen na tkalačkom stanu, a noviji su hiperrealistički uz uporabu novih tehnika veza i materijala.

Oglavlja u suvremenom društvu

Jedan od ciljeva izložbe bio je pokazati kako se u suvremenom multikulturalnom društvu pokrivanje glave ne bi trebalo vezivati uz daleke i strane kulture. Ono je vrlo stara pojava o kojoj postoje zapisi na glinenim pločicama iz vremena Mezopotamije, a i te kako je bilo prisutno i u našoj kulturi. Pokrivalima za glavu danas se može iskazati vjerski i kulturni identitet. Međutim, izlazeći u javnost pokrivala za glavu u suvremenom društvu dobivaju i lokalne, regionalne i nacionalne identitete. Dok su u prošlosti pokrivala za glavu govorila o odnosu selo-grad, muško-žensko, danas se ogavlja mogu iskazati neki vrijednosni i politički stavovi, stilovi života, te ona mogu imati važnu ulogu u solidarnosti i koheziji zajednice.

Svaki od izloženih primjeraka ogavlja umjetničko je djelo od iznimne ljepote i radi toga ne treba posebno govoriti o estetskoj funkciji istih. Ukoliko vas put nanese u Zagreb, preporučam da pogledate ovu uistinu zanimljivu izložbu koja će biti postavljena do rujna 2020. godine.

Aleksandra Prčić

RECEPT NA TACNI

ZAVODLJIVA KREM JUHA

Ovog puta je za mene radila neka viša sila, koja je bila u strahu od prejedanja, pa sam stigla u skupinu onih koji su ugostili virus i došli u situaciju sjediti za stolom, gledati sva divna jela i jedva čekati da od njega ustanem. Do sada mi se to nikada nije dogodilo i nakon par dana sam počela brinuti hoću li ikada biti ona stara, hoće li mi se vratiti apetit i što je s ljubavlju između hrane i mene. Još se nismo vratili na staro ali želim pokušati nekim finim, a ipak laganim jelom, a što je bolje od juhe, i to od povrća.

Potrebno: glavica luka / 2 veće mrkve / 1 korijen pastrnaka / malo brokule / malo cvjetače / šalica graška / 1 krumpir / 2 jaja / 1 vrhnje / 3 češnja češnjaka / maslinovo ulje / papar / sol / lovorov list / majčina dušica.

Postupak: Sitno nasjeckani luk pržiti na zagrijanom ulju, uz dodavanje malo vode. Kada luk postane kristalan i mek dodati mu grašak, jer je njemu potrebno više vremena u odnosu na drugo povrće. Začine dodati s graškom. Dok se grašak krčka, mrkvu, pastrnak i krumpir očistiti i isjeći na sitne kocke. Nakon pola sata dodati grašku ostalo povrće, doliti vode i nastaviti kuhanje. Pred kraj kuhanja dodati brokulu i cvjetaču, jer je njima dovoljno svega nekoliko minuta u kipućoj vodi. Količinu vode dodavati proizvoljno, ovisno koju gustoću želite. Umutiti jaja i vrhnje i kada je juha gotova, skloniti posudu s vatre i dodati tučeno vrhnje i jaja uz miješanje. Ukoliko volite, dodati u juhu malo limuna.

Sigurna sam, juha će dobro doći i onima koji nisu bili umjereni i koji su fino pretjerivali u blagdanskim slasticama. Dobar tek svima!

Gorana Koporan

U Koprivnici počinje Zimska škola hrvatskoga folklora

Pjesme, plesovi i glazba Panonskoga područja

Grad Koprivnica je od danas, 3. do 12. siječnja domaćin tradicionalne Zimske škole hrvatskoga folklora koja se u organizaciji Hrvatske matice iseljenika održava već 26. godinu. Na programu su pjesme, plesovi i glazba Panonskoga područja: Turopolja, Moslavine, Posavine, Bilogore, područja Slatine, Donjeg Miholjca, Orahovice, Našica, Nove Gradiške i Požeške kotline, Baranje, Valpovštine, Brodskog Posavlja, Đakovštine, zapadne Slavonije, područja Županje i Vinkovaca te Srijema. Predavat će se i plesovi Hrvata koji žive u Vojvodini (Srbija), Mađarskoj i Bosanskoj Posavini u BiH. Od teorijskih predavanja na programu je kinetografija i osnove notnoga pisma te nošnje panonskoga područja. Programski voditelj ŠHF-a jest **Andrija Ivančan**, dipl. etnl. i pol. koji vodi plesnu sekciju, voditelj tamburaške sekcije je **Tibor Bün**, a gost predavač maestro **Siniša Leopold**, voditelj sekcije tradicijskih glazbala **Vjekoslav Martinić**, uz predavače – **Nenada Sudara**, **Katarinu Horvatović**, **Gorana Kneževića**, **Katicu Tomac**, **Kristinu Benko Markovica**, **Slavicu Moslavac**, **Mišu Šarošca**, **Miroslava Šilića**, te korepetitore **Antuna Kotteka** i **Lanu Moslavac**.

Očuvanje izvornosti

Škola hrvatskoga folklora namijenjena je ponajprije obrazovanju voditelja i članova hrvatskih folklornih i tamburaških sastava kako u Hrvatskoj tako i u hrvatskomu iseljeništvu te među pripadnicima hrvatskih zajednica koje žive u susjednim zemljama i okuplja sve ljubitelje hrvatskoga folklora iz domovine i svijeta. Programski stručni voditelj Andrija Ivančan u programu ŠHF-a, čije je temelje još 1964. postavio doajen hrvatske etnokoreologije scenske primjene folklora, ugledni dr. sc. **Ivan**

Ivančan, ugradio je suvremene trendove plesne edukacije i sve elemente potrebne za školovanje voditelja folklornih i tamburaških skupina te je njeno pohađanje i polaganje ispita jedan od kriterija za stjecanje statusa u Hrvatskom društvu folklornih koreografa i voditelja.

Glavni je cilj stručnoga programa očuvanje izvornosti i autohtonosti narodnoga plesa, pjesme i glazbe kao najprivlačnijeg i najčešće izvođenog dijela tradicijske kulture danas. Tradicija je i osnova za suvremeno kreativno izražavanje tako da se kroz Školu hrvatskoga folklora promiče i autorska, etnološki i folkloristički utemeljena interpretacija i glazbeno-scenska koreografska obrada ovoga dijela hrvatske tradicijske umjetnosti.

Više od 120 polaznika

Osim stručnog i nastavnog programa, za polaznike je pripremljen bogat kulturno-umjetnički program tako da će se, među ostalima, predstaviti folklorne skupine iz Križevaca i križevačkog prigorja u organizaciji Zajednice KUD-ova KKŽ; tamburaši u večeri *Od tambure do akademije*, pod umjetničkom palicom maestra Siniše Leopolda i voditelja Tibora Büna; Udruga žena *Peteranec* s radionicom peteranskog bijelog veza; *Etnoraj ogrlice* s radionicom panonske ogrlice i izložbom tradicijskog nakita, videoprojeksijama dokumentarnih i terenskih zapisa iz bogate zbirke **Vidoslava Bagura**.

Ove je godine prijavljeno više od 120 polaznika iz Njemačke, Švicarske, Austrije, Mađarske, Srbije, Bosne i Hercegovine i daleke Argentine, te iz raznih krajeva Hrvatske. Stečeno znanje i umijeće pokazat će na završnom svečanom koncertu u nedjelju, 12. siječnja u novouređenoj dvorani *Domoljub*, s početkom u 20 sati.

(HMI)

Prvi Uskrsni koncert

Božićno vrijeme je za nama, a do sljedećeg velikog kršćanskog blagdana, Uskrsa, ima još dosta vremena. Fotografija pred vama je nastala upravo u vrijeme najvećeg od svih blagdana. Ovaj foto zapis ovjekovječio je prvi Uskrsni koncert Katedralnog zbora *Albe Vidaković* pod ravnanjem s. **Mirjam Pandžić**, prigodom nastupa u subotičkoj Sinagogi 5. travnja 1991. godine. Pa eto prilike da tu, za povijest nimalo ugodnu godinu, upamtimo i po nečemu lijepome.

Osnivanje zbora

Zahvaljujući ljubaznosti časne sestre Mirjam u prilici smo, iz prve ruke, ispričati ne samo priču o fotografiji nego i cijelu storiju o Katedralnom zboru *Albe Vidaković* na čijem je čelu bila od njegovog osnutka, 1973. pa sve do 2012. godine.

»Ja sam se iz Zagreba, nakon školovanja, vratila u Suboticu 1973. godine i upravo te godine se slavila 200. godišnjica katedrale sv. Terezije Avilske, pa smo mons. **Mioč** i ja skupili nešto pjevača, poglavito hrvatskih i mađarskih vjernika, i uz njihovu pomoć održali tu svečanost u najvećoj subotičkoj katoličkoj crkvi. Nakon toga su svi oni zaželjeli da ostanemo na okupu i dalje, pa je prvi nastup zbora *Albe Vidaković* (u troglasju) bio na misi za bezgrješno začeće iste te 1973. godine u našoj katedrali«, kaže s. Mirjam Pandžić.

Katedralni zbor *Albe Vidaković*

Tijekom svih narednih godina svoga kontinuiranoga djelovanja Katedralni zbor *Albe Vidaković* je pod vođenjem i ravnanjem s. Mirjam iznjedrio mnoge generacije svojih pjevača i otpjevao mnogo misa i svečanih koncerata. Ipak, tri koncerta u svom matičnom okruženju ostat će velikim slovima upisana u njegovoj povijesti. Za božićnu polnoćku 1989. godine u subotičkoj katedrali je prvi puta, uz zbor, zasnirao i Subotički tamburaški orkestar, što se pretvorilo u jednu lijepu tradiciju koja traje sve do današnjih dana. Potom je sljedeće, 1990. godine u Velikoj vijećnici Gradske kuće održan prvi Božićni koncert, a par mjeseci kasnije, 1991. godine, i prvi Uskrsni koncert u Sinagogi.

»Zbor je uvijek brojio oko trideset pjevača, a na ovom svečanom uskrsnom koncertu u Sinagogi ih je bilo više od pedeset. Zanimljivo je spomenuti kako je na ovom koncertu naš zbor pojačao i pater **Marijan Kovačević** iz Franjevačke crkve u Subotici, koji je jako volio glazbu«, kaže sugovornica.

U tjedniku *Hrvatska riječ* u članka pod nazivom *Đido i Marko*, u broju 870, stranica 39, autor članka poziva čitatelje da »dešifriraju« ime i prezime osobe koja se nalazi u sredini fotografije. Lijevo su **Đido Vuković**, **Liza Horvacki**, i krajnje desno **Marko Horvacki** dok se u sredini jasno vidi lik pokojnog gospodina **Ivana Tikvickog** zvanog »dugački«. Nadimak »dugački« dobio je zbog visine od dva metra. Tikvicki je nakon Drugog svjetskog rata bio dugogodišnji predsjednik Okružnog suda u Subotici. Osim toga bio je predsjednik NK *Bačka*, najstarijeg nogometnog kluba na prostoru bivše SFRJ, navodi se u dopuni koju je redakciji *Hrvatske riječi* dostavio **Grgo Bačlija**, odvjetnik u mirovini.

Tijekom postojanja i uspješnog djelovanja pod vodstvom s. Mirjam kroz postave zbora su prošle mnoge generacije pjevača, poglavito vjernika, koji su redovito dolazili na mise u subotičku katedralu. Najviše je bilo starijih osoba, ali nakon uspostave suradnje sa subotičkom Muzičkom školom zbor je bio pomlađen i s mlađim pjevačkim naraštajima školovanih osoba. Primjerice, tijekom nastupa na proslavi 25. obljetnice, 1998. godine, u zboru je bilo upravo 25 mladih pjevača.

Na naše pitanje kako se vršio odabir članova zbora, naša sugovornica pojašnjava:

»Uglavnom je uvijek bilo više ženskih nego muških članova, jer smo s muškima uvijek imali problema budući da gotovo nikada nije bilo dovoljno tenora. Bariton i bas glasova je znalo biti, ali onih pravih tenora jako teško. S početka sam radila u troglasju, a kako smo vremenom imali masovniji postav prešli smo na četveroglasje i pjevali, primjerice, **Mozartov Ave verum** ili **Händlovu Aleluja**. Ljudi su zbilja voljeli pjevati i redovito su dolazili jednom tjedno na probe, a kada smo se pripremali za neki veći koncert, onda smo držali probe i nekoliko puta na tjedan.«

Gostovanja

Tijekom punih 39 godina vođenja i ravnanja, s. Mirjam je predvodila zbor na brojnim gostovanjima diljem nekadašnje zajedničke države.

»Pjevali smo stvarno jako puno svuda po nekadašnjoj Jugoslaviji, više puta u Beogradu i Zagrebu, a bili smo primjerice i u Nišu, Mostaru, Osijeku, Đakovu i još mnogo drugih gradova. U posebnom sjećanju su mi ostali nastupi u Mostaru i Tuzli, upriličeni u povodu proslava velikih crkvenih obljetnica. Moram kazati kako smo najviše voljeli pjevati brojne marijanske pjesme koje je komponirao naš **Albe Vidaković**, kao i njegove dvoglasne i troglasne mise, njegovu misu na latinskom jeziku (*Vita brevis*) koju je posvetio biskupu **Lajči Budanoviću**.«

D. P.

Zbor sv. Cecilije

Svoje glazbeno djelovanje s. Mirjam Pandžić je nastavila 1. rujna 2012. godine u Franjevačkoj crkvi, kada je započela s vođenjem i ravnanjem zborom sv. Cecilije na čijem čelu je i danas.

Nova godina

Laganim koracima stigla je i nova godina. Sa sobom nosi nove odluke, želje, čestitke. Koliko ćete uspjeti u tome, ovisi od vas samih. Za početak krenite malim, ali sigurnim koracima.

Vjerujem kako uživate u prazničnim čarolijama, družite se i odmarate od škole i učenja. Zavrijedili ste. Ovoga puta na *Hrckovima* stranicama donosimo malo rasonode. Zagonetke. Kako bi bilo zanimljivije, zagonetke možete rješavati skupa s prijateljima, i to tako da jedni drugima postavljate pitanja i tražite odgovore. Ako pripremate druženje, možete zagonetke i prepisati na papiriće, te ih izvlačiti iz neke košarice i onoga tko je imao najviše točnih odgovora nagraditi kolačima, čokoladom...

Zagonetke:

U kuću uđe, a vrata ni prozor ne otvori.
Tko prvi u kuću uđe?
Tvrdi kuća, nema vrata, u njoj žive četiri brata.
Crveni, brkati, ljuti djed, oči ti peče i ujeda.
Gleda, a govoriti ne može.
Grbavo prase, po polju pase.
Sivilo, bjelilo po nebu se vije, iza njega sunce ponekad se krije.
Kroz krov izlazi, a nema ni ruku ni nogu.
Na ognjištu sjedi, kuharica nije, prede, a prelja nije.
Bijela njiva, crno sjeme, mudra glava njivu sije.

Polako ide svima je drag,
za sobom ostavlja srebrni trag.

Ja sam, djeco, šumska kuma,
hitrih nogu, bistra uma.
Kabanica moja riđa,
svakome se lovcu sviđa.
Malen sam i volim sir.

Milica Džin, IV. b, OŠ *Ivan Goran Kovačić*, Sonta

Julija Mrkaljević,
IV. b, OŠ *Vladimir Nazor*, Đurđin

Barbara Dulić, II. b,
OŠ *Vladimir Nazor*, Đurđin

A bojim se mačke.
Krzno mi je kao pliś,
pogodite. Ja sam ...

Imam igle
ne znam šiti,
tko će mene
pogoditi?

Svileno krilce
skriveno rilce.
Kad te ubode
eto nezgode.
Ali i slasti
kad te počasti.

Četiri uha, dva trbuha ima,
za spavanje nam služi svima.

Imam oka tri,
al' ni jedno ne vidi.
Ali moje oči mnogo znače
za pješake i vozače.

Vodu pije
a živo nije.
Tko je to?
Što je to?

Odgovori: sunce, kijuč, orah, crveni luk, slika, srp, oblak, dim,
mačka, knjiiga, puž, lija, miś, jež, pčela, jastuk, semafor, spužva

Zagonetke preuzete s portala: *Lukin portal za djecu*

ZOVEM SE: Magdalena Suknović
IDEM U ŠKOLU: OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica
IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: balet
VOLIM: svog psa Binga
NE VOLIM: svađu
U SLOBODNO VRIJEME: gledam TV ili se igram s prijateljicama
NAJ PREDMET: hrvatski
KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: veterinarka

Diana Gladić, IV. a, OŠ *Ivan Goran Kovačić*, Sonta

Sretni praznici!

Subotica
551-045

Kod glavne pošte.

Mijenjam stan u Pančevu, jednosoban od 30 m ² , III. kat bez grijanja blizu centra za sličan uz morskobalu Istre. Tel: 065/689-35-47.	Prodaje se kuća na kat s dva trosobna stana, 210 m ² , plac 650 m ² , Subotica, Mali Radanovac, s kompletnom infrastrukturom, plinom, dva strujna brojala legalizirana. Informacije na tel: 024-546-061.
Prodajemo lijepu kuću u Subotici, 145 m ² , dvije terase, dvije garaže, svi priključci, bazen, legalizirano, može zamjena za manji dvosoban stan, plus doplata. Tel: 024-456-12-05.	Prodaje se kuća u centru sela Golubinci, Šimanovačka 14, na parceli 796 K. O. Golubinci koja s parcelom 797 čini jednu cjelinu – plac u građevinskom području, ukupne površine 25a i 14m ² . Dragan 063-509-902.
Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.	Prodaje se poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci površine 42 a i 73 m ² , parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063-509-902.
Prodaje se kuća na kat, plac 650 m ² , kuća 210 m ² , velika garaža, kotlarnica, 3 prostorije 5x4, ljetna kuhinja i za ogrjev. Dva trosobna stana – 6 soba, 2 kuhinje, 2 kupaone, 2 ostave, etažno grijanje i plin, KDS, telefon, interfon, parket sobe, pločice ostalo, autobus br. 16 Mali Radanovac, Subotica. Može zamjena po dogovoru. Tel: 061 2323223.	Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel: 024/528-682.
Prodaje se kamionska prikolica registrirana za traktor s atestom 14 t, »Regent« trobozadni plug, obrtač i sijačica »Olt Gama 18« s lulama 2,25. Tel: 024/532-570.	Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, viranogoshi, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel: 024/532-570.
Prodajem salaš na Mirgeškom putu, 4 km od grada, nova gradnja, sve od čvrstog materijala, trofazna struja, bunar 50 m, dvije kupaonice, tri štale, svinjci, dvije garaže. Tel: 064 247-09-49.	Izdajem apartman u Šantićevoj ulici u Subotici. Tel: 063/865-55-96.
Primam u radni odnos zubnog tehničara s iskustvom u Županji, R. Hrvatska. Smještaj osiguran. Informacije na tel: 00385-95-366-17-67.	Dvobrazni plug 14, roleri, bunjevačka ruha, papuče, marama i slično, starinska kolijevka. Tel: 024/528-682.
Prodaje se građevinska parcela površine 844 m ² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel: 063/551-871.	Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.
U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel: 025 544-92-20; 064 280-84-32.	Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel: 065 6081194.
	Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m ² , parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 25. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS* br.135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU KOJIM JE DANA SUGLASNOST NA STUDIJU PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Dana 16. 12. 2019. godine nositelju projekta Danijelu Kovačeviću, Mala Bosna, Salaši br. 74, je dana suglasnost na studiju o procjeni utjecaja na životni okoliš projekta »FARMA SVI-NjA kapaciteta 324 priplodnih krmača, 4 nerasta i 4.800 grla u tovu s pratećim sadržajima«, na katastarskoj parceli broj 43070 KO Donji grad, Grad Subotica, u Maloj Bosni, Salaši br. 74 (46.0656876°, 19.5889034°).

Glavni razlozi na kojima se odluka temelji mogu se vidjeti u obrazloženju rješenja koje se u cijelosti može preuzeti sa sljedeće adrese:

http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenja/501-250-2019.pdf

Studija, u kojoj su dane mjere koje je nositelj projekta dužan poduzimati u cilju sprječavanja, smanjenja ili otklanjanja štetnih utjecaja mogu se u potpunosti preuzeti sa sljedeće adrese:

http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Studije/501-250-2019.pdf

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 7. 1. 2020.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju Hrvatske riječi.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga CroArt prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge. Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC Bunjevačko kolo, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET +TELEVIZIJA +TELEFON

STANDARD MIX PAKETI

Astra Telekom

024 555 765

Karadordev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

U Zagrebu održan turnir u malom nogometu

Veliki uspjeh nogometne momčadi DSHV-a iz Srbije

U Zagrebu je 21. prosinca 2019. održan turnir u malom nogometu u organizaciji Sportsko-rekreacijskog društva Srba u Hrvatskoj pri Srpskom narodnom vijeću. Kao posebni gosti, na turnir koji je bio i dobrotvornoga karaktera, pozvana je i nogometna momčad Hrvata iz Vojvodine odnosno selekcija Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. Na samome turniru su se natjecale nogometne momčadi srpske manjine s teritorija cijele Hrvatske, a poziv hrvatskoj manjini u Srbiji rezultat je dugogodišnje uspješne suradnje koje dvije selekcije njeguju već dulji niz godina. Hrvatski nogometaši ostvarili su veliki rezultat i plasirali se na drugo mjesto, a u posljednjoj utakmici su izgubili od ekipe Srba iz Vrginmosta. Ipak, predstavnik nogometne reprezentacije Hrvata iz Vojvodine **Ivan Budinčević** bio je više nego zadovoljan rezultatom koji je momčad DSHV-a ostvarila i nesumnjivo se može reći da je njihova borba bila la-vovska. Istovremeno, unatoč rezultatu, važne su poruke koje su poslale, a to je da se suradnja i u ovome segmentu sportskoga karaktera između dviju manjinskih zajednica uspješno odvija i kontinuirano nastavlja. Budinčević je naglasio kako ovakvi događaji predstavljaju i dobru pripremu za *Europeadu 2020.* koja će biti održana u Austriji i koja predstavlja najznačajnije natjecanje u nogometu manjinskih zajednica iz cijele Europe koje organizira Federalna unija europskih nacionalnosti – manjina (FUEN) u kojemu je hrvatska zajednica, odnosno DSHV, jedan od najaktivnijih članova.

Nogometaši iz Vojvodine utakmicu su igrali u svojim tradicionalnim crveno bijelim bojama koje je na grudima krasila šahovnica s inicijalima DSHV-a.

U službenome protokolu u ime hrvatske manjine u Srbiji nanožnima su se obratili Ivan Budinčević, tehniko nogometne reprezentacije Hrvata u Srbiji, i **Darko Baštovanović**, međunarodni tajnik HNV-a i savjetnik predsjednika DSHV-a, dok su se u ulozi domaćina naše djelatnice srpske zajednice iz Hrvatske

Tatjana Dragičević i Maša Samardžija. Poruke su bile usuglašene i ponovno je naglašeno kako je suradnja između dviju manjinskih skupina više nego dobra, te da su ovakvi događaji važni i na simboličkom planu. No, ne treba zaboraviti i komunikaciju i suradnju i na višim razinama kao što su komunikacija između predsjednika DSHV-a **Tomislava Žigmanova** i predsjednika SDSS-a **Milorada Pupovca**.

Predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov zadovoljan je rezultatom hrvatske momčadi i naglasio je da naši nogometaši predstavljaju ponos cijele zajednice.

Press služba DSHV-a

Temeljem članka 63., stavak 2. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09 - ispravak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US 132/14, 145/14, 83/18 i 31/2019) i članka 91. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo Gradske uprave Grada Subotice oglašava:

JAVNU PREZENTACIJU URBANISTIČKOG PROJEKTA

- urbanističko-arhitektonska razrada lokacije na katastarskoj parceli broj 10907/4 K. O. Donji grad (naručilac projekta Light-electric d.o.o.)

i

URBANISTIČKOG PROJEKTA

- urbanističko-arhitektonska razrada lokacije na katastarskim parcelama broj 14484/11 i 14488 K. O. Novi grad (naručilac projekta North line d.o.o.)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkim projektima od 10. do 16. siječnja 2020. godine, svakog radnog dana od 8 do 15 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekti se mogu pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je *Arhitop d.o.o.*, Bačka Topola.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 10. do 16. siječnja 2020. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je **Katarina Buljovčić**.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Sportski savez grada Sombora Izabran novi predsjednik

Tijekom druge polovice prosinca dosadašnji predsjednik Sportskog saveza grada Sombora (SSGS) **Milan Stakić** dao je neopozivu ostavku. Kako je naveo u priopćenju, ostavku je podnio iz osobnih razloga na izvanrednoj izbornoj skupštini, održanoj 23. prosinca. Za novog predsjednika jednoglasno je izabran bivši rukometaš **Zoran Bojić**. Novi predsjednik je prilikom predstavljanja rekao da će mu prioritet biti isključivo sport i da ga drugi motivi ne zanimaju. Skupština je prije izbora Bojića potvrdila ostavku Milana Stakića, koji je na funkciji bio nepunih 20 mjeseci. Dojučerašnji predsjednik je rekao da nasljedniku ostavlja Savez bez dinara dugovanja, kao da će i dalje biti spreman pružiti podršku. Stakić je naveo da je pozicija predsjednika SSGS-a bila nespojiva s novom funkcijom direktora Centra za stručno usavršavanje i osposobljavanje zaposlenih u obrazovanju. Zoran Bojić je predložio, a skupština jednoglasno potvrdila, i sastav Upravnog odbora Sportskog saveza, koji je neznatno izmijenjen u odnosu na prethodni. Predsjedniku će se u upravljanju pridružiti **Branislav Jokić** (košarka), **Vladimir Karanović** (odbojka), **Dejan Kunić** (borilački sportovi), **Sandra Kamber** (plivanje i vaterpolo), **Siniša Lazić** (nogomet), **Radenko Vasović** (streličarstvo) i **Siniša Vujaković** (boks).

Atletika

Humanitarnom utrkom se oprostili od najuspješnije klupske sezone

Članovi ARK-a *Somaraton* iz Sombora obilježili su kraj sezone Slatkim novogodišnjim trčanjcem. Tako su pokazali svoju humanost i učinili još jedno dobro djelo. Brojni trkači, ali i Somborci koji su podržali ovu akciju, donijeli su slatkiše koji su poklonjeni djeci. Nakon istrčanih pet kilometara nastavljeno je druženje i prikupljanje slatkiša za najmlađe. Godina na isteku bila je jedna od najuspješnijih za ARK *Somaraton*. Članovi kluba nastupili su na više od 60 utrka, u Srbiji i u inozemstvu. Godinu su obilježili

brojnim pobjedama, a svakako najvažnija su tri brončana odličja s državnih prvenstava u ultramaratonu, maratonu i polumaratonu. *Somaraton* je dobio nove maratonce i maratonke, a u porastu je i broj polaznika škole trčanja. »Ponosni smo i na tri utrke u organizaciji našega kluba. Prije svega, na jubilarni 40. Somborski polumaraton koji je ove godine bio i državno prvenstvo. Somborski polumaraton je istrčalo 1.014 natjecatelja, čime je ova utrka, osim beogradskih maratona, jedna od dviju utrka u Srbiji s više od tisuću finishera. Ove sezone Europska atletika je Somborskom polumaratonu dodijelila tri zvjezdice za kvalitetu, a veliku potporu je pružio i Atletski savez Srbije. Potkraj godine organiziran je i ultramaraton Baja – Sombor i tako na najbolji način povezao dva bratska grada«, ističu u klubu.

Šah

Dvostruka pobjeda Sonćana

Na turniru za mlade, Trofej Škole šaha *Velemajstor* za 2019. godinu, održanom u prostorijama KZM Apatin, sudjelovalo je deset mladih šahista s područja Općine Apatin. Turnir je igran po Bergerovom sustavu parovanja, svatko sa svakim, s tempom igre 60 minuta po igraču. Nakon devet odigranih kola, turnir je osvojio favorit, jedanaestogodišnji **Dalibor Matin** iz Sonte, ostvarivši maksimalni učinak. Na drugo mjesto plasirao se njegov sumještan **Luka Mihalek**, a trećim se utješio **Ognjen Pavković** iz Apatina.

Rukomet žene

2. liga Sjever

Nastavljajući sončanskog
niza dobrih vratarki

Učenica 8. razreda OŠ *Ivan Goran Kovačić* iz Sonte **Danijela Bošnjak** posljednjeg dana siječnja 2020. navršit će 14 godina. Rođena je u složnoj obitelji, punoj ljubavi i međusobnog uvažavanja. Živi u Sonti, u obiteljskoj kući, skupa s majkom, ocem i bratom. Otprilike pola godine igratička je ŽRK-a *Ravangrad* iz Sombora. Odlična je učenica, a od predmeta najviše voli biologiju i tjelesni odgoj. U sportu je aktivna od 5. razreda. »Na prijedlog nastavnika tjelesnog odgoja **Željka Vinka** priključila sam se treninzima

ŽRK-a *Sonta*. Tek kasnije sam doznala da sam bila pod budnom paskom nastavnika Vinka i trenera **Stevana Mihaljeva**. Dakako, za djevojčicu mojih godina taj poziv je značio ostvarenje mojih tadašnjih snova. Ne znam što je trener Mihaljev zamislio, odmah me je postavio među vratnice. Iako sam mislila da mi je relativno nizak rast veliki hendikep, vrijeme je pokazalo da je trener bio u pravu. Žestoko sam trenirala, ništa mi nije bilo teško, a taman kad sam se ustalila na vratima prve ekipe, pojavili su se nepremostivi problemi u klubu. Ljetos smo odustali od natjecanja, pa su mi sve lađe potonule. Na moju veliku radost, od predsjednika

ŽRK-a *Ravangrad* **Miodraga Ačića** dobili smo ponudu da pristupimo njima. Uz pristanak naših roditelja bile smo registrirane za mlađu kategoriju, a poneke od nas, među njima i ja, već smo i u krugu prvotimki. Puno mi znači što je *Ravangradu* pristupio i naš trener Mihaljev, što nam znatno pojednostavljuje prilagođavanje na novu sredinu«, priča Bošnjakova. Uz pomoć trenera Mihaljeva i **Darka Boškovića**, Bošnjakova se prilagođava novim prohtjevima u novom klubu. »U *Ravangradu* se radi puno ozbiljnije, stručno, sustavno i mislim da će to biti presudno za moju sportsku karijeru. Rukometom se namjeravam baviti i dalje, i to najozbiljnije. Od prvoga dana mogega bavljenja rukometom Mihaljev mi je, kao prvi trener, ulijevao veliko povjerenje. U suradnji s mojim roditeljima nastojao je usmjeriti me na pravi put. Otkako smo priključene *Ravangradu*, imam i veliku podršku trenera Boškovića. Od njega sam za ovo kratko vrijeme puno naučila, pa ukoliko se osvrnem i na rad u Sonti, sa zadovoljstvom mogu konstatirati da sam od dva navedena pokupila puno praktičnog znanja, a zahvaljujući tome porasle su i moje ambicije da budem najbolja vratarka, bar u klubu«, priča o sportskim ambicijama Bošnjakova. Osim sportskih, ima i osobne ambicije. »Najveća želja mi je maksimalni uspjeh na sportskom planu. No, željela bih i u privatnom životu, u profesionalnoj karijeri, postići maksimum. Znam da su preda mnom još godine školovanja, no željela bih i na tom polju biti ponos svih koji me vole i koji su tu za mene kad god su mi najpotrebniji«, završava priču Bošnjakova.

Ivan Andrašić

»Danijela je igratička s kojom bi svaki trener poželio raditi. Ovoj djevojci s istančanim osjećajem za dogovorene obveze na treningu nije teško do besvijesti ponavljati pojedine radnje po zahtjevu trenera. Odlikuje se i vrlo lijepim kućnim odgojem. Cijeni red, rad i disciplinu, što je najbitniji preduvjet napretka u sportu«, kaže trener Stevan Mihaljev.

POGLED S TRIBINA
2019.

Godina 2019. ostat će zapisana u hrvatskim nogometnim analima u nekako podijeljenim mišljenjima glede uspjeha njenih sunarodnjaka. Naime, nakon fenomenalne i nezaobilazne 2018. godine koja je prvo osvajanjem naslova viceprvaka svijeta u Rusiji donijela najveći uspjeh u reprezentativnoj povijesti, a potom i nakon pola desetljeća *Dinamov* plasman u nogometno proljeće, ova se baš nema čime pretjerano pohvaliti. Istina, nogometna reprezentacija je, nakon dosta peripetija i mnogo navijačke nervoze, na koncu suvereno izborila prvo mjesto u kvalifikacijama za Europsko prvenstvo 2020., ali *Dinamo* je, nažalost, nakon odličnih nastupa u prvim kolima svoje skupine u Ligi prvaka, na kraju ostao bez svega.

Imali su *modri* sve u svojim nogama, pet minuta prije kraja domaćeg susreta protiv *Šahtara* dijelilo ih je od sigurnog proljeća u Europi. Pad koncentracije i velikih 3:1 se istopilo u malih 3:3, što se naposljetku pokazalo presudnim za osvajanje posljednjeg mjesta u skupini i kraj europskih snova momčadi koja je to, po svojoj jačini, sigurno zaslužila.

Svojevrsna kriza je zahvatila i hrvatske nogometne stručnjake, a za sigurno je najpoznatija žrtva **Niko Kovač**, koji je unatoč prošlosezonskoj dvostrukoj kruni, može se reći potjeran s klupe *Bayerna* (službeno je podnio ostavku). **Robert Prosinečki** se, također, u prošloj 2019. godini nije proslavio na klupi reprezentacije BiH, pa je nakon slabog rezultata u kvalifikacijama za EP, nedavno odstupio. Konačno, **Zvone Boban** na poziciji tehničkog i sportskog direktora *Milana*, u svojoj prvoj sezoni bilježi brojne poraze i svojevrsni rezultatski sunovrat jedne od najvećih svjetskih momčadi u povijesti ove igre.

Igrački gledano, poslije berićetne 2018. godine, hrvatski internacionalci neće pretjerano žaliti za proteklom 2019. godinom. Najbolji igrač svijeta **Luka Modrić** je nekoliko puta već u *Realu* počinjao susrete s klupe za priču, **Ivan Rakitić** je dugo bio u nemilosti trenera *Barcelone*, **Dejan Lovren** se također mučio sa statusom prvotimca *Liverpoola*, a torinska havarija **Marija Mandžukića** je priča za sebe. Heroj navijača je posljednjih šest mjeseci bez odigrane minute za *Juventus*, a prije koji dan je, svjestan svojih malo poznijih nogometaških godina, potpisao unosni milijunski ugovor u Kataru.

Kada budete čitali ovaj pogled, već ćemo svi zakoračiti u novu, 2020. godinu.

Neka bude mnogo uspješnija za hrvatski nogomet.

Sretna vam i uspješna bila nova, 2020.!

D. P.

U NEKOLIKO SLIKA

*Božićne priredbe u
OŠ »Matko Vuković« i »Ivan Milutinović«*

Iz Ivković šora

Kičeraj

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi moja. Jevo ja ode na ambetuškim vratima dubim na nikoj klamavoj šamadli i opravljam ove selice za kićenje Božića, a Pera me gleda i podsmijuckava se kako me Jela fektuje. Te »ove obisi vamo te one onamo, pa ne vidiš da ti nakrivo ko trinajsti paragraf, pa ded malkoc razvuči da dovate do kraja«. Av, čeljadi moja, nije meni dosta moje nevolje. Samo što se ne skrndavim. Još mi se i on ode navrzo, kugod da njega njegova Roza nije muštrala. Samo, uspilo mu pa nije naišo niko da vidi i da mu se uzrugiva. Ja sam uvijek take sriće: kad god radim kaki poso di je umišano žensko čeljade, uvijek kogod naiđe. Al pak, za Božić, taj naš najradosniji svetac di slavimo rođenje Isusa, možem sve istrpiti. A Periši ću ja već nač kako vratiti komendiju, i to s kamatom. Mećem ja tako i zakačivam, pa se sve mislim kako je kadgod bilo, puno je siromašniji svijet bio, barem s te letričarske huncutarije. Nije bilo ti kojikaki selica, pa tog što slika svitlom po zidovima, a i sama grana je bila zdravo siromaškije nakićena. Divanila mi moja majka Jela da kadgod se znalo trevit da nisu ni imali granu neg su nakitili onaj korov za metle, ociko se najveći pa očistio od ostataka lišća, umotali zelenim krep papirom i okitio kojikaki mašnicama opravljenim od kakog resla štofa što je ostalo od šivenja ruva, a namećalo se i vate po njoj da izgleda kugod snig. Sad se, gustiram ja, potroši fajin novaca na figure, pa na kuglje i tu opravu za granu. Kadgod su figure opravile same domačice od tista, malo zapekle u peći i poslagale pod granu nuz žito i božićnjak, a na njem su isto uvijek bile figure od tista: krmača s prasicama, ovca, magarac i sve što je bilo na salašu Bogom dano da čovik odranjiva. Tako je kadgod bilo, bome, a sad je sve niko moderno pa makar ne imali kruva nastalu u sičnju, al to mora bit. Ta neće valjdar komšiluk imat take lampe, a mi nećemo i sve tako vijamo sami sebe i zavidimo, a zaboravimo da se Isus rodio u košarici, da je na slamu polegnut i da je njegovo učenje skromnost i poštenje; ljubav prema svima a ne mržnja i zavidnost. Ruku na srce, tušta smo mi zgrišili, čeljadi, i o Isusov nauk se oglušili. Samo tiramo po svojim. Niki smo postali zlobni i zavidni na drugog, dica nevaljana, neodranjena što bi kazli. Baš gledim: i ove petarde su dozlogrdile i Bogu i svitu, već misec dana se vuća dičurlija svudan, po avlijama po tuđi baščama, nemaju obzira jel ima stari i bolesni, jel ima male dice... To se samo prkosi, a kad i kogod izađe i izruži oni se odgovaraje i cuju starije samo tako, niko njim ne mož ništa. Što veli moj Joso: toliko smo nakaradni zakona doneli da nam se sad lupaju o glavu. U naše vrime nije bilo tako. Ja se i danas sićam, pa me čak i niko zasvrbi odastrag kad je jedan čovik kazo mom pokojnom baći Đeni da sam ja naišo i digo nos i nisam kazo ni faljnjs. E, onda je moj Đeno uzo lipo papuču, onu starovinsku, od bać Lajče Kujundžića opravljenu i s potplatama pa sam ja borme viko faljnjs i priko puta ko naiđe. Fala mu, naučio me reda. Ajd zbogom, čeljadi moja.

Bać Ivin štodir

Ka letrika sine, smrkne se u po dana

piše: Ivan Andrašić

Bać Iva uranijo pa oma zapalijo radijon. Nema s kim prozborit ni riči, pa nek makar on laje. Al bolje da ni, oma ga rasanilo ščim obnarodovali da će se digmit letrika. I još Najštosezasve-pita veli, neće to niko ni ositit, digniće se samo malo. I veli, neće se ni dignit oma, neg istom na godinu. Majku tvoju neće oma, misli se bać Iva, pa to tvoje na godinu je već priksutra. A ni baš puno ni slago, neće se letrika dignit toliko da je se ne bi moglo platit. Zlo je što će se dignit skoro sve drugo, samo ne no što bi tribalo. Eno, ko nji u dućanu se kruv digo još pri par nedilja, nikako oma ščim čuli da će se dignit letrika. Diglo se i još koišta, ne mož to više ni popratit. Oma otrnijo radijon, pokvarili mu cili dan. Orca po dvoru i po bašće, mada tamo nema šta tražit u vo doba, al ne volji ni sam sidit unutri. Navuko drva u sanduk u kujne, imaće za ložit baram nedilju dana, pa se istom onda sitijo fruštuka. Ni baš ni gladan, al mora štogoda pojist rad medecina. Veli, otiće donet kruva, crnoga. Ako ima. Njevoga pekara više nema, zatvorijo, pa se za kruv piše u dućanu. A ako bi tijo lapinju, mora se primundurit i otit u selo ko drugoga. Ni mu se dalo, veli sutra će, a za danas još imade komat crnoga kruva o pri niki dan. To će mu bit i dosta. Iznatrag dono načetu zdilicu lučenja, na kokošji badnjak skuvo sam za se. I ni mu bilo lipo ko ka skuva njegova. Sve bilo kako triba, jedino se baš ni najbolje slučilo. Potli fruštuka naranijo Taksu i mačka, latijo biciglu i uputijo se u selo. Napolju ladjnikavo, a namršilo se ko da prošla večera, a ne fruštuk. Ko da začutili i pitlovi i kerovi, jedino se nikako tugaljivo oglašavu tičice. Taman se krenijo, ni prošo ni čoš, trefi poštaša, nosi mu nikake cidulje. Baš tamo di se trefili, rabadžije nešto ji primili u nadnicu za nikake javne radove tovaru drva u prikolicu o traktorića. Dan prija isti ti istovarivali iz prikolicu o većega traktora. »Eto, pajto, kanda će skoro izbiranje, pa vi raznašu drva koikomu, možda ćemo i mi dojt na red. Ako daju redom, moraćemo se požurit doma, moji komšije već dobili«, veli mu poštaš i skoro se zacini o smija. »Ta idi, molim ti, ko će nama štogoda dat baš tako zabadva? Nit smo lipi, nit jako pametni, a najmanje poslušni. Znadeš i drugi su davali koišta pri izbiranja, bilo tu i cvita i klajbasa i prenera, na njima bilo natrukovano i o koje to partije, a naj ko dobije drva, kako će znat ko mu to do?«, odvratu mu bać Iva i za dram prigleda cidulje što dobijo. Vidi, nema tu ništa lipo, sve nake što triba koišta poplaćat. »Pajto, ne vridi ti ni gledat. Zažmuri i plati, manje će bit sikirancije. Možem ti samo reć, letrika se već digla, a oma i koišta, to ćeš već vidit ščim unideš u dućan. A za drva se neka sikirat, nas dva nećemo dojt na red. Znadeš kaka nam je srića, prvi smo jedino ka se dilo klajbasi. A makar se sve u države diglo, jedino se nama nadničarima nikad ne diže, pa nam je sve sve jedno. Zoto nam se i u po dana, gorila letrika jal ne, uvik samo smrkava«, veli poštaš i otide za poslim.

NARODNE POSLOVICE

- O čovjeku treba suditi po njegovim pitanjima, a ne po njegovim odgovorima.
- Stare ljubavi i stare klade upale se u svako doba.
- Jak je onaj koji obori, a još jači onaj koji se podigne.
- Strasti su jedini propovjednici, koji nas uvijek zavedu.

VICEVI, ŠALE...

- Draga, evo odlučio sam. U novoj godini se više neću svađati s tobom.
- Da?! A koga si pitao? Opet sam donosiš odluke, ja kao da ne postojim...

Razgovaraju dječak i djevojčica, te djevojčica pita:

- Gdje si rođen?
- U Novom Sadu.
- Koji dio?
- Kako koji dio, pa cijeli sam tamo rođen!

Žena sjedi tužna u kuhinji i skoči kad vidi muža na vratima:

- Dragi moj, voliš li ti mene još uvijek?

Muž zbunjeno:

- Zašto to pitaš?
- Pa ne donosiš mi više cvijeće kad dolaziš s posla.
- Ma daj, ženo, ne lupetaj. Znaš da više ne radim na groblju!

Vremeplov – iz naše arhive

Božićni koncert
u subotičkoj katedrali, 2003.

**PETAK
3.1.2020.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:11 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:11 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:11 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Gorski liječnik
11:09 Riječ i život
12:00 Dnevnik 1
12:27 Divlja zemlja
13:17 Dr. Oz
14:04 Normalan život
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:49 Korak do neba
17:00 Vijesti u 17
17:23 Kod nas doma
18:13 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:48 Tema dana
20:05 Pravi trenutak, britanski film
22:09 5.com s Danielom: Valentina Fijačko Kobić i Marko Tolja, zabavni talk show
23:06 Dnevnik 3
23:41 Prilaz Cloverfield 10, američki film
01:21 Zakon i red: UK
02:07 Dr. Oz
02:49 Tajni život zoološkoga vrta
03:35 Imperij, telenovela
04:21 Voli me zauvijek
05:45 Fotografija u Hrvatskoj
05:49 Divlja zemlja

05:20 Kultura s nogu
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Vrtuljci, crtana serija
11:05 Heartland
11:52 Cesarica - HIT prosinca
12:00 The Ultimate Life, američki film
13:22 Cesarica - HIT prosinca
13:30 Harry Potter i kamen mudraca, američko-britanski film
15:55 Cesarica - HIT prosinca
16:00 Regionalni dnevnik
16:43 Tajni život zoološkoga vrta
17:35 Povratak irskoj kuhinji
18:00 Zagreb: Ždrijeb ženske utrke SKI KUP-a za Sljeme, prijenos
19:00 Cesarica - HIT prosinca
19:03 Alvin i vjeverice, crtana serija

19:27 Cesarica - HIT prosinca
19:30 POPROCK.HR
20:05 Najveće svjetske planine: Kilimandžaro, dokumentarna serija
21:00 Harry Potter i odaja tajni, američko-britanski film
23:40 Zavada: Bette and Joan, serija
01:25 The Ultimate Life, američki film
02:50 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
4.1.2020.**

07:00 Klasika mundi: Bečka filharmonija u Makau
07:50 Tonka, američki film - ciklus klasičnog vesterna
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
11:10 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Veterani mira
13:15 Zdrav život
13:45 Zajedno u duhu
14:20 Prizma, multinacionalni magazin
15:09 Istrage prometnih nesreća
15:37 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
16:13 Potrošački kod
17:00 Vijesti u 17
17:20 Manjinski mozaik
17:40 Lijepom našom: Vinkovci
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
19:59 Loto 7
20:05 The Voice Hrvatska
21:50 Chicago, američko-njemački film
23:45 Dnevnik 3
00:25 Zlatni zmaj, američki film
01:55 Dnevnik 3
02:25 Tonka, američki film - ciklus klasičnog vesterna
04:00 Imperij, telenovela
04:45 Reprizni program
05:10 Skica za portret
05:18 Dnevnik 2
06:00 Veterani mira
06:45 Prizma, multinacionalni magazin

05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Vrtuljci, crtana serija
09:25 Harry Potter i odaja

tajni, američko-britanski film
11:57 Cesarica - HIT prosinca
12:00 Auto Market
12:35 Sljeme: Svjetski skijaški kup - emisija
12:54 Sljeme: Svjetski skijaški kup SL
13:45 Sljeme: Svjetski skijaški kup - emisija
13:55 Innsbruck: Novogodišnja turneja 4 skakaonice, prijenos
15:50 Sljeme: Svjetski skijaški kup - emisija
16:09 Sljeme: Svjetski skijaški kup SL
17:00 Sljeme: Svjetski skijaški kup - emisija
17:35 Kraljevi Sljemena
18:00 Zagreb: Ždrijeb muške utrke SKI KUP-a za Sljeme, prijenos
19:00 Cesarica - HIT prosinca
19:03 Crtani film
19:15 Glazbeni Top20
20:05 Harry Potter i zatočenik Azcabana, američko-britanski film
22:40 Svjedok optužbe, serija
00:40 Brooklyn 99
01:00 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
5.1.2020.**

07:58 U vrelini noći, američki film - Zlatno doba Hollywooda
09:48 Biblija
09:58 Velika Kosnica: Misa, prijenos
11:07 Pozitivno
12:00 Dnevnik 1
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Rijeka: More
14:00 Nedjeljom u dva
15:00 Potraga za savršenim dečkom, kanadski film
16:30 Mir i dobro
17:00 Vijesti u 17
17:25 Mystere au Louvre, francuski film
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:00 Loto 6/45
20:05 'Ko te šiša
20:40 Hrvatski kraljevi: Rex Chroatorium, dokumentarna serija
21:30 Priča o nama s Morganom Freemanom: Borba za slobodu, dokumentarna serija
22:20 Dnevnik 3
23:00 U vrelini noći,

američki film - Zlatno doba Hollywooda
00:45 Nedjeljom u dva
01:40 Dnevnik 3
01:55 Sportske vijesti
02:05 Vijesti iz kulture
02:13 Mir i dobro
02:38 Voli me zauvijek, telenovela
03:23 Dokumentarna serija
05:23 Dnevnik 2
06:05 Rijeka: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
06:35 Vrtuljci, crtana serija
08:30 Top-lista DTV-a
09:10 Ubojstvo u Walesu
10:40 Cesarica - HIT prosinca
10:45 Harry Potter i zatočenik Azcabana, američko-britanski film
13:20 Odbrojanje do Tokija
13:42 Cesarica - HIT prosinca
13:50 Sljeme: Svjetski skijaški kup - emisija
14:09 Sljeme: Svjetski skijaški kup - slalom
15:15 Sljeme: Svjetski skijaški kup - emisija
15:35 The Voice Hrvatska
17:20 Sljeme: Svjetski skijaški kup - emisija
17:34 Sljeme: Svjetski skijaški kup - slalom
18:40 Sljeme: Svjetski skijaški kup - emisija
18:55 Cesarica - HIT prosinca
19:00 Mia Negovetić & Zagreb Stars Orchestra - 1.dio
20:05 Harry Potter i plameni pehar, američko-britanski film
22:40 Jamestown, serija
23:35 NBA Action
00:00 Košarka, NBA liga: Miami - Portland, prijenos
02:30 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
6.1.2020.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
10:20 Gorski liječnik
11:12 Treća dob
12:00 Dnevnik 1
12:25 Divlja zemlja

13:15 Dr. Oz
14:05 Plodovi zemlje
15:00 Dobar dan, Hrvatska
15:55 Korak do neba
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Opstanak, dokumentarna serija
21:00 General, serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Romano Bolković - 1 na 1, talk show
00:10 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
00:40 Zakon i red: UK
01:25 Dr. Oz
02:10 Dnevnik 3
03:25 Imperij, telenovela
04:10 Voli me zauvijek
04:55 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
05:10 Dnevnik 2
05:52 Divlja zemlja

05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život
06:34 Juhuhu
06:35 Vrtuljci, crtana serija
09:39 Alvin i vjeverice
10:05 Anadroidi
10:30 Noćne more iz svijeta prirode
11:00 Juhuhu
11:05 Heartland
11:52 Cesarica - HIT prosinca
11:55 Razmaženka, film
13:17 Cesarica - HIT prosinca
13:25 Harry Potter i plameni pehar, američko-britanski film
15:55 Cesarica - HIT prosinca
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Povratak irskoj kuhinji
17:10 Bischofshofen: Novogodišnja turneja četiri skakaonice, prijenos
19:05 Cesarica - HIT prosinca
19:08 Crtani film/serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 TV Bingo
21:00 Harry Potter i Red feniksa, američko-britanski film
23:20 Amerikanci
00:15 Sretnik
01:05 Razmaženka, film
02:30 Noćni glazbeni program

**UTORAK
7.1.2020.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
 07:00 Vijesti
 09:25 Zagreb: Božić po Julijanskom kalendaru, prijenos
 11:25 Glas domovine
 12:00 Dnevnik 1
 12:25 Divlja zemlja
 13:15 Dr. Oz
 14:05 Znanstveni krugovi
 14:30 Zdrav život
 15:00 Dobar dan, Hrvatska
 15:55 Korak do neba
 17:00 Vijesti u 17
 17:20 Kod nas doma
 18:10 Potjera
 19:00 Dnevnik 2
 19:47 Tema dana
 20:05 U svom filmu: Orhan Pamuk
 21:00 Klub 7
 22:00 Otvoreno
 22:50 Dnevnik 3
 23:25 Hrvatska za 5
 00:15 Zakon i red: UK
 01:00 Dr. Oz
 01:45 Dnevnik 3
 02:11 Tajni život zooškoga vrta

05:05 Izvan formata
 05:50 Regionalni dnevnik
 06:34 Juhuhu
 06:35 Vrtuljici, crtana serija
 10:05 Anadroidi
 10:30 Noćne more iz svijeta prirode
 11:15 Heartland
 12:10 Rodeo & Juliet, film
 13:40 Harry Potter i Red

feniksa, američko-britanski film
 16:00 Regionalni dnevnik
 16:43 Tajni život zooškoga vrta
 17:33 Naučite to i mog ljubimca, serija
 17:55 Vaterpolo, prijateljska utakmica: Hrvatska - Rusija, prijenos
 19:13 Alvin i vjeverice
 19:27 Cesarica - HIT prosinca
 19:30 POPROCK.HR
 20:05 Kuhan i pečen
 21:00 Harry Potter i Princ miješane krvi, američko-britanski film
 23:35 Amerikanci
 00:30 Sretnik
 01:20 Rodeo & Juliet, film
 02:45 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 8.1.2020.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
 07:00 Vijesti
 10:20 Gorski liječnik
 11:12 Eko zona
 12:00 Dnevnik 1
 12:25 Divlja zemlja
 13:15 Dr. Oz
 14:05 Potrošački kod
 14:30 Pogled preko granice - Hrvati u BiH
 15:00 Dobar dan, Hrvatska
 15:55 Korak do neba
 17:00 Vijesti u 17
 17:20 Kod nas doma
 18:10 Potjera
 19:00 Dnevnik 2
 19:47 Tema dana
 19:59 Loto 7
 20:05 Mijenjamo svijet: Cosa Nostra, dokumentarni film

21:00 Destinacija: Hrvatska, emisija o turizmu
 21:25 Kultura s nogu
 22:00 Otvoreno
 22:50 Dnevnik 3
 23:25 The Queen's Husbands, film
 00:20 Zakon i red: UK
 01:05 Dr. Oz
 01:50 Dnevnik 3
 02:16 Tajni život zooškoga vrta
 03:06 Imperij, telenovela
 03:51 Voli me zauvijek
 04:36 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
 05:10 Dnevnik 2
 05:52 Divlja zemlja

05:20 Što je klasika?
 05:50 Regionalni dnevnik
 06:34 Juhuhu
 11:05 Heartland
 12:00 Runaway Romance, američki film
 13:25 Harry Potter i Princ miješane krvi, američko-britanski film
 16:00 Regionalni dnevnik
 16:40 Cesarica - HIT prosinca
 16:47 Tajni život zooškoga vrta
 17:39 Madonna di Campiglio : Svjetski skijaški kup
 18:35 Povratak irskoj kuhinji
 19:00 Crtani film/serija
 19:10 POPROCK.HR
 19:45 Kuhan i pečen
 20:39 Madonna di Campiglio : Svjetski skijaški kup
 21:30 Harry Potter i darovi smrti 1, američko-britanski film
 23:55 Amerikanci

00:50 Sretnik
 01:40 Runaway Romance, američki film
 03:05 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 9.1.2020.

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
 07:00 Vijesti
 07:10 Dobro jutro, Hrvatska
 08:00 Vijesti
 08:10 Dobro jutro, Hrvatska
 09:00 Vijesti
 09:10 Dobro jutro, Hrvatska
 10:00 Vijesti
 10:10 Dobro jutro, Hrvatska
 10:20 Gorski liječnik
 11:10 Ispod ličke Plješevice, emisija pučke i predajne kulture
 12:00 Dnevnik 1
 12:25 Divlja zemlja, telenovela
 13:15 Dr. Oz
 14:05 Hrvatska moj izbor: Sanja i Anđelo
 14:30 Prometej
 15:00 Dobar dan, Hrvatska
 15:55 Korak do neba
 17:00 Vijesti u 17
 17:20 Kod nas doma
 18:10 Potjera
 19:00 Dnevnik 2
 19:47 Tema dana
 20:00 Loto 6/45
 20:05 Tko želi biti milijunaš?
 21:00 Puls
 22:00 Otvoreno
 22:50 Dnevnik 3
 23:25 The Ceausescu Trial: A Stolen Revolution - dokumentarni film
 00:20 Zakon i red: UK

01:05 Dr. Oz
 01:50 Dnevnik 3
 02:16 Tajni život zooškoga vrta
 03:06 Imperij, telenovela
 03:51 Voli me zauvijek, telenovela
 04:36 Ispod ličke Plješevice, emisija pučke i predajne kulture
 05:06 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
 05:10 Dnevnik 2
 05:52 Divlja zemlja

05:20 Knjiga ili život
 05:50 Regionalni dnevnik
 06:34 Juhuhu
 11:05 Heartland
 11:52 Cesarica - HIT prosinca
 12:00 Love Finds You in Charm, američki film
 13:30 Cesarica - HIT prosinca
 13:35 Harry Potter i darovi smrti 1, američko-britanski film
 16:00 Regionalni dnevnik
 16:45 Tajni život zooškoga vrta
 17:40 Luda kuća
 18:20 Kuhan i pečen
 19:10 Crtani film/serija
 19:30 POPROCK.HR
 20:05 Kuhan i pečen
 21:00 Harry Potter i darovi smrti 2, američko-britanski film
 23:10 Amerikanci
 00:05 Sretnik
 00:55 Love Finds You in Charm, američki film
 02:25 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

ZVUCI BAČKE RAVNICE

Emisija na hrvatskom jeziku *Zvuci bačke ravnice*, na valovima Radio Bačke (99,1 Mhz) emitira se četvrtkom od 18 do 20 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKUD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Destinacije u planu

Skoro pa ništa od zimovanja

Nova godina, nove želje, nova putovanja, nove ideje, nova destinacija. Čak mi je i kufer nov.

Negdje baš oko mog rođendana je krenula priča o zimovanju. Prvo kao o nečemu o čemu maštamo, ali se vrlo vjerojatno neće dogoditi, a sada već priča ide u pravcu otvaranja mogućnosti odlaska. Sve češće sjedimo za internetom i istražujemo povoljna skijališta i neke financijski pristupačnije, a dovoljno interesantne destinacije. Ne znam koji je put bio »klikovan«, ali smo u neki uži krug ubacili Slovačku i ona nam se najprimamljivije smiješi trenutno.

Tatre

Posljednjih godina se Slovačka često spominje, ali mnogo manje u kontekstu zimovanja, a mnogo više kao destinacija na koju mnogi odlaze u potrazi za poslom i bilo mi je čudno kada su mi je predložili za skijanje. No, trebalo mi je nekoliko trenutaka i u glavi sam se već pela na Karpate. Naravno, gdje ćemo mi nego odmah na najviše dijelove Karpata, a to su Tatre, planinski lanac koji je ujedno i prirodna granica između Slovačke i Poljske. Čak je i Poljska bila spomenuta kao moguća destinacija, ali je presudilo što se dužinski veći dio Tatri nalazi u Slovačkoj, a u njoj je smješten i najviši vrh, Gerlahovski štít koji se nalazi na 2.655 metara nadmorske visine. Ima mnogo podjela kod ovog planinskog vijenca, a glavna je na Istočne i Zapadne Tatre. Istočne Tatre se dijele na dva planinska vijenca – Beljanske Tatre i Visoke Tatre koji broje oko 25 vrhova kojima se nadmorska visina kreće oko 2.500 metara. Južno od Visokih Tatri su i Niske Tatre koje se prostiru kroz istočnu i središnju Slovačku. Mnogo je lakše sve posložiti gledajući kartu, ovako bez nje bi moglo biti konfuzno. Oba planinska vijenca, i Visoke i Niske Tatre, su nacionalni parkovi. Nacionalni park Niske Tatre je osnovan 1978. godine, a najviši vrh mu je Ďumbor sa svojih 2.042 metra nadmorske visine i brojnim kilometrima šuma. Nacionalni park Visoke Tatre je osnovan 1949. godine, a od 1993. nalazi se pod zaštitom UNESCO-a.

Najviša, najveća i najzabavnija

Ovo gore je sasvim dovoljno od općih podataka, vrijeme je prste zagrijati pisanjem o skijaškim stazama. Najveći ski kompleks u Slovačkoj je Jasná, malo naselje smješteno na Niskim Tatrma, u centru Slovačke. O njezinoj veličini svjedoči podatak da će Jasna 2022. godine biti domaćin Zimskih olimpijskih igara. Naravno, ovdje nije riječ samo o stazama za profesionalce, ima i onih za početnike i djecu i sve je skrojeno u 49 km ski staza. Skijaška sezona ovdje traje od prosinca do travnja i uvijek ima dovoljno snijega, ski liftovi besprijekorno funkcioniraju, a tu je i staza Bijeli put zadužena za noćno skijanje, kao i snježni park *Otupine*. Jasno je, Jasna je pravi izbor i za svakoga nudi po nešto, a posebno joj se raduju i oni koji vole ekstremnije spustove, jer ima mnogobrojne divlje piste. Ovaj ski kompleks prednjači kada su skijališta Istočne Europe u pitanju.

Nakon najvećeg, na red dolazi najviše skijalište Tatranska Lomnica. Nalazi se u samom srcu Visokih Tatri. Ima ukupno 12 staza koje su na prvom mjestu prilagođene početnicima, a onda je posebno interesantan podatak da je upravo ovdje i najstrmija i najviša ski staza u Slovačkoj, Lomnické Sedlo, čiji vertikalni pad iznosi 1.300 metara.

Omiljena destinacija za sve koji skijaju s djecom je svakako Snow Park *Donovaly*, naselje Donovaly smješteno u samom srcu Slovačke, na obroncima Sirovih Tatri i nacionalnog parka Velika Fatra. Ovdje možete pronaći baš sve u vezi s aktivnostima na snijegu, od vožnji sanjkama, klizanja, staza za noćno skijanje, parka za ljubitelje slobodnog stila i snowboarda, vlačića za djecu, škole skijanja, ogromnog zabavnog parka za djecu, do paraglajdinga.

Manje izvikane destinacije su dobile šansu svojom pristupačnijom ponudom koju prave i time je ispravljena nepravda kojom su one bile u sjeni i s nedovoljno publiciteta. Radujem se snježnim vrhovima Karpata.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 1300 dinara
☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 75 eura
☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____
 Ulica i broj: _____
 Mjesto i zemlja: _____
 Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

- * Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
- * Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
 VOJVOĐANSKA BANKA
 AD MS FIL. SUBOTICA
 IBAN: RS35325960160000218862
 NIU Hrvatska riječ,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
 NIU »Hrvatska riječ«,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II,
 24000 Subotica
 Uplatu izvršiti na broj žiro računa
 325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
 Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

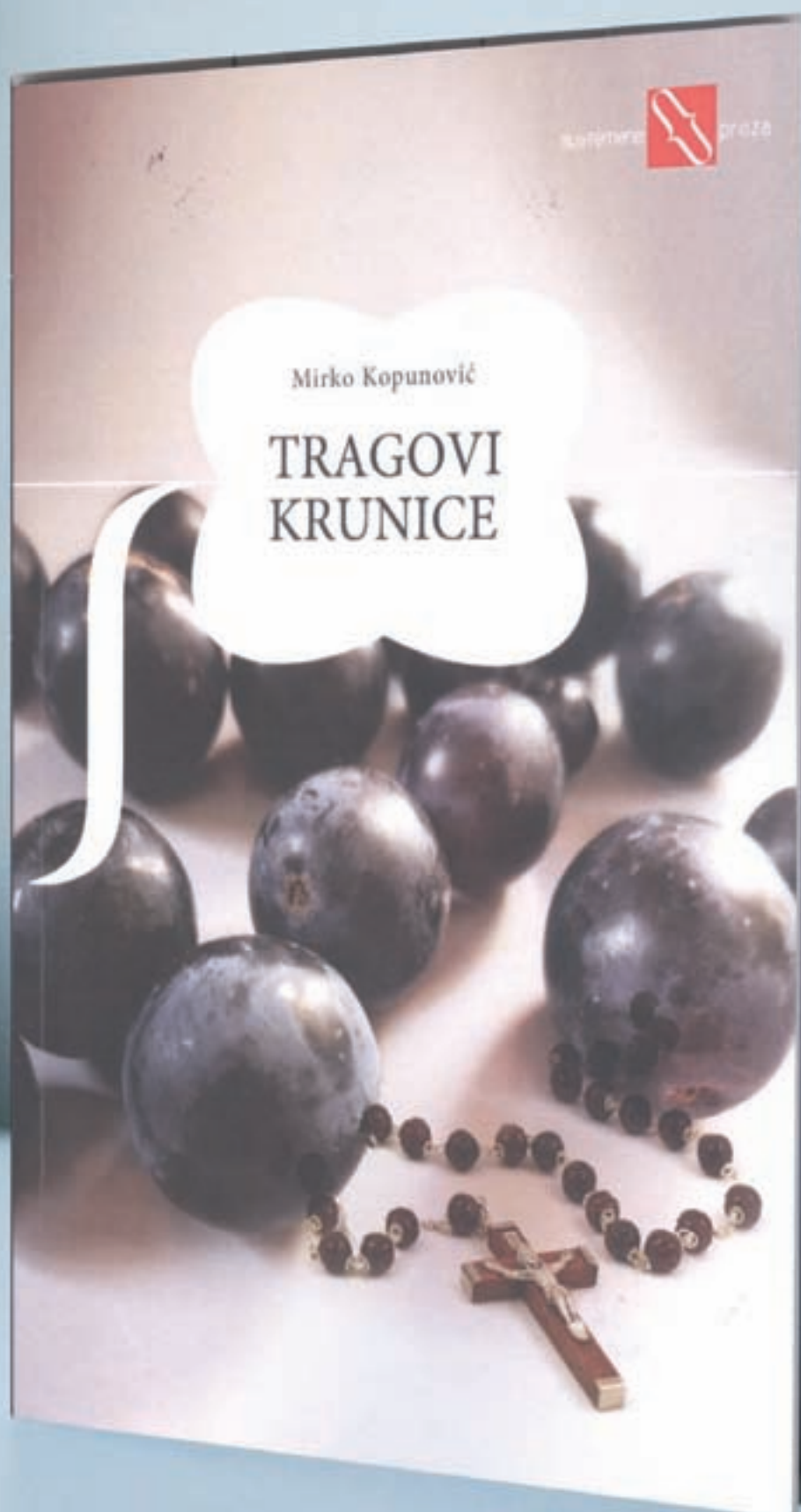
JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
 ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
 +381(24) 66 55 44
 DEŽURSTVO 0-24 SATA

**Lijepa lica dobre književnosti!
Nova knjiga u nakladi NIU »Hrvatska riječ«.**

Knjiga se može nabaviti u NIU »Hrvatska riječ« po cijeni od 500 dinara.